

İÇİNDEKİLER

SÖYLEŞİ / “Kevser Ruhi”	3
Kevser Ruhi / Öykü / Düşümde Annemin Kanaviçeleri	12
Fulya Bayraktar / Öykü / Belden Aşağı...	14
Necati Bulut / Öykü / Buluşma	16
Gökhan Yılmaz / Öykü / Tütsü	20
DOSYA / "Shakespeare Söylenceleri"	31
Abdullah Şevki / Barış Yıldırım / Hülya Soyşekerci / Meriç Tutku Özmen Şükran Yücel / Şafak Horzum-Melike Kuyumcu / “Türk” Shakespeare Fatma Necla Çıkıgil / Ekşi Sözlük / William Shakespeare	
ESKİ YAZILARDAN / "Hüseyin Cöntürk" / Edebiyat Heyecanı	72
Ramazan Teknikel / Anlatı / Konur Sokak'ta Bir İkinci Üzeri	74
Bedriye Korkankorkmaz / Deneme / Şiir'e Mektup	77
Hüseyin Kayaş / Öykü / Sizi Beklemiyorduk	84
Can Sertaç Saatçioğlu / Öykü / Yolculuk	87
Ash Ümmüs Bahadırılı / Öykü / Onbir Ellisekiz	89
Nergiz Şimşek / Öykü / Beşinci Kapı	92
Sibel Unur Özdemir / Öykü / Mücbir Sebepler	98
EDEBİYAT TARİHİMİZDEN / "Orhan Kemal Fanatığı Çok Üzgün"	100
Orhan Kemal / Öykü / Marilyn	103
Nevzat Süer Sezgin / Tanıtı / Ah Anneciğim ya da Ah Mana Mu	106
Mürselin Kurt / Tanıtı / Yorgun Atlar Tekkesi	109
Hande Baba / Derleme / Paylaşmak İstediklerimiz	111

ŞİİR

Hüseyin Atabaş 24 • Yelda Karataş 25 • Ayşegül Tercan 26 • Büşra Kurtar 27
Sidar Sinan Özmen 28 • Tümay Çobanoğlu 79 • Oresay Özgür Doğan 80
Cihat Kemal 81 • Muzaffer Keten 82 • Erkan Topaloğlu 83

Ön ve Arka Kapak / **Gülseren-İrem Öker**
Kapak Sözü / **Yelda Karataş**

Lacivert'ten

Merhaba,

Çalkantılı, pek çok heyecanla koşturduğumuz yaz, sıcaklığı ile birlikte arkada kaldı. Nedense dört gözle beklediğimiz bu yaz; yolların karmaşasında, politik çekişmeler, birbirine teğet geçen tartışma programlarının arasında bekleneni vermeden gidiverdi. Ne kaldı geriye diye bakınca, ayrıntıların olmadığı sıcak sıcak sahil geliyor insanın aklına, o kadar. Belki de yavaşlamanın, pek çok şeyin yerini sadeliğin aldığı bir yaşamın da var olduğunu kendimize hatırlatmakta fayda var. Ne dersiniz?

Biz de koşturmalarımızın arasında Lacivert'in Eylül Ekim 2010 sayısını hazırlamayı başardık. Kolay olmadı. Herbirimiz dünyanın bir yerindeydik. Koordinat tutmazlığı işleri zorlaştırdı elbette.

Dosya konumuz William Shakespeare. Gök kubbede hakkında söylenmemiş söz yoktu aslında. Kendi aramızda yaptığımız tartışmalarda gördük ki; onunla ilgili, gerçek ile söylencenin karıştığı bitmez hikayeler var. İşte onları "Shakespeare Söylenceleri" başlığı altında size sunmanın ilginç bir fikir olacağını düşündük.

Kevsler Ruhi, genç bir öykü yazarı. Sessiz sedasız bir çok ödül aldı yazdıkları. Kevser Ruhi'yle, onun edebiyat dünyası hakkında söyleştik.

Edebiyat tarihimizden bölümünde ise Türk Edebiyatı'nın önemli kalemlerinden Orhan Kemal yer alıyor. Orhan Kemal yazdıklarıyla, düşünce dünyasıyla her zaman okurlarına ve yazar adaylarına yol göstermeye devam edecek.

Yeni sayılarda görüşmek üzere.

İyi okumalar.

Sofya Kurban Fulya Bayraktar

KEVSER RUHİ İLE EDEBİYAT ÜZERİNE

Fotoğraf: İbrahim Demirel

Fulya Bayraktar: Bir yazısında, *Feyza Hepçilingirler*, “...Hiç ilk kitap gibi değil. Usta bir anlatıcı *Kevser Ruhi*...” diyor, ***Kehribar Kadınlar*** öykü kitabınız için. Edebiyat yolculuğuna, bu kitaptan ne kadar önce ve nasıl başladınız, öğrenebilir miyiz?

Kevser Ruhi: Bir okur olarak hep edebiyatın içindeydim. Çok sıradan bir cümle: “Okuma yazmayı öğrendiğimden bu yana içimde hep yazma isteği, yazma hevesi vardı.” diyeceğim. Daha da basmakalıp bir cümle: “Şiir yazarak başladım.” diyeceğim. Biliyorum, insanların yarından çoğunun kendini şair olarak gördüğü bu ülkede “ben de yazıyorum” demek öyle olağanüstü bir şey değildi belki. Anlatmak istediklerim var.

Ortak olmak istediğim acılar, paylaşmak istediğim sevinçler var. Bunu da yazarak yapabildiğimi düşünüyorum. Böyle düşününce ve yazmayı da hayatınızın orta yerine koyunca “yazmam gerek” duygusu sizinle birlikte her yere geliyor; olaylara, insanlara, havaya, suya, toprağa o gözle bakmaya başlıyorsunuz.

Sofya Kurban: *Hani, çocukluk gökyüzü gibiymiş ya, hiçbir yere gitmezmiş. Öykülerinizin arasında gezinirken bu yazar kesinlikle Kafkas kökenli dedim. Ne dersiniz? Bu, yazım dünyanızı nasıl etkiledi?*

K. Ruhi: Batum göçmeniyiz. Gürcüyüm. Bu sorunuza daha önce yazma serüveni ile ilgili dosyanın yer aldığı sayıdaki yazımdan bir bölüm ile yanıt

vermek istiyorum: “Kişisel tarihinde bir göç hikâyesi varsa insanın, yazmadan duramıyor. Göçmen olmak da besleyici bir şey yazı yazan için. Doğar doğmaz renkli, efsunlu, harikulade bir hikâye sandığına sahiptiniz çünkü. Benim sandığım Kafkas motifli. Sandığın içindekilerden biri size anlatılansa, üçünü siz yaratıp koyuyorsunuz. Sandık hiç boşalmıyor. Öyle sihirli bir sandık ki bu, kapağını açtığınızda size aktarılan başka hayatlara girerek orada kendinize yeni bir dünya yaratma olanağı buluyorsunuz her zaman. İş ki siz kapağı açmaya istekli olun. Türkçeyi beş yaşından sonra öğrendim. Başka dilde, başka hayatlarda gezinebilme kolaylığını bana erkenden sağlamış olabilir belki. Bu da, dilin farklı kullanımına, eğilip bükülmesine, söz oyunlarına heves doğuruyor insanda.”

Fulya: “*Kebribar Kadınlar*” ile 2004 yılında edebiyat dünyasına merhaba dediniz, ardından, 2009 yılında, “*Saçları Deli Çoruh*” geldi. İki de çocuk öyküleri kitabınız var. Daha çok öyküleriniz olduğunu ve yazmaya devam ettiğinizi biliyoruz. Kitap bastırmanın zorluklarından mı kaynaklanıyor öykülerinizi kitaplaştırmamanız?

K. Ruhi: Kitap bastırmanın zorlukları var elbette. Her dosyanın kitap haline gelme şansı pek olamıyor. Yayınevleri de öykü kitabı yayımlama konusunda çok istekli değiller sanırım. “Kebribar Kadınlar” şanslı bir kitaptı. Böyle bir sorun yaşamadım. “Saçları Deli Çoruh” ise iki yıla yakın süre dosya halinde bekledi. Sürecin uzamasında ekonomik krizin de rolü oldu. Öykülerimi kitaplaştırmada ilk engel, benim aslında. Çok kolay yazan biri değilim. İki ucu saate bağlı bir işim var. İştten arta kalan

zamanlarda uykumdan çalarak yazılarla ve kendi yazılarımla ilgileniyorum. Türkçe-Gürcüce iki dilde yayımlanan Pirosmeni dergisinin editörüyüm aynı zamanda. Üzerinde çalışmam gereken başka yazılar, çeviriler de var. Söz konusu yazı olunca, öykü yazmak olunca çok titizleniyorum. Bu da bir engel... “Tamam, bitti” diyemiyorum kolay kolay. Demlensin yazdıklarım, zaman geçsin, başka gözle tekrar tekrar okuyayım istiyorum. Bu da zaman alıyor haliyle. Yazdıklarım önce benim içime sinmeli. Önce ben beğenmeliyim.

Fulya: *Reha Mağden Öykü Yarışması’nda, tatsız bir olay yaşadınız ve verilen ödülü bir basın açıklaması ile reddettiniz. Bu olaydan sonra, edebiyat ödülleri ile ilgili düşüncenizde bir değişiklik oldu mu?*

K. Ruhi: “Reha Mağden yarışması konusu” benim hâlâ çözemediğim bir “muamma”... Bir yarışma düzenlenir, altı seçici kurul üyesi olduğu duyurulur ve bunların dördüne neden yarışmaya katılan dosyalar gönderilmez; ben hâlâ anlayabilmiş değilim. Ben, öykülerimin hırpalanmaması, yazın dünyasına ve ismime bir leke sürülmemesi için geri çevirdim bu ödülü. Ne olursa olsun buna tahammülüm yoktur.

Edebiyat ödülleri ile ilgili olarak düşüncelerimde bir değişiklik olup olmadığını soruyorsunuz. Üst üste iki olumsuz örnek yaşadım diye yarışmaların önemini yadsıyacak değilim. Ödüllü yarışmaların yararı olduğuna tabii ki inanıyorum. Ama belleğimde yanıtızsız kalmış soru işaretleri varlığını korurken ben de yarışmalara mesafemi korumayı yeğlerim doğrusu.

Fulya: *Saçları Deli Çoruh*” ile

2009 yılında, Orhan Kemal Öykü Ödülü'nü aldınız. Yazarlık sürecinizde, bu ödül sizin için neyi ifade ediyor?

K. Ruhi: Ben önce, Orhan Kemal'i Yaşar Kemal'in sözleriyle anımsayalım istiyorum. Yaşar Kemal diyor ki: *"İnsan gerçeğine, insanların macerasına ne kadar yaklaşıyor, onu ne kadar yaşarsan, insan soyunu o kadar seversin. İnsanlara karşı sonsuz bir hoşgörün olur. Ve bu macera karşısında alçakgönüllü olmaktan başka bir şey gelmez elinden. Orhan Kemal çok alçakgönüllü bir insandı. Öylesine alçakgönüllüydü ki yarattığı büyük dünyanın farkında olmadı."* Orhan Kemal zor koşullarda yaşam mücadelesi verirken yarattığı eserleriyle halkın gönlünde ayrıcalıklı bir yer edinmiştir. Onun elindeki tek gücü, kalemiydi; kalemin gücünü öğrendiğim yazarlardandır. Eserleriyle tanıştığım çocuk yaşlarımda, romanlarındaki *"iyilik"* ve *"iyimserlik"*ten çok etkilenmiştim. Orhan Kemal, ölümünden üç ay önce eşine yazdığı mektubun bir yerinde der ki: *"İnanmadığım doğruların adamı oldum... Böyle yaşadım, karınca kararınca bu doğruların savaşını daha çok sanatımda yapmaya çalıştım... Kurşağıma hakkım olmayan tek bir kuruş dahi girmemiştir."* Mektubunda belirttiği ifadeden esinlenerek ben de rahatlıkla şunu diyebilirim ki, *"yazılarımın ve öykülerimin içine tek bir haram cümle girmemiştir"*.

Türk edebiyatının en büyük söz ustalarından biri olan Orhan Kemal, sadece Çukurova insanını değil, "bizim" insanımızı dantel dantel işleyerek anlatmıştır. Türk dilinin en "vicdan" sahibi yazarı ve en "iyi yürekli" yazarı olan Orhan Kemal adına düzenlenen bu yarışmada ödül almanın gururunu,

ben ömrüm oldukça taşımaktan onur duyardım. Bu ödül benim için çok büyük bir onur ve sevinç ifade edebilirdi. "Edebilirdi" diyorum. Çünkü 2010 yılı Orhan Kemal Öykü Yarışmasında seçici kurulun benim dosyama değer gördüğü birincilik ödülünün; ödül töreninin yapılmasından 12 gün geçtikten sonra ve sonuçlarının resmen açıklanmasının üstünden yaklaşık 40 gün geçtikten sonra, bir gece yarısı, -bunu özellikle belirtmek istiyorum- çok özensiz bir Türkçeyle yazılmış; hatta kopyala-yapıştır şeklinde düzenlenmiş bir e-posta ile gelen açıklamada iptal edildiği duyuruldu. Birincilik ödülünün iptal edilme gerekçeleri ise "nerden tutsanız elinizde kalıyor" dedikleri türden. Ben de yaptığım karşı açıklamada iptal gerekçelerinin kabul edilemez olduklarını tek tek kanıtlayan bir yanıt vermiştim. Çok anlamlı tepkiler, çok yüreklendirici iletiler aldım yazın dünyasından. Bunun için konuya duyarlık gösteren tüm dostlara, yeri geldi, bir kez daha teşekkür etmek isterim. Bu iletilerde yer alan her cümle benim için çok değerlidir. Ama esefle belirtiyorum "çamur at izi kalsın" anlayışı zaman zaman edebiyat alanına da sızmaya çalışıyor sanırım. Günümüzde her alanda görülen sığılgın ve kirlenmişliğin yazınsal alana yansımalarıdır bu olaylar, diye değerlendiriyorum ben. Ne yazık ki bu nahoş sızıntının yol arkadaşı da "ayarı kaçmış bir iyi niyet" oluyor sıklıkla. Bu yarışmadaki düzenleme kurulunun süreç içinde bana karşı tutumunda "kötüye kullanılmış bir iyi niyet" durumu sezdiğimi söylemek isterim... Ciddi, dürüst ve düzgün bir düzenleme kotarabilmek için iyi niyetin ve hevesin yanı sıra başka hasletler bulunması gerektiği-

ni düşünüyorum.

Üzerinden bir hayli zaman geçti. Sorulduğu için anlatmak gereği duydum. Değerli isimler adına düzenlenmiş yazınsal yarışmalardan söz ediyoruz. Böyle bir yarışma düzenleyenlerin de ne kadar anlamlı ve ne kadar ciddi bir işe kalkıştıklarının ayırtında olmalarını beklemek, hakkımızdır sanıyorum. Geçen yıl düzenlenen iki öykü yarışması da ne yazık ki adına yarışma düzenlenen isimlerin değerine ve ağırlığına yaraşır biçimde gerçekleşemedi.

Ben her iki yarışmada anlaşılması olanaksız, tuhaf olaylarla karşılaşmış olsam da bunların hem yarışma düzenleyenler açısından hem de katılımcılar açısından “bir daha tekrar edilmemesi gereken tatsız tecrübeler” olarak kalacağını ümit etmem istiyorum. Bundan sonrakilerin adil, kayırmaz, yanlışsız, dedikodusuz ve tartışmaya meydan vermeyecek nitelikte yarışmalar olmasını yürekten diliyorum. “Yarışmaya katılan diğer yazarların uyarısıyla” sık sık karar değiştirecek ve nihayet ödül iptaline varacak ciddiyetsizlikte düzenleme kurulları olmasın örneğin... Ya da edebiyat konusunda araştırma yapmayı “biz internetten araştırdık” cümlesine indirgeme cesareti gösteren düzenleme kurulları görmeyelim artık örneğin...

Fulya: Öykülerinizde, kadınların daha bir ön planda olduğu bir gerçek. **Kehribar Kadınlar**'ı da dikkate alırsak, kadınların öyküleştirecek, anlatılacak daha mı çok şeyleri var, yoksa bu öne çıkarma sadece kadın olmanızla mı ilgili bir şey?

K. Ruhi: Kadın olmakla ilgili desem eksik kalır. “İnsan” olmaya çalışmakla tamamlanabilir belki bu ifade.

Öykülerimin her birinde çok derinimde duyumsadığım ve içimdeki ince yerleri kanatan ne varsa, ciğerime saplanan nasıl bir ağrı varsa hayattan, gördüklerimden ve duyduklarımdan; başkalarının da bunları fark etmelerini sağlamak için yazmaya çalışıyorum. Zapt etmekte zorlandığım çığlığın sözcüklere yansımalarıdır öykülerim. Çaresizlik içinde kaldığımız büyük acıların karşısında hayata tutunacak dalımız olsun diye yazılmıştır onlar. Bunları hissetmenin cinsiyeti olmamalı aslında ama çağlar boyu susturulmuş kadınların anlatacak çok şeyleri olduğu da muhakkak.

Sofya: “**Kehribar Kadınlar**” biraz da 12 Eylül’ün parçaladığı hayatları anlatmıyor mu? Evet, bu kitapta kadın dünyası önde, tıpkı **Saçları Deli Çoruh**’ta olduğu gibi. Ama onun ötesinde, ülkemizin son otuz yıllık geçmişine şöyle bir göz atmıyor muyuz?

K. Ruhi: 12 Eylül... Bu iki sözcüğün yaptığı çağrışım nasıl da can acıtıcı olabiliyor bu ülkede? Biz, 80 yılını, biraz öncesini ve sonrasını tüm yönleriyle yaşamış kuşağız. Üniversite öğrenciliğimin başlarına denk gelir 1980 senesi. Erken büyümek zorunda kalan çocuklar olduk. Az çok ülke sorunlarıyla ilgileniyorduk da bunun suç olduğu kafamıza vurula vurula öğretilmeye çalışıldı. Ders aldık mı? Sanmam. Almamış olmayı yeğlerim. 12 Eylül’ün parçaladığı hayatlar var **Kehribar Kadınlar**’da. 12 Eylül’ün küçük bir kasabadaki izdüşümüdür orada yer alan öykülerin çoğunluğu. Anlatılması gerekiyordu. Yazar olarak böyle bir sorumluluğumuz da olmalı diye düşünüyorum; yaşadığımız çağa tanıklık etmek.

Sofya: Ne çok çiçek adı geçiyor öykü-

lerinizde. Şubatçiçeği, ilk defa duyduğum bir ad. Bu, biraz da kadın bir yazarın ayak izi mi?

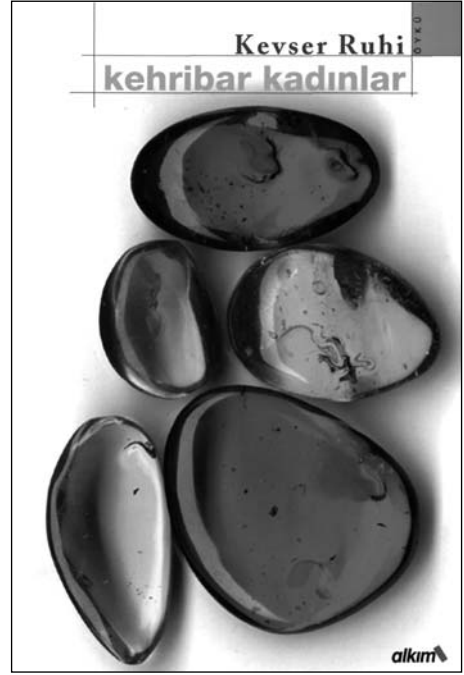
K. Ruhi: Bu, aslında kadın olsun erkek olsun toprakla bir parça tanışıklığı olmuş herkesin bırakmak isteyeceği iz olabilir. Toprakla uğraşmış herkesin... Toprakla uğraşmak derken sadece saksıda sardunya yetiştirmeyi kastetmiyorum... Benim toprakla ekme-biçme anlamında daha derin bir tanışıklığım var.

Sofya: Şöyle düşündüm: Birkaç asır sonra, bir yabancı, **“Kehribar Kadınlar”**ı eline alsa, şöyle bir göz gezdirse, 1980’li yıllardaki sosyal hayatımızı, evlerimizin içini hiç zorlanmadan öğrenir. Bu kitap bir dönemin sosyal hayatına tanıklık ediyor desem, bu fikrime katılır mısınız?

K. Ruhi: Katılım bu saptamanıza. Bazı öykülerimde tarihsel arka plan hakkında fikir verebilecek izler bırakmayı seviyorum. Hem, bazı şeyleri *“zaman dan ve mekândan münezzehtir”* anlatmak mümkün olamıyor.

Sofya: **“Kehribar Kadınlar”**daki *“Elimde Diken Acısı”* adlı öykü, um:ag döneminde, Mehmet hocanın yazmanızı istediği Zeynep öyküsü mü? Bu bağlamda biraz um:ag’dan bahsedebilir misiniz?

K. Ruhi: 2002 yılında um:ag’taki yazma seminerlerine devam etmiştim. Üç ayın sonunda seminer bitiğinde elimde birkaç öykü, içimde sürekli yazma isteği ve müthiş bir yazma cesareti ile çıktım kapıdan. *“Elimde Diken Acısı”* Mehmet Eroğlu’nun verdiği ödevlerden yola çıkarak yazdığım bir öyküdür evet. Üç cümlelik açıklamanın ışığında bir öykü yaratma çabasıydı. Uğur Mumcu Araştırmacı Gazetecilik Vakfı, benim hayatımda önemli bir başlangıç nokta-

sı oldu. Geçtim yazmayı, yazdıklarımı yüksek sesle okumaya çekinirdim ben. Birçok arkadaşım da yazma cesaretinin oluşmasında önemli katkısı olduğunu söyleyebilirim um:ag’ın. Ben daha sonra bir dönem Kum Öykü Atölyesine de devam ettim. İlk olarak, *“Beş N Bir K Kuralına Uygun Bir Haber”* isimli öyküm Kum Dergisi’nde yayımlanmıştı.

Fulya: Kendimce, iki öykü türü ile karşılaştım öykülerinizde. Birisi, farklı duyguları, özellikle de acıları, fazla dolandırmadan, ama derinleştirerek öykünün odağına yerleştiren, bunu da çok doğal bir şekilde, sanki bir bebeğe ninni söyler gibi doğallıkla anlatan öyküler. Diğeri ise, dilin daha keskin kullanıldığı, şaşırtıcı, vurucu, ironik öyküler. Bu tanımlamaya katılır mısınız? Bu, sizin iki farklı yönünüzü de gösteriyor olabilir mi?

K. Ruhi: Ben hayatta karşılığı olan öyküler yazmaya çalışıyorum. Hayat da

öyle değil midir? Ne sürüp giden mutluluk var ne de ardı arkası kesilmeyen acı... Bu, benim iki farklı yönümü gösterir mi? Galiba öyle. Yazmaya başlarken şen şakrak cümleler beynimde cirit atıyor. Sözcükler kâğıda dizilmeye başladı mı, hüznü kayıyor elim. “Melali anlamayan nesle aşına değiliz” demek denk düşecek şimdi. Yazıyla haşır neşir olan herkesin yaşadığı parçalanmışlık bende de var.

Sofya: “Saçları Deli Çoruh”, “Kehribar Kadınlar”dan farklı olarak, daha soyut ve daha tepe bakış açısıyla yazılmış bir kitaptır desem, bu doğru bir tespit olur mu? Yazım serüveninde, öyküye bakış açınız değişti mi?

K. Ruhi: Biri ilk kitap, ilk göz ağrısıdır; her türlü acemiliğini hoş görelim ister. Diğerrinin böyle bir lüksü yok. Üzerinde biraz daha uğraşmış metinler oldu haliyle. Öykü yazmak benim sabırsızlığımı törpüledi, dizginledi. Sabırsız bir insanım ben. Yazmaya başlayayım, hemen bitireyim, başka bir öyküye geçeyim, isterdim... İkinci kitaba çalışırken üç sayfalık bir öykü için sekiz ay uğraşınca ve sekiz ay boyunca o öyküyü kendime beğendirmeye çalışınca dersimi aldım.

Öyküyü ağır ateşte ve kıvamında pişirilmiş Türk kahvesine benzetirim. Kahvenin kısık ateşte, sabırla ve özenle; ağır ağır pişirilmesi, sadece yazarı ilgilendiren bir iş belki... Küçük fincanda ikram edilmesini, öykünün diğer yazınsal metinlere oranla daha kısa olması, daha çabuk okunması olarak düşünelim. Fincanın kenarına konmuş çifte kavrulmuş bir adet lokum, yazarın dili kullanmadaki özeni, ustalığı olsun. Tadına vara vara içtikten sonra fincanda bolca telve

kalmalı. Telve, hem yazanı hem okuyanı ilgilendiren kısmı öykünün. Telveye bakıp da geleceğe yönelik birtakım işaretler aramak, bulmak, yorumlar yapmak, kısacası fal bakmak, öyküye tek bir “son” yakıştırmak değil, herkesin kendine göre bir “son” hayal etmesi olsun. Bu süreçte sabır ve emek anahtar sözcükler...

Fulya: Öykülerinizde, kahramanların seçimlerinin çok önemli olduğunu, sonuçları ağır olsa da, seçimlerin daha çok duygularla, yürekle yapıldığını görüyoruz. Orman Sustu’da Padi, Karşı Yaka ve Sevinçlerimden Başka Hiçbir Şey’de Hatuna Nine, Delimemet, Seyran, İkramiye’de PTT’ci kadın, Herkes Gibi’de engelli öğrencunu her gün yürüyüşe çıkaran kadın gibi. Değişen ve biraz da vahşileşen dünyada, öykü kahramanlarımız seçimlerini yürekleriyle yapmaya devam edebilecekler mi?

K. Ruhi: “Saçları Deli Çoruh”, yaşlı bir adamın yitirdiği karısının ardından onunla dertleşmek için yazdığı günlüklerden yola çıkarak Çoruh nehri üzerine yapılan barajlardan sonra o bölgenin uğradığı değişime, bu değişimin insanlar üzerindeki etkilerine dikkat çekmeyi amaçlayan bir öyküdür. Bu öykünün, olağanüstü güzellikte bir coğrafyanın hoyrat ellerde değiştirilmesine karşı çıkmaya çalışan bir ses olmasına gayret ettim.

Biliyorsunuz Karadeniz bölgesinde derelere HES’ler yapılmak isteniyor. Oradaki derelerle, sularla ilgili yanlış ve eksik uygulamalar söz konusu. Örneğin UNESCO’nun belirleyip ilan ettiği gibi, Artvin’in Macahel (Camili) bölgesi dünyadaki sayılı “biyosfer rezerv” alanından biri. Bunun anlamı şu, burası sadece Türkiye’de değil, Avrupa’da da insan eli değmemiş bir orman ekosis-

temine sahip tek bölge. Ve buralarda korkunç boyutlarda talan var. HES'ler, doğada geri dönüşü olanaksız bir kıyıma neden olacak. Ben de oralı olduğum için yörenin yapısı ve sorunlarını biliyorum. Bölgenin sorunlarına bir parça da olsa dikkat çekme isteğidir o öyküm. Burada tam da dediğiniz gibi, sistemin iyice vahşileştirdiği bir dünyada öykü kahramanlarının seçimi önemli tabii.

Birbiriyle ilintili duran “Orman Sustu”, “Karşı Yaka” ve “Sevinçlerimden Başka Hiçbir Şey” isimli öykülerde, Türkiye ve -o zamanki- adıyla Sovyetler Birliği arasında belirlenen sınır çizgisinin o bölgede yaşayan insanların hayatını nasıl altüst ettiğini anlatmak istedim. Zorunlu göçleri, bölünen aileleri, sınırın iki yakasında kalan ve sonsuz bir özlem içinde yıllarını tüketen insanların acılarını, bu acıyla baş etmek için sarıldıkları yürek burkan çabaları ve çaresizlikleri dile getirmeye çalıştım.

Çok severek yazdığım “Delimemet” isimli öyküm, kısa yaz gecelerinin tekinsiz vakitlerinde sokağın seslerinden bana kalandır. İnsan olma durumunun en yalın, en çıplak, en acı ama en eğlenceli yanındır Delimemet. Hüzünle baş edebilmek için gülmeden medet umma çabamdır. “Seyran”, “Delimemet” ve “Herkes Gibi” isimli öykülerin ortak yanı “çizgi dışındakileri” anlatma gayretimdir. Bize benzemeyen, herkese benzemeyen, toplum dışına itilmiş; itilmiş olmasa bile görmezden geldiğimiz insanlar bunlar. Bizim “normal” dünyamızda asla anlayamayacağımız acıların özneleri. Anlatılmaları gerek. “Herkes gibi” değiller. Üstelik bizlerden farklı olarak seçimlerini yürekleriyle yapma

“özgürlükleri” var onların. İnsanlığımı sorgulamak istedim ben bu öykülerde. Onların payına düşen buysa, asıl bizim halimiz acıklı değil mi?

“İkramiye” bir 12 Eylül öyküsüdür. Başka bir açıklama gerektirmeyecek kadar açık bir tanımlama bu.

Değişen ve vahşileşen bir dünyada bundan sonra öykü kahramanlarım seçimlerini nasıl yaparlar, bilemiyorum. Ama “yürek” hiç de fena bir kılavuz değil esasen...

Sofya: *Hatuna Nine gerçek mi?*

K. Ruhi: 1900 yılında Borçka'da doğmuş, 2005 yılında Batum'da ölmüş bir kadın tanıyordum. Gürcistan vatan daşı. Ölümüne kadar Borçka nüfusunda da kaydı vardı. Medeni durumu “Bekâr” yazıyordu kayıtlarda. Oysa Batum'da çocukları, torunları, torunlarının da torunları yaşıyordu. Öyküdeki Hatuna Nine, tanıdığım bir değil, birçok Hatuna'nın toplamıdır aslında.

Sofya: *Keuser Rubi'nin öykülerinin ana temaları farklılık gösterse de, temelde insan ilişkisindeki hayal kırıklığını ve kaybedilmişlik duygusunu anlatmakta diyebilir miyiz?*

K. Ruhi: Ben umut ışığı bırakmışımdır bir yerlerde... Karamsar olduklarını sanmıyorum öykülerin. Satır aralarına ümit serpiştirmişimdir mutlaka. Yoksa bir öykünün ardından başka bir öyküye başlamak kolay olmaz.

Sofya: *Belirgin bir şekilde imgenin peşinde koşmadığınız, anlatabileceğinizi en yalın haliyle anlatmayı tercih ettiğinizi söylerseniz, bu doğru bir tespit olur mu? Biraz da edebi kaygılarınızdan bahsederseniz sevinirim.*

K. Ruhi: Sadece öyküden söz ede-

cek olursak, öykünün zaman kavramıyla bir derdi olduğu bilinir. Öykü ve zaman, aynı cümle içinde kullanıldığında “zaman” düz bir çizgi olmaktan çıkıyor. Geçmişten gelen, şimdiye içine alan ve geleceğe uzanan dümdüz çizgi gibi bir “zaman” kavramı değil. Aksine birbirine dolanmış, iç içe geçmiş iplerin oluşturduğu düzensiz bir yığın sanki. Karmaşık bir ip yumağı... İpin ucunu tutup sona gitmeye çalışalım... Bu yolculukta aynı yerden birkaç kez geçmek, bazen başladığımız yere dönmek de olası. Ama ipin ardına takılıp gitmenin albenisi olduğu da bir gerçek... İşte öyküler, bu albeniyi kapılıp giderken yazılıyor çoğunluk... Öyküyle birlikte zaman içinde yolculuklara çıkılır. Yollara düşülür, uzaklara gidilir, geri gelinir, sonra yakınlarla başka bir gözle bakılır. Bütün o yollardan, yolculuklardan sonra yakınlarla bakılan gözde bir “farkında olma durumu” yaratmak gibi bir görevi olmalı öykünün.

Fulya: *Bir Kabul Günü Fotoğrafı adlı öykünüzde, “Yazar; işi yazmak olmayanlara göre çok daha zor yazan, her paragrafta ömrü tükenen, yazmaya başlayınca kendisiyle kavgası da başlayan talihsiz biridir.” şeklinde bir tanımlama var. Yine öyküde anlatıcı, “Çilekeştir yazar; yazıp bitirince çilesi bitmiş olmaz, başka biçimde yeniden başlar...” diyor. Yazmak ve yazar üzerine böyle mi düşünüyorsunuz? Başka eklemek istedikleriniz var mı?*

K. Ruhi: Yazmak bir anlamda insanın hissettiği acıyı sözcüklerle, cümlelerle aktarabilmesi eylemidir. İçimizde taşıdığımız bir başka “ben”e ulaşma isteğimizdir öte yandan... Bana göre yazmak, biraz da içimdeki ben’e daha iyi bakabilmek için gözlüğümün camlarını silme çabasına benziyor. İçimde, oraya

varmakla sanki kendimi daha iyi tanıyacağıma inandığım bir yer var. Yazdığım öykülerde derinimdeki o meçhul yere ulaşma isteğim de var sanırım. Yazmak, hiç bitmeyen bir metni, hep bitirmeye çalışmak gibi... Bir öykü biterken diğerinin doğum sancıları başlıyor; tamamlanmış her öyküden bir sonrakine maya olacak cümleler düşüyor avuçlarıma. Sakınarak saklıyorum bu “mayalık” cümlelerimi.

Aklın sınırlarını zorlamanın yanı sıra kalemlle kâğıdın bulunduğu noktada dilin sınırlarını zorlamaktır yazmak; bu uğurda uykusuz geceleri göze almak ve içime sinen bir paragraf oluşturduktan sonra bütün yorgunluklarımı unutturmektir. “Yara” ve “yaratmak” sözcükleri birbirine bu kadar yakınken yazmadan durmadığım için yazıyorum ben.

Fulya: *Yine, Bir Kabul Günü Fotoğrafı’nda, öykünün kahramanları arasında yer bulunmaya çalışılan yazarın, olsa olsa “kuru fasulyeli kek” olabileceği söylenmekte. Kestaneli pasta olduğuna inanılan yazar, gerçekten de fasulyeden midir? Buradan, “Aslolan gerçekliktir, yazar olsa da olur, olmasa da” gibi bir anlam mı çıkarmak lazım?*

K. Ruhi: Az önce sözünü ettiğimiz ironiye başvuracağım yine. Yazarın toplum içindeki konumu ve öneminin sorgulanması isteğidir o öyküdeki “kuru fasulyeli kek” benzetmesi. Yazarak başka bir gerçeklik yaratmak, gerçeği katlanılır kılmanın en iyi yollarındandır. Bu nedenle, yazar “olacak ve yazacak” mutlaka...

Fulya: *Ankara’nın edebiyat ortamı hakkında neler söylersiniz? Dergilerin bu ortamdaki payları nedir sizce?*

K. Ruhi: Alçakgönüllü bir duruşu

var Ankara'nın. Azla yetinen bir kent gibi dursa da gürül gürül bir edebiyat damarı var. Siyasetin kirlettiği sözcükleri durmadan temizleyen bir damar... Belki de sadece benim gördüğüm değil bu; ağaçların dallarından her an bir harf düşebilir, Kumrular Sokağı'nın kumrularından her an bir sözcük çıkabilir. Biz onları alırız, şiir yaparız, öykü yaparız, roman yaparız...

Ankara'nın sıcak, samimi bir edebiyat çevresine sahip olduğunu düşünüyorum. Edebiyatın bir araya getirdiği küçük gruplar var Ankara'da. Bu arkadaşlarımız, birlikte okumalar yapıyor, yazdıklarını paylaşıyor; çok güzel çalışmalarına imza atıyorlar. Dönem dönem farklı kuruluşların açtığı yazma kursları var. Önemli isimlerin ders verdiği, atölye çalışmalarının yapıldığı kurslar bunlar. Yazmaya istek duyan ama nerden ve nasıl başlayacağına karar veremeyenler için son derece yararlı çalışmalar yapıyor.

Dergilerin Ankara'daki edebiyat ortamı içinde azımsanmayacak ölçüde büyük payı var. Dergilerin ortaklaşa yapılan bir iş olması, içlerinde "imece"yi

barındırması beni en çok etkileyen tarafıdır. Ben de bir dergi çalışması içinde yer aldığımdan işin zorluklarını biliyorum. Zor fakat vazgeçilmez bir yönü var dergiciliğin. Dergilerin bir okul gibi işlevi oluyor. Öte yandan dergi çıkarmak çok da kolay bir iş değil, çok fedakârlık istiyor. Bağışlayın kullanacağım bu ifadeyi, bir tür delilik aslında. Güzel bir delilik.

"Yazılarınızı dergilere gönderin." Hangimiz bu öğüdü duymadık? Ya da "Öyküleri çeşitli dergilerde yayımlandı." bilgisi kaç kişinin özgeçmişini zenginleştirmedir? Demek ki giriş kapısı olarak da edebiyat dergilerinin önemi göz ardı edilemez.

Fulya: *Son olarak sorsam, hemen hemen bütün yazarlarda görüldüğü gibi, öyküden romana geçmeyi düşünüyor musunuz?*

K. Ruhi: Öyküden romana geçirim ya da farklı bir tür denerim gibi bir düşüncem şu an için yok. Öykü yazmayı seviyorum.

Lacivert: *Sıcak, samimi yanıtlarınız için çok teşekkür ediyoruz. ✍*

Kevser Ruhi

Düşümde annemin kanaviçeleri

Ondan ayrı olduğum zamanlar, hasretimin şiddetinden ürkerdim. Yanındayken ölçsüz şımarır, sınırsız sevinir, gem almaz coşkumu nerelere sığdıracağımı bilemezdim. Nazımı çeker, şımarımama ses etmezdi. Cevrimi cefamı olgun bir suskunlukla karşıladı hep. Yaşıt sayılırdık ama benim uçarılığımla kıyaslayınca ondaki bilge ve efendi duruşa akıl erdiremezdim. Asi gençliğimin kahrını onun kadar çeken olmamıştır. Az mı kaçıp gittim uzaklara? Süklüm püklüm ona döndüğümde bir gün olsun yüzüme vurmadı ayıbımı. Onu her terk edişimde koşarak geri geleceğimi, kollarına atılacağımı ta başından bilirdi sanki.

Hoş gören ve bağışlayandı. Babam gibiydi tıpkı... Belki bu yüzden bu kadar derindi ona duyduğum aşk. Onu tanıyan, ona değer, dokunan herkes için kalplerinin bir köşesinde saklanan güzel anıların sebebiydi.

Ben en çok onun yanında rahat ederdim. Onunlayken ekmeğimi salataya gönlümce banar, üstüne üstlük tabağı kafama diker, salatanın suyunu bile içebilirdim. Ayıplamazdı. Sığındığım saçak altıydı. Sırlarımı gizlediğim, anılarımı gömdüğüm duvarlarımdı. Baba evimdi, anadilimdi. Abla sıcaklığım, ağabey sevecenliğimdi. Annemin kanaviçesi, ninemin saç örgüsüydü o. Düştüğümde elimden tutup ayağa kaldırandı. Çok

dilli sevgisinden en çok ben aldım payımı...

Artık yaşlandığını, eski kuvvetinin kalmadığını kabullenemiyorum bir türlü. Şu an görmek de istemiyorum. Delikanlı haliyle kalsın aklımda... Zalimce olacak, biliyorum. Ama ayrılık vakti geldi. Gövdesi boşalmış bir çınar gibi devrilecek ve ben bakmayacağım bile yıkılırken. Yokluğumda olsun ne olacsa... Farkına vardı mı bilmiyorum ama ben geçen yaz vedalaştım zaten onunla.

Kapılarıyla, merdivenleriyle konuştum uzun uzun. Gözlerimle sevdim onları, gönlümle veda ettim. Oğullarımız gelin getirdi; kızımız bildik hepsini... Bembeyaz eteklerinin gölgesi merdivenlerde durur hâlâ. Kızlarımız gelin oldu, bahar gibi giysileriyle indiler o basamaklardan. Dualar da edildi, davul da çalındı kapısında. Akordeon nağmeleri de yükseldi bahçesinden, düğünü aratmayan görkemli eğlenceleri de oldu. Kapı önüne dizilen misafir ayakkabılarını sayamadığımız nice günlerimizde muhabbetle demlenmiş çaydanlıklar dolusu çaylar tüketildi. Her yaz, bir tatil dönemine ne sığdırabilseydik dolu dolu yaşadık tümünü. Yılın on ayında, sokaktan gelip geçen yabancılar için pencerelerinde güneşlik, kapısında kilit, metruk, meçhul, "eski bir ev" iken her yazın en güzel iki ayında müthiş bir perim masalı sundu bize.

Ortancaları son defa suladım ayrılırken. Fesleğenleri komşuya hediye ettim. Arka bahçede toprağa düşmüş, unutulmuş üç beş fındığı buldum. Briket duvarın üstündeki taşla kırdım, ağzıma attım son fındıkları. Tam yola çıkacakken geri döndüm, son birkaç incir daha kopardım ağaçtan. Yan bahçedeki ıhlamurun betonu çatlatan köklerini sevdim. Küçük zeytin ağacı mahzun bakıyordu bana, tek laf edemedim. Bahçenin boz renkli toprağını okşadım dakikalarca. Bu kadar yıl bize verdiklerine, cömertliğine, halden anlamasına, bizi sarıp sarmalmasına teşekkür ettim.

Torun-torba hep birlikte ön balkonunda yaptığımız neşeli kahvaltılar için balkon demirlerine de bir teşekkür kondurdum. “Mohrakuli” peynir için yaptığımız tatlı kapışmaları da bıraktım oraya. Geceleri sabahlara bağlayan gürültülü muhabbetlerimize katlandığı için arka balkona minnet duyularımı

astım. Bir ağaca üç ayrı armut cinsini aşılamaş babamı hasretle andım bir kez daha. Bu evin çocuklarına bir ağaçtan üç farklı armut yemek gibi renkli bir hikâye bırakmıştı, bu güzel miras için teşekkür ettim.

O babamın eviydi. Babam nasılsa, babamın evi de tıpkı öyleydi. Bakışlarında hep hüznün saklı olsa da gamsız çocukluğumun sevinci, delişmen gençliğimin heyecanıydı. Olgun yaşlarımın yol arkadaşı oldu sonra.

Kasabanın görgüsüzce talan edilen manzarasından bugüne kalmış birkaç eski kartpostaldan biriydi. Baba evimin su gibi, ninni gibi sesi vardı, uzaktayken de duyulan... O sesin içindeki masala girip, kıvrılıp uyumak istiyorum şimdi. Düşümde annemin kanaviçeleri olsun.

Temmuz/2010

BELDEN AŞAĞI...

Alaca güneş, işten dağılma saatinin karmaşıklığına takılıp, batmayı unutmuş... Camlardan yansıyıp gözlere girmekte, yüzlerde pembemsi, hayali bir gülüş bırakmakta. Poposunu, yuvarlak, kauçuk bir kalıba bağlamış orta yaşlı bir adam, ellerine geçirdiği takunyalarla, kendini döndüre döndüre, daireler çizerek Kızılay'da ilerlemekte. Sağından solundan yürüyenler, sek sek oynarcasına sağa sola kaçışırken, içlerinden, "Çarpmadan bir geçseydik şuradan" diye söyleniyorlar. Olmayan bacaklar, yürüyenlerin zihninde sözlü baloncuklar bırakıyor. "Acaba doğuştan mı, yoksa kaza ile mi oldu, tüh tüh tüh." Bu arada, yüksek topuklu bir kadından yükselmekte olan tıkırtılar, adamın, kaldırım taşlarına vuran takunyalarının sesine karışıyor.

Bomba ihbarı alan polisler, kauçuk popolu adamı olduğu yere sindirip hareketsiz bıraktı. Ne olur ne olmaz... Sağlam kafasının içinde yeşeren vatan hainliğine yenilip, kauçuk kaplı poposunun altına bomba yerleştirmiş olabilir. Hizip, sağlam, sakat dinlemiyor ki... Metro girişindeki barikata takılıp kalan adam, yanından geçmekte olan küçük bir kızın eteğine yapıştı. Küçük kız da, yerden bitme bir adamın varlığından irkilip, annesinin ellerine yapıştı tabii ki. Anne, çaresiz bakışlarla kızını sakinleştirmeye çalıştı.

Sağına soluna dikkatlice baktı

adam. Metro kapalıysa ne tarafa gitmeliydi, bilemedi. Bir grup siyah giysili gencin, koşar adımlarla, kırmızı ışıkta karşıya geçme girişimi, fren ve korna sesleri arasında kazasız belasız tamamlandı. Kauçuk popolu adamın gözlerindeki dehşet, küçük kızın gözlerine yansıdı.

Metronun merdivenlerine yönelen yaşlı bir adam, popoyu kavramış olan kauçuğa çarpıp tökezledi. Kauçuk popolu adam elleriyle destek olmasaydı, belki de ikisi birden merdivenlerden yuvarlanacaklardı. Kim kimden özür dilemeliydi, kim kime teşekkür etmeliydi bilemediklerinden, sadece başlarıyla birbirlerini selamlayıp ayrıldılar.

Telaş içinde, evdeki bakıcıya ya da okuldaki çocuğuna yetişmeye çalışan kadınlarla, arkadaşlarıyla kahvede ya da birahane buluşmaya giden adamlar, meydan boyunca bir taraftan başka tarafa geçerken, düzenli orduları andırıyorlardı. Döne döne yolun karşısına geçmeye karar veren kauçuk popolu adam, ayaklara çarpa çarpa ilerliyordu ki, birden ellerindeki takunyalardan birini düşürdü. Takunyaya çarpan başka bir adam, küfrederek bir tekme savurdu. Poposu kauçukla kaplı adam, elinde kalan tek takunyayla, döne döne karşıya geçemeyince, yaya geçidinin ortasında kalakaldı. Takunyanın teki olmayınca, bir elini, dönme kuvveti yaratmak için

yere değdiremiyordu. Onun yere değip de kendini döndüremediğini son anda fark eden birkaç kişi, aniden duraklayıp birbirlerinin arkasına yapıştılar.

Tek eliyle kendini yukarıya kaldırmaya çalışarak ve altındaki kauçuğu asfalta sürte sürte kaldırıma çıkan kauçuklu adam, trafik lambasının direğine sırtını dayayıp soluklandı. Kalabalık, gürültü ve koşturmaca arasında sıkışıp gerilen direk, tam da ışık yayalara ‘dur’ demeye hazırlanırken, sırtında sert titreşimler yarattı. Karşıdan gelen yayalar, neredeyse onun sırtının üzerinden geçerek kaldırıma çıkıyorlardı, aldırış etmedi. Takunya bantlarının nasırlaştırdığı, kan oturmuş ellerini ovuşturdu.

Titreşimler, yıllar önce, dışarıya çıkabilmek, ufak tefek işler yaparak aile bütçesine katkıda bulunabilmek için takunyaları ellerine geçirdiği ilk günü hatırlattı. Acemice, evdeki eşyalara çarparak dönüşünü, yerdeki kilimin sıyrılıp vücuduna dolanışını ve en çok da karısının ve oğlunun acıma ve utançla karışık bakışlarını... “Hele bir böyle deneyelim” demişti, “Allah büyük, daha iyi bir yol buluruz belki. Tekerlekli sandalye alacak paramız mı var?” Kendini sokakta böyle dönüyorken hayal ettiğinde, sırtında benzer titreşimler hissetmişti.

Tam on yıldır, kasıklarından kesilmiş bacakları olmadan, oturmaktan yere sürtünmekten iyice yuvarlaklaşmış ve et yığınınna dönmüş kalçasıyla, geniş

bantlı takunyalarıyla döne döne sokaklardaydı ve henüz daha iyi bir yol bulamamıştı. Döndükçe, dünya üzerindeki varlığını kanıtıyor, boşlukta kapladığı yeri artırıyordu, belki de ona öyle geliyordu.

Vücudunu, dozerin ayaklarını ezdiği günden kalma, kıvrılan, bükülen, kımıldayan, en çok da dağlayıp yakan ağrıyla kaplı hissetti o an. Zaman zaman baskın yapan bu ağrı, bu kez ne kadar da yersiz ve arsızca çıkagelmişti. Kollarıyla olabildiğince sardığı bedeni, işlek caddelere dikilmiş yalnız heykelleri andırıyordu.

Tam da o anda, metronun girişinde eteğine yapıştığı kızın, gelip de kırılmış saçlarına dokunması, “Korkmuyorum senden!” diyerek cesaretini haykırması, “Yarım adamın oğlu” denmesini kendine yediremeyen oğlunun, yıllardır başına dokunmadığını fark etmesine neden olsa da, yalnızlığını parçalayıp yüzüne geçici bir gülümseme kondurdu. Kızın yumuşacık elini tutup yanaklarına yavaşça değdirdi. Zayıf parmaklarının arasında tuttuğu takunya tekini gülümseyerek uzatan anneye bakarken, yanaklarının ne kadar kırmızılaştığını merak etti. Gökyüzüne doğrulttu bakışlarını, güneş bir türlü batmıyordu.

Siyah giysili gençler “a...aaaa” diyen bakışlarıyla yanından sakince geçtiler bu kez. Polisler ortalıkta görünmüyordu...✍

Buluşma

Uykudan uyanan birinin anlamlandıramadığı dünyayı, boş nazarlarla süzmesine yakın bir nedensizlikle bakıyordum etrafa. Karşıdaki ışısız duvarda sivil savunma talimatlarının yer aldığı ve hiçbir zaman hiç kimsenin sonuna kadar okumadığını düşündüğüm büyükçe çerçevesel bir liste vardı. Yanında şehir hatları vapurlarının kalkış saatlerini gösterir çizelge asılıydı. Sırf bunlardan değilse de etrafa yayılan o soğuk deniz kokusu sayesinde buranın bir iskele bekleme salonu olduğunun farkına varmıştım aniden. Etraf pek kalabalık sayılmazdı. Karşıdaki tahta kanepede yaşlıca bir adam (dirsekleri ve dizleri eprilmiş elbisesiyle bir efendi düşkününe benziyordu) ve yanında yaşından çok daha küçük görüldüğü ancak yüzünden ve bakışlarından anlaşılacak cılız bir çocuk vardı. Ve iskelenin camlı kapılarının açılmasıyla vapura önce ulaşmayı düşündükleri için kapıya yakın boşlukta ayakta duran, ancak yorgun sırtlarını ve bıkkın tavırlarını görebildiğim üç beş kişi... Arabayı yan sokaklardan birine park edişimi, iskeleye ulaşmak için geçmek zorunda olduğum ana caddede ilerleyişimi pek hatırlamıyordum. Sanki gece şuracıkta bir yerlerde uyumuş ve iskele kalabalığının gürültüsüyle uyanmışçasına mahmurdu zihnimin nefes alışverişleri.

“Her şey birkaç gün önce başladı” diye giriş yapılan tüm yazıların sahte

olduğunu düşünür ve bunun okuyanda sanki birazdan önemli bir şey dinleyeceği hissi uyandırmasını anlamsız bulurdum. Meğer gerçekten de “her şey birkaç gün önce başlayabiliyormuş.” Eve geç geldiğim bir gece yazılarımı yazmak için kullandığım sarı saman kâğıtlardan birinde garip bir not bulmuştum. “Hikâyesini yazdığın adalı kadın, onu yalnız bıraktığın eski konakta seni bekliyor” yazılı bu kısacık not, okuduğum andan sonra tüm zihni faaliyetlerimi ikinci bir emre kadar erteletmişti. Yarım bıraktığım “Büyükada’da Yalnızlık” hikâyesinin son cümlesinin altına yazı kalemlerimden biriyle yazıldığını düşündüğüm nottaki kelimelerin arasında sanki yazanın parmaklarını görüyor gibiydim. İnce, kemiksiz, adeta tırnaklarının sertliğinden korkan bir yumuşaklıktaki parmaklardı bunlar. Bir kadının zarafetini ve vücudunun tüm kıvrımlarını harflerin hepsinde ayrı ayrı gösteren çok güzel bir el yazısıyla kaleme almışlardı.

Küçük ve yalnız evimde benden başka kimse yaşamadığı için bunun bir şaka olması ihtimali bir ışık gibi yanmış ve hemen sönmüştü. Bu belirsiz ve saçma buluşma talebini ancak birkaç gün erteleyebilmişim zihnimde. Merakım, tüm tedirginliğimi mağlup etmiş ve uyku kaçırarak bu belirsizliğe bir son vermek için pek de nerede olduğunu bilmediğim o ada konağına gitmeye karar vermiştim. Aylar önce yazma-

ya başladığım “Büyükada’da Yalnızlık” hikâyesinden nedense üç beş sayfa yazdıktan sonra kopmuştum. Kurmacasına ve sahiciliğine inancımı yitirmiş olmuştum. Eski bir İstanbul kadınıydı. Bir gün her şeyi bırakıp adasına çekilmeye, yalnızlığını yaşamaya karar verdi. Tüm vaktini konağın büyük salonlarından birinde polisiye kitaplar yazarak ve ada kedilerini besleyerek geçirirdi. Bu yalnız kadının yazgısını çatamamıştım. Ve böylece onu yalnız yaşadığı bu konakta en sonunda yazarı da terk etmişti. Şimdi bu adalı kadın, konağında beklemekten sıkılıp yazarına hikâyesini yazdırmak için ete kemiğe mi bürünmüştü? Notu aldıktan sonra yarım öyküyü defalarca okumamla öyküdeki akışın neden durduğunu sanki anlamıştım. Bu kadını tanıyıordum çünkü. Kimdir, neden kenti terk ederek adaya yerleşmiştir, bu soruları yanıtlamadan oturmuştum yazı masasına.

Yine de aslında hiç var olmamış bir insanın buluşma talebi doğrultusunda hareket etmek ürkütüyordu beni. Onun yazdığı cinayet romanlarındaki bir maktul gibi hissetmekten alamıyordum kendimi. Belki de ben onun değil, o benim hikâyemi yazıyordu. Ve beni, yani öykü yazarı kurbanını kafasında vahşileştirdiği cani bir kahramanına emanet edecekti.

Enzar-ı dikkatle iskeleye yanaşan vapura bindim. Bekleme salonundakiler dağılıp, kocaman ada vapurunda gözden kayboldular. Çantamdaki defalarca kez okumaktan artık ezberlediğim yarım öyküyü tamamlamam için adaya doğru hareket etti vapur. Ya da ben kahramanımın hikâyesini tamamlamaya gidiyordum. Yıllar önce adada, sonradan otele dönüştürülecek bir konakta kalmış, bu

hikâyeyi de o konağı düşünerek yazmıştım. Kahramanım beni orada bekliyor olmalıydı.

Büyükada’ya bu mevsimde ilk kez geliyordum. Adanın kış renkleriyle donanmış sakin, bir tür terk edilmişlik hüznüne bürünmüş sokaklarında gezinmeye başladım önce. Önümden sıska ada kedileri yürüyorlardı. Bunlar onun kedileri olmalı... Dar ve yapayalnız bir sokağın kıvrımına uyarak meydana doğru ilerledim. Burada nehirlerin; dağlar, tepeler aşarak düzlükte sükunet arayan başka başka nehirlerle birleşmesine benzer bir heyecan vardı. Meydandaki boşluk gizli bir deniz durgunluğuyla bütün sokakları kendi enginliğine alıyordu. Çok geçmeden ve kimseye sorma gereği duymadan otele dönüştürülmüş konağı buldum. Kapı çingiraklı yılan ya da zilli bir kadın sesiyle açıldı. Oldukça loş hatta ışıksız denilebilecek bir lobinin ötesinde belli belirsiz gölgeler halinde görevlisini gördüğüm resepsiyona doğru yürüdüm. Beni bankonun önüne geldiğimde fark edebildi. Ve kış miskinliğiyle gevşettiği papyonunu düzeltmeye koyuldu.

“Buyurun efendim, hoş geldiniz. Oda mı istiyorsunuz?”

Görevliye bir an ne diyeceğimi düşünüp bulamadım. “Ben burada yaşayan, aslında gerçekte yaşamayan... ama benim zihnimde burada yaşamasını uygun bulduğum biriyle... daha doğrusu burası eskiden bir konakken...” daha önceden böyle bir konuşmaya hazırlanmayan zihnim kelimelerine hükmedemiyordu. Resepsiyon görevlisine neden buraya geldiğimi olduğu gibi anlatsam, anlamaması onun sağlıklı bir ruh haline sahip olduğunu gösterirdi. Bunun için onu suçlayamazdım da.

“Bir oda istiyorum.” diyebilirdim sa-

dece.

“Tabii ki zaten bu mevsimde otel genelde boş olur, size güzel bir oda verelim.”

“Hayır, hayır herhangi bir oda olmaz. Şu üst katta sofanın sağında büyük bir oda vardı orası olsun, orada bekliyor olmalı.”

“Kim efendim?”

Resepsiyon görevlisine öykümün kahramanından bir not aldığını ve beni buralarda bir yerlerde beklediğini, daha önce onu görüp görmediğini sorsam mı, diye düşündüm çok kısa bir an.

“Kimse değil... Daha önce orada kalmıştım da sessiz bir odaydı, orası olsun.”

Ahşap merdiven geniş bir Osmanlı sofasına çıkardı beni. Kalabalık sevmenler için turizmcilerin uydurduğu bir kavram olan butik otele dönüştürülmüş eski konakta kim bilir ne hayatlar yaşandı diye düşünerek sofanın pencere kenarındaki odasının kapısı araladım. Buluşma yerine henüz geldiğinde ilk iş, saatine bakan tüm bekleyenlere özgü bir hareketle saate baktım. Henüz erken ya da geç kaldım diyebileceğim bir saat belirlenmemişti bu tuhaf buluşmada. Zihnimde dolaşan bu kadının gerçekte nasıl birisi olduğundan çok, bu olay sahi mi sorusu vardı aklımda. Ona bir ismi bile çok görmüştüm. Hikâyede ‘o ya da adalı kadın’ türünden sıfat ve zamirlerle yer alıyordu. Benim bulamadığım ama sahip olduğu müstakil bir adı var mıydı? Kahramanlar yazarlarına inat başka hayatlar yaşarlarmıydı? Belki de birazdan günlerdir zihnimi yoran bütün bu soruların cevabını alacaktım. Kapıyı kapatıp beklemeye başladım.

Odanın penceresinden görünen deniz, yağmur bulutları topluyordu. Çok

geçmeden zaten cılız olan gün ışığı elini eteğini çekmeye başladı ada üzerinden. Sanki ortalık gri bir sis bulutuyla kaplandı. Gün, perdelerini çoktan çekmiş akşam huzuruyla yavaşça salınıyordu deniz üzerinde. Odanın aplik ışıklarını yaktığımda camda beliren silik akislerde anlamsız bir iş yaptığını düşünen tüm insanlara özgü bir sima görünüyordu. Bu benim yüzümdü. Kendi hayal gücümün oluşturduğu bir kadını bekleyen ve işin garip yanı buna inanıp inanmadığını bile sorgulamayan benim yüzüm.

Hiçbir şey yapmadan saatlerce ilk geldiğimde iliştiğim koltukta oturdum. Birazdan mütereddit darbelerle kapı vurulmaya başlandı. İki darbe ardından zihnin nefes alış verişleri sonra bir küçük temas daha... Uykudan uyanır gibi kalktım. Kapıya doğru atacağım bir iki adımın sonu gelmiyordu. Elimi kapının soğuk topuzuna, batan bir gemiden başka bir geminin bordasına tutunan birisi gibi uzattım. Birkaç saat önce geldiğim bu sakin oda şimdi arımda sulara batıyordu sanki. Kapıyı araladım. Daha aydınlık olan sofadan yayılan ışıklar kapı çerçevesinden çoğalarak odaya yayıldı. Karşımda belki de beklentimin büyüttüğü bir kadın duruyordu. Sanki bir Shakespeare oyununun balo sahnesinden az önce çıkmış gibiydi. İçeri girdi. Sofadan yayılan ve loş odada üreyen ışığın tam karşısında durdu. Uzun simsiyah bir elbisesi vardı, saçları ense üzerinde toplanmış ve ışıklar sayesinde parıltısı yüzlerce çoğalan taşlarla bezlenmişti. Yazarının ona uygun gördüğü yaştan çok daha genç görünüyordu. Kapıyı kapadığım anda konağın boşluktan yayılan ışık odayı terk etti ama o hala kaynağı belirsiz bir aydınlıktaydı. Buranın onun çalışma odası olduğunu

unutmuş, sanki bir misafir tereddüdü yaşayacağını sanarak ona bir yerleri mesele biraz ilerdeki kadife koltuğu işaret etmeyi düşünüyordum. Pencereden bir süre baktığı ada yağmurunun ardından oraya sakince ve bildik tavırlarla oturdu. Sahip olmanın verdiği bir güvenden çok, yüzünün her zerresine iyiden iyiye yerleşmiş bir melankolisi vardı. Ve bu duygu yıllar içinde bulunduğu yerde kemikleşmiş, kadının yüzünün bir parçasına dönüşüvermişti. Yapayalnız bir kadındı. Onun herkeste kolaylıkla görülemeyecek bu zarafeti karşısında hayranlığa yakın bir şaşkınlıkla ayakta beklemeyi tercih ettim. Parmakları tahmin ettiğimden de güzeldi. “Hikâyesini yazdığın adalı kadın, onu yalnız bıraktığın eski konakta seni bekliyor” notunu demek bu eller yazmıştı. Şimdi o el yazısındaki harflerin kıvrımlarını, tüm güzel kadınlara özgü çekiciliklerini karşımda oturan kadının vücudunda arayıp tek tek buluyordum. Dudaklarının bitimiyle ansızın başlayan yanaklarında zeki kadınlara özgü kıvrımlar vardı. Herhangi bir erkeğin kendilerine yaptığı iltifatlara gülümsediklerinde bu kıvrımlar derinleşir ve muzır bir çocuk sevimliliğine dönüştükten sonra yok olurlardı. Sonra aramızda garip bir sessizlik çoğalıverdi. Basit el hareketlerinin vücutta çıkardığı sürtünme sesleri dışında hiçbir ses duyulmuyordu. ‘Hoş geldin’ bile dememişim. O beni tanıyordu ama ben ona, beklediğim kişi olup olmadığını bile sormamıştım. Yazarının kahramanına baktığının farkında olsa gerek, o bana bakmamayı tercih ediyordu. Daha çok pencereden birazdan ışıkları yanacak olan ada evlerini seyrediyordu (ya da

seyrediyormuş gibi yapıyordu). Gözleri böyle loş bir ortamda bile anlaşılıyordu ki oldukça berraktı. Bunu ona benim tasvir ettiğimi hatırladım birden. Kelimelerden yaptığım portre karşımda duruyordu. Sözlerden müteşekkil bir kadın... Onu bu konakta, bu odada yalnız bırakmış, başka hikâyelerin, başka kahramanlarımın peşine düşmüştüm. Bir yazarın kendi zihninde oluşturduğu kahramanından özür dilemesi ne kadar saçma olursa olsun, özür dilemeliydim. Kısa ve çok yoğun bir sessizlikten sonra tam konuşmaya hazırlanıyordum ki birden ayağa kalktı. Kapıya doğru ama hedefsiz olduğu belli olan bir iki adım atıp geriye döndü, odaya girdiğinden beri ilk kez şimdi birbirimize bakıyorduk. Ona bir ses tonu yakıştırmamıştım. Ama güzelliğine uyumlu bir sesi vardı. Çok kısa bir an baktı. Adeta birazdan söyleyeceğini önce bakışlarıyla iletmek isteyen bir tavırdı bu. Ve konuştu.

“Hikâyeyi yaz ...” Ağzından, bir emirden çok ricayı andıran bir hal, gerçekleşmesi halinde teşekkürü bir borç bilirim tavrı dökülüyordu. Sonra geldiğinden de sessiz odadan çıkıp uzaklaştı.

Sabah, günün yağmura direnen gri ışıklarıyla uyandım. Odanın içini sanki gizli, görünmez bir kadife örtü kaplamıştı. Her baktığım eşya hafif durağan, salınan bir kadife yumuşaklığıyla bir batak içindeki eşyaların ritmiyle doluyor gibiydi odanın içinde. Doğrudum. Masaya yaydığım kâğıtlardan birini önüme çektim. Yazmaya başladım. ✍

Mayıs 2009, Ankara

TÜTSÜ

— Anne ben gidiyorum. Saat dokuz...

— Tamam, üzme Senay ablanı. Çok da dalma, erkenden uyu...

— Olur, dalmam...

Annem neye dalmaktan bahsetti bilmiyorum ama önemi de yok.

Aynanın karşısında alıyorum soluğu. Babamın saç fırçasıyla bir güzel yatırıyorum saçlarımı. Hasta olmayacağımı bilsem biraz da ıslardım ama üşütüyorum sonra. Yazık... Üzülür sonra Senay abla.

Yerlere basmadan geçiyorum karşıki daireye. Beyaz pijamamın uzun paçalarını belimden çekiyorum.

Sebebini bilmediğim bir heyecan duyuyorum yine. Ellerimin içi hep terliyor. Rahat olmak istiyorum. Okuldaymışım gibi rahat. Bu, korku değil ama. Hem korkak adamın ne işi var? Korkmasın diye gitmiyor muyum zaten? Ses olmak için...

Ellerimi arkamda kavuşturup nemini avucuma yediriyorum.

“Kim o?” deyişi öyle güzel ki! “Benim...” diyemiyorum hemen. Yoklamaya cevap verir gibi değil. Boğazım terliyor sanki. Boğazımın içi. Ya da kuruyor. Bilemiyorum. Ellerim daha da ısınıyor. Hep aynı şey.

“Benim”den sonra bir şey daha eklemek gereğini duyuyorum. Karşı komşu... Arkadaş... Adımı söylesem?

Bunların hiçbiri değil, biliyorum. Tekrar sormadan cevap vermek istiyorum. Aslında biliyor geleceğimi ama bir başına korkuyor tabii. Tekrar soruyor: “Kim o?”. Sadece “ Benim,” diyebiliyorum. “Buradaa!” demek geçiyor aslında içimden. Deniz yoklama alıyor sanki. Sınıf başkanı o. Yoklamaları hep o alır. Kısık, küçücük bir sesim var... Ayak seslerini işitebiliyorum. Öyle güzel ki... Kulaklarım ağırlaşıyor sanki onun sesini duyarken. Boynumda küçük bir nokta kasılıyor. Bunların hiçbirinin sebebini bilmiyorum. Korku değil ama biliyorum, sünnet günümdeydi korku. Geride kaldı.

“Bir saniye geliyorum, delikanlı...” diyor. Boynumdaki sertlik yumuşuyor. Keşke, “Benim, delikanlı,” deseysen ilk sorduğunda. Dudaklarımı ısıriyorum. Tekrar ayak sesleri... Parmak uçlarında yürüyor, biliyorum.

Üst üste kilitlediği kapıyı açıyor.

Parlak, mavi geceliği üstünde. Okul önlüğümüz gibi. Bu hâliyle Deniz’e öyle benziyor ki... Okulun en güzeli kızı... Saçları örgülü. Önümde oturuyor. Hep ona bakmak istiyorum okulda. Bazen birden arkasını dönüyor. “Buradaa!” diyesim geliyor. Sanki o an yokmuşum gibi. Biliyorum, büyüyünce Senay Abla gibi olacak. Örgülerini çözecek ve ona benzeyecek. Öylesine güzel. Kuşağını dolamış. Saçına küçük havlusunu kıv-

ratmış. Dondurma gibi. Omzu biraz düşmüş. Düzeltiyor bir yandan. Kafamı öne eğiyorum. Okşuyor, “Geç bakalım, delikanlı,” diyor.

Yazın duyduğum çiçek kokusu var içeride. Duvarlar yine mavi, saçaklı süslerle dolu. Pembemsi yanaklı büyükçe bir bebek tablosu var, yatak odasının karşısında. Yatak odasının karanlık camlı kapısı kapalı. Televizyonlu odanın kapısında bir türlü boyumun yetişmediği püsküller. Geçerken hep kafamı değiştirmeye çalışıyorum. Bu hafta da boyumun uzamadığını anlıyorum. Parmaklarımı kaldırsam belki değerim diye düşünüyorum. Vazgeçiyorum. Boyum uzarsa daha arka sıraya alır beni öğretmen. Böyle iyi. Denize karşı.

Televizyonun karşısındaki koltuğa geçip Senay Ablamın içeri gelmesini bekliyorum.

Odayı inceliyorum. Geçen haftaki perdeler değişmiş. Bunlar daha hoş, parlak mavi... Kitapları ise yerli yerinde. Biraz tozlanmış kitap rafı. “Liseye geç sen, sana veririm kitaplarımı. Şimdi ağır gelir.” Ben taşırdım hâlbuki. Vitrindeki cam kadehlerden ikisi çıkartılmış. Halının kenarında bir karartı var. Leke mi, yanık mı, ayıramıyorum.

Tavanlar aylardır damla damla. Yatak odası çürüyecek, diye korkuyor Senay Abla. Ev sahibi çok aksi. Sürekli ertelıyor çatıyı.

Elinde, her zamanki gibi, bir bardak sütle geliyor içeri. “Nasılsın bakalım?” “Bilmem!” der gibi kafamı sallıyorum. Gülüyor. Ben de gülüyorum gamzelerini görünce. Güleç kadın komşum Senay.

Yanağıma bir öpücük konduruyor, başımı okşuyor sonra. Saçlarımı tara-

dığım yönde seviyor. Ellerim kayganlaşıyor. Öptüğü yere kan doluyor sanki. Aynaya baksam görürüm, renk değiştiyor. Tablodaki bebek pembeliğinden belki...

“Hadi iç sütünü, soğumadan.” Sıkıca tutuyorum bardağı iki elimle, ucundan... Sütü yavaş içiyorum. Hızlı içince uykum hemen geliyor.

“Yatağını hemen açayım mı, delikanlı?”

“Fark etmez.”

Gülüyor. İki çukuru belirginleşiyor. Deniz’in yüzünü hatırlayamıyorum.

Çarşafplarımın kokusu çok hoş. Evdekiler gibi değil. Önce açıp havalandırıyor, yatağın üzerine dağılan çarşafın kenarları dümdüz olana kadar uğraşiyor. Yastığımı şişiriyor. Ben beceremiyorum yastık şişirmeyi. Çok marifetli. Bu evin başkanı o.

Fıkır fıkır kadın şu Senay.

“İstedğin zaman gir, yat, tamam mı?” diyor. Sütümü biraz havaya kaldırıp “Bitsin, yatarım,” diyorum. “O daha bitmedi mi?” diye soruyor. “Biraz sıcak da...” diyorum. Yine gülüyor. Beyaz dişlerini dudaklarının altından görüyorum. Bayrak gibi görünüyor. Kırmızı beyaz...

Senay Abla televizyona bakıyor, ben de ona dalıyorum. Arada bir bana bakıp gülümsüyor. Gözlerimi kaçırıyorum ama hep baksın istiyorum.

— Mehmet Ali Amcaya malî müşavir olduğu için mi Mali diyor annem, Senay Abla?

— Hayır, isminin kısaltması olduğu içindir herhalde, diyor, uzunca güldükten sonra.

— Yeminli malî müşavir ne demek, Senay Abla, oruçlu gibi bir şey mi?

Yine gülüyor. “Senin aklına nerden geliyor bunlar?” diyor, ardından.

— Bilmem, diyorum uzatmadan. “Senay ne demek, Senay Abla?” diye soruyorum.

— Aslında Şenay diyor, güldükten sonra. Rahmetlik babaannem söyleyemezmiş, böyle kalmış adımlarım.

Senay ne demek diye düşünerek, tablodaki bebek pembeliğini hissederek uykuya dalıyorum, uykunun gelişini anlamadan.

Senay Ablamın halısını yıkıyorduk. Sınıfa serdiğimiz halıyı var gücümle fırçalıyordum. O suyu tutuyor, sabun döküyor, ben de çarçabuk ovalıyordum. İkiye katladığımız halıyı çevirirken mavi, parlak geceliğinin önünden sarkan beyaz göğüslerini gördüm. Bir süre dalgın baktıktan sonra göz göze geldik. Gülüyordu. Bakmaya devam etmek istedim ama birden öğretmen kılığındaki Mehmet Ali Amcanın sinirli yüzünü gördüm, korkup halıyı fırçalamaya devam ettim. Karartı çıkmıyordu. Deniz yine yoklama alıyordu. Yoktum.

Uyandığım da kahvaltıyı hazırlamış oluyor. Yüzümdeki pembelik kızarıyor bu sabah. Yüzüne bakamıyorum.

Hep oturduğum sandalyem beni bekliyor. Biraz daha yüksek. Geçen sene, hafta sonlarından birinde süt dökmüşüm de, çok utanmıştım. O zaman bire gidiyordum. “Üstüne döküldü mü?” demişti bana. “Yok.” deyince “İyi,” demişti, “Sana bir şey olmasın da...” Günlünce gamzelerini görmüşüm. O günden sonra hep bu büyük sandalyede oturuyorum. Ayaklarım yere değmiyor. Sütüme –olmazsa olmazmış- de rahatça uzanabiliyorum. Çay kaşığıyla kabuğunu çatlattığım yumurtama, yazın yaptığı

gül reçeline –yazdan beri bitmedi-, dört tane yeşil zeytinime –fazlası boğazlarımı yaktığından Senay Ablam koydu bu sınırı-, adını söyleyemediğim üçgen peynirime –dişetlerime iyi gelirmiş-...

“Şenay” demeyi düşünüyorum Senay Ablama, keyfim kaçıyor. Senay deyip içimden, tekrar mutlu oluyorum. Dişlerimi fırçalamayı öğrendiğimi gösterdikten sonra –dıştan içeri doğru yuvarlak halkalar şeklinde- kahvaltı sonrası öpücüğümü de alıp eve geçiyorum. Yerlere basmadan, küçük adımlarla... Kendimi kahraman gibi hissediyorum. Ben evdeyken korkmuyorum, biliyorum.

Eve gidince Senay Ablamı düşünüyorum. Nasılsa ödevimi yaptım. Gül reçeli sürdüğü kendi ekmeğini bana uzatırken. Yatağıma sererken. Lokmaları, dişlerini göstermeden çiğnerken...

Annemden daha genç Senay Ablam, kocası ondan biraz daha yaşlı sanki. Uzun boylu ama. Adımları da büyük. Arada bir geliyor. Zavallı kadın, kocasız bir başına. Dedikodusu çıkmıyor, iyi ki.

Aslında Mehmet Ali Amca iyi birisi. İlk taşındıkları zamanlar daha sık görüyordum. Çok bilgili bir adam. Ödevlerimi beraber yapıyoruz, burada olduğu zamanlar.

Uzun boylu. Adımları da büyük.

Senay Abla bütün gün evde. Bir akşam tıktırtı duymuş mutfakta. Ondan beridir hep ben kalıyorum. Tıktırtı bir şey yapmaz ki kimseye! Sadece küçükler korkar sanırdım. Değilmiş. Çocukları da yok. Olmuyormuş, tedavi görüyorlarmış. Allah gönlüne göre versin işallah. Annem bunları nerden biliyor, bilmiyorum.

Sarı saçları hep güzel kokulu Senay Ablanın. Kocasının yerinde olsam

çalışmazdım. Okula da gitmezdim. Bırakmazdım onu evde tek başına. Ya da şehir içinde çalışırdım. Ben de olmasam korkmaz mı evde? Ama ben de olsam kendime bırakırdım onu...

Taşınırlarken “Seni hiç unutmaya-
cağım” demişti bana. Annem “Gelirsin
arada bir, dünyanın öbür ucu değil ya!”
dedi. “Tabi” dedi Senay Abla, “Görüşü-
rüz sık sık.” Daldım arkalarından... Bo-
şalttıkları daire hâlâ Senay Abla koku-
yordu. Televizyonlu odanın girişindeki
püskülleri de almamışlardı. Girmedim
içeri. Boyuma bakmadım.

Geçen bayram görmüş annem Se-
nay Ablayı. Tavanı akmıyormuş evlerin-
nin. Halıları yenilemişler. Perdeleri de.
Kitapları vermişler ihtiyacı olan bir li-
seliye. Çocukları olmuş yakın zamanda.
“Aynı senin küçüklüğün,” dedi annem.
Pespembe yanakları albeniliymiş. Ko-

cası, doğumda bile şehir dışındaymış.
“İyi,” dedim. “Yalnız kalmaz artık gece-
leri... Ses olur.”

Güldü...

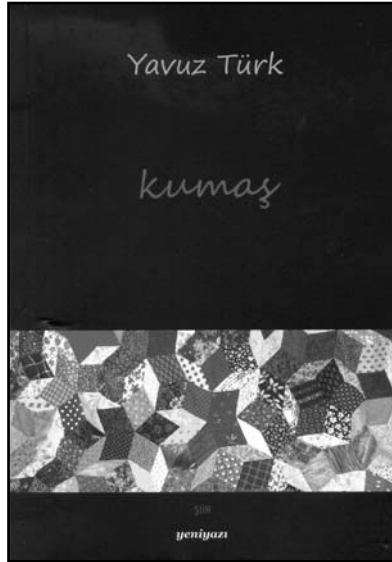
Kocaman olmuş göğüsleri. Sütü
hep boşa gidiyormuş. Bez parçası ko-
yuyormuş sütü yapışmasın, diye. Huy-
suzmuş biraz oğlu. Çok ses yapıyormuş
geceleri. Sevmiyormuş anne sütünü. Ne
acayip şey!

İsmi hazırmış zaten yıllardan beri.
Söyledi annem ama hatırlamıyorum.
“Umut” değil ama biliyorum. Deniz de
değil...

“Çok kilo almış doğumdan sonra.”
dedi annem, alt komşuya anlatırken.

“Olsun,” dedim içimden. “O, hâlâ
güzeldir...”

Sanki Deniz’e anlatıyordum... ✍

Hüseyin Atabaş

GÜZ VE SERA

İş işten geçmiş gibiydi beni bulduğunda,
ömrümün son yolculuğuna hazırdım sanki;
'hızla akar gençliğini bilmeyen su' diyordu
tam o sıralarda bizim İlhan Berk usta.

Karanlığa ağıyordu tüm ses filizleri,
sürecek olansa bir tek suskunluğumuzdu,
hazla akan suyu gördüm, ne fayda?

İçten bir hızla yekindim yerimden
bilmiyordum ama ne adına sevindiğimi,
bildiğim tek şey gidenin geri gelmediğiydi.
Herkesi kendi kendine bırakmaktı doğru olan
ve unutmak bu dalgın surları,
önümüz kapalı bir körfezdir nasılsa!..

Bu caz bir gün susmayacak sansın herkes
poyrazı bilmiyor, karayelde kalmamış onlar.
Bir tek ara yönler ve esen keşişleme,
tümü yoksa yarısı nerde diye sormuyorlar.

Dünyaya gereğinden önce gelenler için
öyle deme: Bu nasıl bulmaksa ben buldum;
sönmüş alev, küllenen ocak ne işe yararsa?

Bilmem kuşkun var mı hâlâ sevgimden
yoluna dikensiz güller serdikten sonra da?
Benim gibi kimsesizler bekliyor seni
bahçelerden bu suskun mevsim geçti geçeli,
ilkyaza kesiyor çünkü bastığın her sera!..

Yelda Karataş

HİKÂYE

Hikâyesiz eylemleri severim ben
Yolsuzum, inançsızım şiddete karşı
Derdim, kaçınılmaz gelecek
Bu işe ne melekler taraf, ne tanrı teşne

Yakub'un özlemini bilmeyen bu:
'Tarih öncesi çağ'
Yolsuz hıyabanlar zamanı
Limanın kürekleri kırık
Kalbimi oyuyor dalgalar
Güneş, şefkatsiz duruyor hayata karşı

Ol dediğin yerde durmaz ki insan
Oku dediğinde akmaz ki sulu sepken
İnatla seviyorum aşkın varlığına inanan her insanı

Eylemsiz hikâyeler dinlerim ben
Paltolu gerçekler soyunduğunda
Kimsesiz kalmış her sevdayı
Tutacak yok sağanağından
Babam, annemin gözyaşı.

Ayşegül Tercan

sevinçme

sen iyisi mi uyan, usulca dokun boynuma
kıpırtılı, sevinçli
akşamı güzel, gecesi güzel, kendisi güzel
pırpırlı sabahlara uyan
sarıl akşamdan sabaha
sabahlara
bu sabaha

okşa çıplak
dokun usul
kuşanıp sevgi
sarıl bir daha
soy hırçınlığımı
dokun yalnızsız

kutsa ıslak
bırakma öpüşsüz

Büşra Kurtar

yerküreningeometrisidirışk.

uzun uzadıya nadasa sevgilimi yatırıyorum.
benim ovarak yıkadığım ruhundur. içinden bir
bedelli beden çıkarmak istiyorum.
toprağın omuzlarına dökülüyor bardaktan boşalır
gibi saçların. çok yakışıklı oluyor asya.
kadavranı toprakta saklayacağım, darbeciler bulamayacak
seni, sen solumdaki organlarımsın çünkü.
sevgilimin gözlerinde kuşlar uçuyordu. gözlerimde
gözlerinde kuşlar uçan adam uçuyordu.
öfkemden hep kuşluk vakitlerinde ölüyorum bu zamanlar.
sevgilim giderken sen çok akışkan maddesin.
kravaze saçlarını ellerimle yararken, mazgallardan
magmaya balıklama iniyorsun bütün büyükbaş balıklar
kışkanıyor olmalı.
bir taş çekici verin bana taştan bedenine satranç masası
yontacağım sevgilimin.

aşkın izafi manifestosunu okumayacağım.

Sidar Sinan Özmen

koşmadan önce...

iyi şans diye bir şeye inanmıyorum
pişmiş bir tavşanın tehlike oluşturmadığına dair kehanete inanmıyorum
kira ödemeye inanmıyorum
buzulların eridiğine inanmıyorum
beni anlayabilişini ne inanmıyorum!..

biraz uzanır mıydın?
çimenli bi'yeşillikte
flüt çalmak ister miydin bembeyaz bi'elbiseyle
kızarmıydın kedinle yatsam senin yerine?..
sana bunların hiçbirini sormadım farkındayım
yaklaş!
zile her defasında tam zamanında basan kim sanıyorsun
bir aşkın en kötü tarafı ne
tarafsız kalmak bir aşkta
sakatlanmak
esir kalmak ne kadar elzemse
işte aynı hırsıyla yazdım çekmecedeki notu sana hiç durma
al eline!

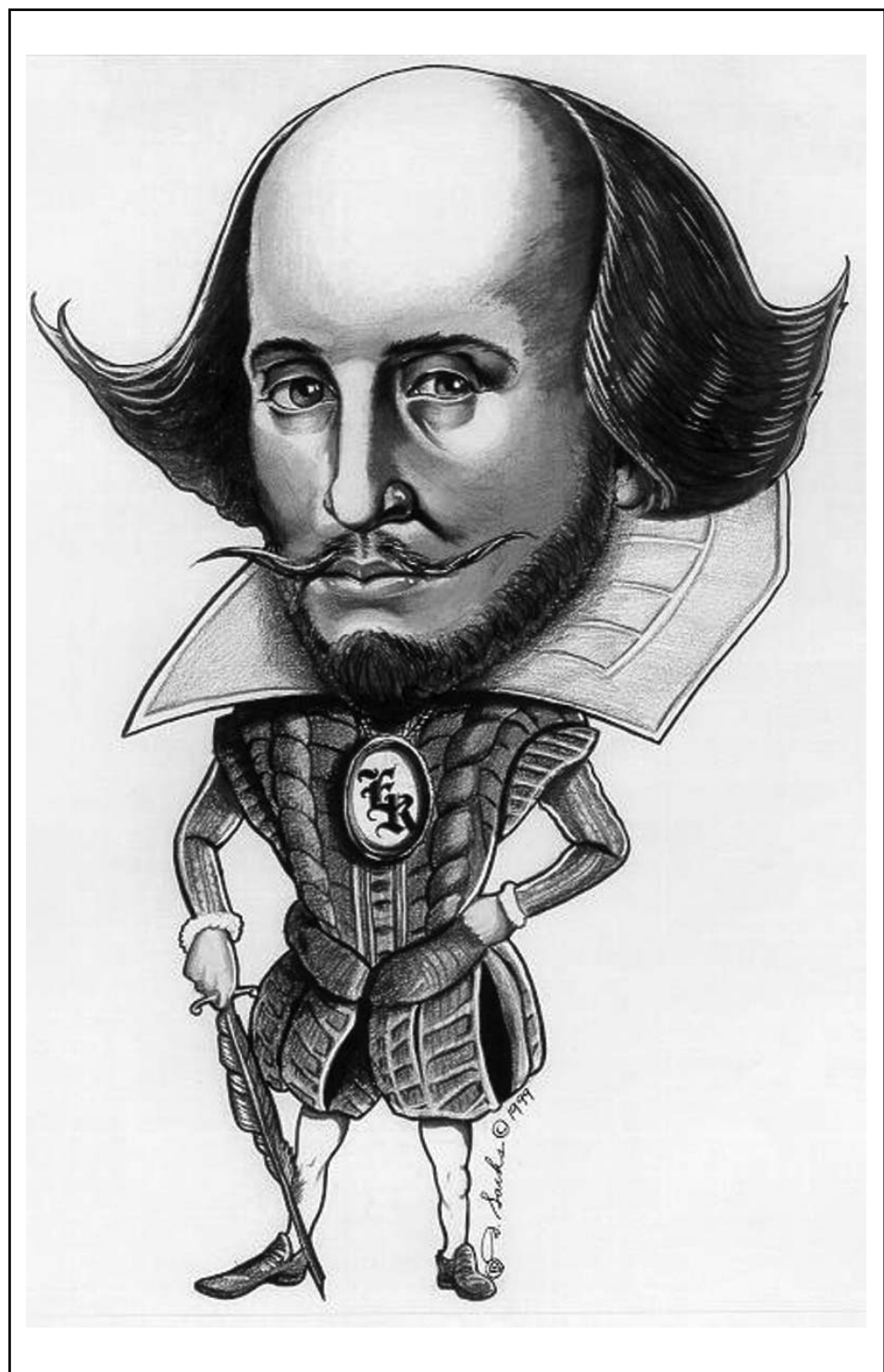
boyum uzuyordu
annemin bana hangi sevgi sözcükleriyle seslendiğini bilemiyordum
başım çatlıyordu ve komşulardan birinin çocuğu askerden hiç dönmemişti!
başımı açtım
içine kedi bıraktım
ve pencereyi tekrar tekrar kapattım..
şimdi harikayım
topa tüfeğe ayrılan parayı kibarca geri aldım
daralmıştım annem de daralmıştı serseriydim
ve yetmezmiş gibi kedim asker kaçağı olduğunu açıklamıştı!
bu dumanlı bi'kargaşaydı zaten hazırdı
altından savaş çıkan kırmızı duvar kağıtları vardı

ben serseriydim hemen parayı çıkardım
afrika, asya, bi'miktar latin amerika
bi'de john lennon aldım çıkan çatışmada!
geriye ne kadar para kaldı
hesaplayıp yaz bunu duvara, kanırta kanırta!

kimin daha sağlıklı olduğunu bilmiyorum
iyi şans diye bir şeye inanmıyorum
pişmiş sanılan tavşanın doğrulup sıçramaya devam etmesine...
evet buna inanılır ancak bu da muhakkak
önemli bi'kaç kişinin araya girmesiyle sonsuza kadar unutulacak!

biraz uzanır mıydın yanıma pardon?
seni biraz bekleteceğim hayatım kapıdaki eski babam pardon
pardon, pardon!
senin kapında kim var
sen gittiğin yerde kaç kere basarsın zile?
-denizcilerin siyah giyiyor.
-akıllı uslu biri değilsin.

bunları kim mi söylüyor
bizim evin duvarlarında yazıyor bu
aile içi bir meseleydi
bu seni hiç ilgilendirmezdi pardon
canına okuyacak babam
kapıdan..uzanmadan.. par
don!

D O S Y A

SHAKESPEARE SÖYLENCELERİ

Tek bir çağın değil, tüm çağların en büyük şairlerinin önde geleni William Shakespeare, insan doğasını ve duygularını basit ama oldukça zarif betimlemeler ve nazım sanatıyla aktarabilmiştir ki -komedy, tragedy, tarihsel oyun, melodrama, macera ve aşk hikayeleri, peri masalları ve eşsiz soneler gibi- tüm yazın eserleri zaman ve mekan kavramından sıyrılıp ölümsüzlük kazanmıştır. Karmaşık doğalarıyla hafızalarda unutulmaz yerler edinen karakterleri ve dili daimi devinim içerisinde olup şu anda klişe denen deyim ve özdeyişleriyle “Ozan” unvanını tereddütsüz taşımaktadır. Ancak, onlarca eser vermiş böylesine büyük bir Ozan’ın varlığına ve eserlerinin aidiyetine dair sorgulamalar halen devam etmektedir. Shakespeare kimdir? Gerçekten yaşamış mıdır, yoksa “Shakespeare” rumuzu altında bu eserleri veren çağdaşları Marlow ya da Wriothesley midir? Ya da bambaşka birisi?

Kimlik ve eser sorunsalının iç içe sarmal oluşturduğu bu soruları ve Ozan’ın dehasının eserlerindeki yansımalarını bu sayımıza konu etmek istedik. Bilindik ve kitabi bilgilerin de dışına çıkıp, Shakespeare’in kişiliği, hayatı, eserleri üzerindeki söylenceleri ve bilinmedik yönleri doyasıya yazalım, tartışalım diye düşündük.

Dosyamıza katkı veren tüm yazarlara sonsuz teşekkürler.

SIRA DIŞI BİR KİŞİLİK OLARAK WILLIAM SHAKESPEARE

Dahi İngiliz oyun yazarı, Şair William Shakespeare (1564-1616) üzerine özgün bir yazı yazmanın ne kadar g¼c olduğunu d¼Őünd¼m bu denememi tasarlariken. Sanıyorum kişiliği ve yapıtları hakkında pek çok kitap ve yazı yazılan, bilimsel araştırma ve tezler üretilen evrensel yazarların başında geliyor Shakespeare. Bu bakımdan, el değmemiş, yakası aŐılmadık, ilgi çekici bir konu bulmak iğneyle kuyu kazmak gibi bir Şey Shakespeare üzerine yazılanlar okyanusu ortada dururken. Zaten, “*Şiir Sanatı (L’Art Poétique)*”nın yazarı Boileau’nun da belirttiği üzere, yazılmamıŐ hiÇbir Şey yoktur Şu g¼k kubbenin altında. Shakespeare için Şöyle sağa sola bakınıverseniz bile elinize geÇen kaynak yığını karşısında cesaretiniz kırılabilir hemen. İyi ve farklı bir yazı üretmek, nitelikli bilgi kaynaklarınız olsa bile, yeterli zamanı gerektiren bir etkinlik ç¼nk¼. Okuyacak, öz¼mseyecek ve yazacaksınız... Bir de, kısa ve özl¼ yazmak daha fazla zamanınızın olmasını gerektiriyor. Her neyse, uzun söz¼n kıtası, William Shakespeare üzerine yazmak aÇısından ben de fazla iddialı olmadığımı söylemeliyim baştan tüm diğer iyi iş yapmak isteyen yazarlar gibi.

Çağdaşları, Shakespeare’in, günümüzde doğduğu kasaba Stratford’ un kilisesinde bulunan heykeli gibi yakıŐık-

lı (handsome) ve biçimli (well-shaped) bedene sahip, gösteriŐten hoŐlanmayan, müziğe ve paraya tutkulu, ayak takımını sevmeyen, tatlı dilli ve iyi huylu bir adam olduğunu ifade etmiŐlerdir. YakıŐıklılıĐını saÇları d¼k¼lmeden önce söylemiŐ olsalar gerek... O bilinen portre resimlerinde pek yakışıklı sayılmaz geŐkince Shakespeare doğrusu. John Madden’ın Akademi öd¼ll¼ *Shakespeare in Love* filminde de yakışıklı bir Shakespeare ile karŐılaŐmıŐtık. Oyunlarının çeşitli insanlık durumlarına değin felsefi, ruhçöz¼msel derinliğine karşın, William Shakespeare’in Şair yön¼ oldum olası daha çok ilgimi çekmiŐtir benim. Bu nedenle onun hayata dair bir Őiirinden kısa bir alıntı yaparak sürdürmek istiyorum yazımı: “*Biz r¼yaların yapıldığı nesnedeniz, / Kısacık hayatımızın sonu da / bir uyku ile bağlanıyor.*” “*Hayat y¼riyen bir g¼lgeden, / Rol¼nü sahnede b¼b¼rlenerek okuyan / sonra da ortadan kayboluveren / Zavallı bir akt¼rden başka bir Şey değildir. / Hayat bir budalanın anlattığı / HiÇbir anlamı olmayan / g¼r¼lt¼l¼ patırtılı bir öyk¼d¼r.*” Nasıl? G¼zel değil mi?.. Siz de beğendiniz umarım. Şiirin felsefi iŐerini de göz önünde bulundurursak derinlikli ve çok yönlü bir yazar, bir Şair olduğunu -uzman olmaya gerek kalmadan- hemen anlayabiliriz Shakespeare’in.

Tanınmış tüm yazar, şair ve sanatçılar gibi sıra dışı ve ilginç bir kişilik Shakespeare. Onun biseksüel yönelimli olduğuna değin akademik tartışmalar öteden beri sürüp gidiyor. Çağımızda ünlü kişiler ve yazarlar hakkında bu türden söylentiler kamuoyunun ilgisini çekmek ve reklam için sık sık piyasaya sürülmekle birlikte, Shakespeare'in, yüzyılların ve dünya durdukça sürecek ünüyle böylesi bir dikkat çekmeye gereksinimi olmadığı da herkesçe bilinen bir şey. İngilizler, kültür propagandası amacıyla, günümüzün moda bir yöntemi olan negatif tanıtımdan medet umuyor da olabilirler.

Fasti'sinden alınan bu manzum öyküde Roma kralı Tarquin'in oğlu Sextus Tarquinius, kralın yardımcısı aristokratlardan Collatinus'un eşi Lucrece'e tecavüz eder. Onuru kırılan Lucrece kendini öldürür. Roma'da Lucrece'in cenaze töreni sırasında galeyana gelen halk Tarquinius hanedanına karşı ayaklanır. Bu manzum öykü 1594'te basılıp yayımlanmıştır. Shakespeare, 1609-1610 yıllarında bu yapıtıyla aynı özellikte olan *Cymbeline* adlı bir oyun yazmıştır. Kimi kaynaklarda Shakespeare'in bu metinleri tiyatro oyunu olarak geçmektedir. Bunu da burada belirtmiş olayım.

Klasik bir yaklaşımla: Reklamın iyisi kötüsü olmaz biliyorsunuz. Konumuz da dönelim... İngiltere'de 1592 yılında veba salgını yüzünden tiyatrolar kapatılınca Shakespeare oyunları bırakıp manzum yazılar ve şiirler yazmaya yönelmiş. *Venus and Adonis* / *Venüs ve Adonis* adlı yapıtını 1593 yılında yayımlayan Shakespeare, bu manzum kitabını *Henry Wriothesley, the Earl of Southampton*'a ithaf etmiştir. *Venus ve Adonis* o kadar beğenilmiştir ki, Shakespeare ertesini yıl *Lucrece'e Tecavüz* / *The Rape of Lucrece*'i yazmıştır. Konusu Latin ozanı Ovid'in

Dikkat edilecek olursa yukarıdaki iki koşuklu öykü metin de konuları bakımından eski Yunan ve Roma kökenli mitolojik özellikli aşk, tecavüz ve cinsellikle ilgilidir. Her yazılan ağırlıklı olarak yazarının kişiliğini belirlemez ama Shakespeare'in sürekli olarak bu türden konu seçimleri, oyunlarında aşk, cinsellik (Venüs), eşcinsellikle (Adonis) özdeşleşmiş kahramanları kullanması araştırmacılar da giderek onun kişiliği hakkında kuşkulara neden olmuştur. Zaten antik Yunan ve Roma'ya, aşk ve cinselliğin şairi Ovid'e yönelmek de

ister istemez bazı önyargılı ve muzip düşünce ve arayışları kışkırtmaktadır [Leppert, Richard (2002), *Sanatta Anlamın Görüntüsü, İstanbul, Ayrıntı.*]. Bu bakımdan Shakespeare'in *Sonnet*'leri de çok ilginçtir. Bu *Sonnet*'lerin üç tanesi dışında diğerleri on dört dizeden oluşmuş 154 adet şiirdir. Söz konusu şiirler, bir kaynağa göre -Shakespeare'in bilgisi olmadan- 1609 yılında yayımlanmış ve yine Shakespeare'in hem hamisi-bazı görüşlere göre- hem de "sevgilisi" olduğu savlanan *the Earl of Southampton*'a ithaf edilmiştir. Öte yandan, başka bir kaynakta, Shakespeare'in 126 sonesinin "*Fair Youth*" (*Yakışıklı Genç*) ya da "*Fair Lord*" (*Yakışıklı Bey*) olarak nitelenen bir adama yazıldığı, bu sonelerin, Shakespeare tarafından ilk yayımlandıklarında, gizemli "Mr. W. H."e ithaf edildikleri ileriye sürülmüştür. Ancak, "Mr. W. H.", gizemli falan değil; yukarıda adını belirttiğim *Henry Wriothesley*'den başkası olmasa gerekir. Sonelerin bazılarında Shakespeare, Mr. W. H.'ye evlenmesini tavsiye etmektedir. Bir kısım sonelerde de şairle esmer güzeli bir kadın arasında geçen bazı olaylardan söz edilmekte, Shakespeare, hamisi (patronage) Mr. W. H.'nin bu kadını elinden aldığından yakınmakta, şiirin sonunda da hamisini affetmektedir. Bazı bilimsel kaynaklarda bu şiirlerin konularının kurgusal (fiction) olduğu iddia edilmiştir.

Shakespeare'in çağdaşları genel ifadeler ötesinde onun kişiliği hakkında yeterince ayrıntılı bilgi vermemişlerdir. Bununla birlikte, düşmanlık, kıskançlık, haset ve kinden kaynaklandığı düşünülen kimi imalar, yakıştırmalar ve söylentiler de yok değildir. Bunlardan iyi ve övgü niteliğindeki örnek vere-

cek olursak: Spencer adlı bir şair, *Colin Clout Comes Home Again* adlı şiirinde Shakespeare'den "gentle" diye söz ederek onun yumuşak huylu ve uslu bir adam olduğunu belirtmiştir. Diğer bir yazar Robert Greene, ölüm döşeğindeyken kaleme aldığı Ağustos-1592 tarihli *A Groat's Worth of Wit bought with a Million of Repentance* adlı risalesinde kendi kötü yaşantısından söz ederek arkadaşlarına öğütler verirken Shakespeare'den de *asrının yegâne shake-scene'i* (*sahne sarsıcısı*) olarak övgüyle söz etmektedir. Ünlü İngiliz şairi John Milton (1608-1674) da, ölümü üzerine *Shakespeare İçin* (*On Shakespeare*) başlıklı; *Benim Shakespeare'im*in şerefli kemiklerinin / Neye gereksinimi var? dizeleriyle başlayan bir ağıt yazmıştır.

Shakespeare, aristokratların yanında yer alan ve özellikle kötü koktukları için halktan, ayak takımından nefret eden bir kişidir. 1623 yılında yayımlandığı söylenen *Coriolanus* trajedisinde: *Nefeslerinden çürümüş sazlıkların kokusu gibi iğrendiğim bayağı köpekler* (*Perde III, Sahne III*) gibi ifadeler kullanılarak bu duygularını açığa vurmuştur. Shakespeare'in, *Henry VI*, *Julius Caesar*, *Antonius ve Cleopatra* adlı oyunlarında da kötü kokma (stinkards, stinking breaths) ile ilgili diyaloglar vardır. Öte yandan, Shakespeare, tiyatrodan oyun seyredirken yiyip-içerek ortalığı kirlettikleri, kaba davranışlarda buldukları ve itişip kakıştıkları için de halktan hoşlanmıyordu. Kendisi de halk kökenli olan aristokrasi hayranı Shakespeare'in, durmadan fındık ve ceviz yiyen, sucuk uçları, mantar, elma ve yemiş kabuklarını sahneye atan, siyah deri ceketli, pis kokan, iş gömleklili, tütün ve bira içen

halktan insanlara karşı nefreti yaşlandıkça daha da derinleşmiştir. Shakespeare halkın sürekli olarak nankör, sürekli fikir değiştiren, kendinden üstün olanlara karşı derin bir nefret duyan değersiz bir kitle olduğunu düşünmüş, döneminde siyasi olarak hiçbir biçimde halkın ve halk hareketlerinin yanında yer almamıştır.

Shakespeare, *Venedik Taciri* oyununun sonundaki müzik eşliğindeki mehtap sahnesinden de anlaşılacağı üzere, müziği çok seven bir yazardır. İlk oyunlarından *Veronali İki Centilmen*'deki Julia ile Lucetta'nın diyalogundan Shakespeare'in müzik tekniği konusunda bilgili olduğu anlaşılmaktadır. Ancak, o, döneminin kilise müziği ve bağnaz Hıristiyan mezhebi Püritanizm'den hiç hoşlanmamıştır. Shakespeare, yine, yukarıda sözünü ettiğim sonelerinden birisinde sevgilisine *my music/müziğim* benim diye hitap etmekte ve sevgilisinin parmaklarını öpen tuşları kıskandığını dile getirmektedir. İngilizler Shakespeare'in yaşadığı dönemlerde müziği seven insanlardı. Hıristiyan mezhebi Püritanizm'in dinsel bağnazlığı onları müzikten uzaklaştırmıştır.

Shakespeare'in ahlâkı, döneminin tipik küçük burjuva, yani orta sınıf ahlâkıdır. Onun hemen her oyununda açık saçık cinsel şakalar yer almaktadır. Özellikle bazı Alman eleştirmenler bu tür şakaları eleştirmiş, mesela Juliet'in kendisini sevgilisine fazla naz yapmaksızın hemen teslim etmesinden hoşlanmamışlardır. Shakespeare'in gayet neşeli ve mutlu bir yaşam sürdürdüğü ileriye sürülmüştür. Onun yaşadığı devir, şiirin, lüksün, serbest yaşamın İngiltere'ye yayıldığı bir devirdi. Orta çağ son bul-

muş, din dışı bilgi ve aydınlık her tarafta hâkim olmaya başlamıştı. Shakespeare'in dikkati çeken kişisel özelliklerinden birisi de paraya çok fazla önem veren, cimri ve oldukça zengin bir yazar olmasıydı. Onun, Thames kıyısındaki ünlü Globe Tiyatrosu hissedarlığının yanı sıra, Stratford'da bir malikânesi ve geniş toprağı vardı. Bu bilgiler, Shakespeare ile ilgili elde bulunan belgelerin çoğunun, kendisine borçlu olanlardan aldığı senetler, tapular, dava evrakları gibi para işleriyle bağlantılı belgeler olmasından kaynaklanmaktadır. Ancak, parayı sevmesine, onca tutumluluğuna karşın Shakespeare, ölürken erkek arkadaşlarından John Heminges, Richard Burbage ve Henry Condell'e, samimi ilişkilerinin anısına birer hatıra yüzüğü almaları için para bırakmıştır. Bu tip bulgular, doğal olarak Shakespeare'in kişiliği ve cinsel yönelimleri üzerinde yıllar boyu süren tartışmaları alevlendirmektedir. Sanatçıların, postmodern yaklaşımla magazinimsi biçimde topluma sunulan kişisel ilginçlikleri, marjinal tercihleri yerine, asıl sanat ürünlerinin öne çıkarılması, tartışılması ve estetik yönden değerlendirilmesi görüşümdedir. Buna göre, ustalıklı güzel şiirler ve en az ilgili olanımızın bile bir ikisini bildiği ya da izlediği eşsiz oyunların yazarı William Shakespeare'in kadınlara ve erkeklere aynı ölçüde cinsel ilgi duymasını, fazla önemi olmayan, özel yaşamı ilgilendiren bir seçim olarak yorumluyorum. Onun bu sıra dışı yönelimi, henüz tam anlamıyla bilimsel olarak kanıtlanamamış ve her şeye karşın ilgi çekici bir kuşkuadan ibaret olmaya devam ederken... ✍

Ağustos-2010, Ankara.

BİR YAZARLIK STRATEJİSİ OLARAK SÜRPRİZ

Son dönemin popüler Amerikan dizilerinden *Lost*'un bir bölümünde (Sezon 3, Bölüm 14) iki karakter (Paulo ve Nikki) bir örümcek ısırığı yüzünden öldü sanılır, aslında sadece çok derin bir baygınlık içindedirler. Shakespeare'in *Romeo ve Juliet*'inde Juliet'in rahibin verdiği bir ilaçla bayılıp öldü sanılmasını hatırlıyorsak bu tesadüf değil. *Lost* yazarları dünya edebiyatına referanslarında oldukça bilinçlidir.

Shakespeare konulu bir yazıya *Lost*'tan bahsederek başlamak tuhaf görünebilir ama dünya drama tarihini bir süreklilik olarak okuyanlar için ortak izler bulmak zor değil. Bu ortak izlerin en baskınlarından biri de sürpriz öğesidir.

Lost senaristleri söz gelişi üç çıkış yolunun olduğu bir durumda her zaman, ipuçları önceden görülen ama muhtemelen kaçırdığımız bir dördüncü çıkış yoluna bağlarlar. Bir süre sonra, artık şaşırılmaya alıştığımız bir yerde ise yeri gelir hikâye en bariz seçenekle devam eder ki beklenti bir kez daha kırılmış olur; bu kez sürpriz beklentisi.

Şaşırtmanın estetik içerimlerine değinmeden önce Ben Jonson'un sözleriyle "Tüm çağlara ait olan", W.H. Auden'in sözleriyle "Dante'yle birlikte dünyayı paylaşan" Shakespeare'in *Romeo ve Juliet* oyununa konuk olalım istiyoruz.

Shakespeare izlemeye gidiyoruz

Elizabeth çağındayız. Belki işçiyiz ve mesai çıkışı *The Globe* Tiyatrosu'na vardık, *pit* denilen avluda ayakta durduk, oyunun başlamasını bekliyoruz. Belki kalantoruz, çevredeki galerilerde, hatta bir sandalye atıp sahnede oturuyoruz. Beklediğimiz oyun *Romeo ve Juliet*. Aslına bakılırsa hikâye bize hiç de yabancı değil. Bugün bu iki aşğın adını bilmeyen yoktur belki ama hikâyesinin ayrıntılarını bilenler çok değildir. O zamanlarda belki bugünkü kadar aşkın simgesi haline gelmiş değillerdi ama öykü biliniyordu.

Miladın başlarında Ovidius *Pyramus ve Thisbe*'nin hikâyesini yazdı (ki Shakespeare'in daha sonra yazdığı *Bir Yaz Gecesi Rüyası* bu öykünün sahneye konuluşunu konu edinir). 15.-16. yüzyıllarda İtalyan yazarlarından çevirilerle ve uyarlamalara sırasıyla *Mariotto ve Gianozza*, *Giulietta e Romeo*, *Rhomo ve Julietta'nın Gerçek ve Sadık Aşkın Hikâyesi* gibi kitaplar İngiltere'de boy göstermeye başladı. Shakespeare ise aynı kahramanların öyküsünü 1590'ların tarihsel arka planına yerleştirdi ve o sıralarda yazdı.

Dolayısıyla biz, 1590'larda *Globe*'da oyunu izlemeye gidenler söz konusu olanın *Romeo ve Juliet* arasında bir aşk

olduğunu biliyoruz. Zaten oyunun başlığı bile *Romeo ve Juliet'in Çok Kusursuz ve Acı Trajedisi*.

Oyun başlıyor. Romeo çılgınca aşık. Arkadaşlarının başka güzelliklere bakarak onu unutmamasına yönelik tavsiyelerine “Bana unutmayı öğretemezsiniz” diye meydan okuyor. Ancak ikinci sahnede (oyunun ilk %10’u bitmişken) öğreniriz ki Romeo’nun aşkının adı Juliet değil Rosaline’dir. Ve yine ancak oyunun %20’sindedir ki Romeo, Juliet’i görerek vurulur. Yani oyunun ilk beşte biri Romeo ve Juliet değil Romeo ve Rosaline hakkındadır. Yazar bizi tam da hikâyeyi bildiğimiz yerden gafil avlamıştır.

Şaşkınlık Üzerine

Her zaman yazarların alet çantasında bekleyip duran sürpriz/şaşırtma ögesi Bertolt Brecht’le birlikte siyasi bir içerik kazanacaktır. “Olayları kendiliğinden anlaşılan, aşına, belirgin niteliklerinden soyundurarak onlar hakkında bir *şaşıklık* ya da merak uyandırma”yı hedefleyen ve *Yabancılaştırma* ya da *Yadırgatma Efekt*i olarak bilinen taktik, seyirciye seyrettiği şeyin bir oyun olduğunun bilgisini her an hatırlatır. Böylece onun düşünmesini sağlayarak dünyanın doğru (sosyalist) yorumlanışını beslemek ister.

Brecht’in ulusdaşı ve sınıf düşmanını Arthur Schopenhauer, insanı filozof yapan şeyin kurtulmaya çalıştığı bir *şaş-*

kınlık olduğunu söylüyordu. Amerikan felsefecisi Santayana’nın felsefesinde de alışıldık “öz”leri ve onun ilişkilerini sararak ortaya çıkan *şok* duygusunun özel bir yeri vardır.

Brecht’in önemli ölçüde etkilendiği Rus Biçimcileri ise Rusça *ostranenie* (yabancılaştırma, aşınasızlaştırma) olarak adlandırılan şeyin tüm sanatların merkezinde yer aldığını söylüyordu: “Sanatın amacı şeyleri algılandıkları ve bildikleri duyular bütününden ayırmaktır. Sanatın tekniği nesnelere ‘aşına’ olmaksızın çıkarmak, biçimleri güçleştirmektir” (Victor Shklovsky).

Görüldüğü gibi bugünün yazım tekniğinde “beklenti kırma” olarak adlandırılan ve popüler dramının odağına oturan şey, sadece bir yazım tekniği olarak değil sanatsal üretimin temel stratejilerinden biri olarak ortaya çıkıyor.

Shakespeare bu stratejiyi yalnızca görece erken dönem oyunlarından olan *Romeo ve Juliet*’te değil bütün eserlerinde ustaca kullanarak bugünün dramasını şekillendiren fırça darbelerini edebiyat ve tiyatro tarihinin her bucağına yaydı. Dünyayı yalnızca Dante’yle değil, eli kalem tutan herkesle paylaştı. Bunun için “tüm çağlara ait” ya. ✍

NOT: Bu yazı “Art and Perplexity” başlıklı yazı (ODTÜ) ile “Surprise as an Authoring Strategy in Romeo and Juliet” başlıklı sunumdan (Marburg Üniversitesi) yararlanarak hazırlandı.

yildirimb@gmail.com

EVREN(SEL) SHAKESPEARE

Shakespeare... Avrupa'da romantik edebiyatın kaynağı ve öncülü olarak anılan, çevresinde inanılmaz bir düş ve efsane halesi yaratılmış olan, dünyanın gelmiş geçmiş en büyük yazarlarından biri... Yüzyıllardan beri yapıtlarına dair pek çok inceleme ve yorumlar yazılmış olduğu halde, her zaman yeni bir yorum konu oluyor; yorumlandıkça yapıtlarının anlamları çoğalıp genişliyor. Shakespeare, en yanılmaz eleştirmen olan zamanın bilge ışığında sonsuza kalacak nitelikteki şiirleri ve oyunları ile edebiyat tarihine gülümserken, aynı zamanda içinde yaşadığımız modern zamanlara damgasını vurmaya devam ediyor.

Çağımızda pek çok Shakespeare uyarlamaları yapıyor; oyunları modern teknikler ve bakış açılarıyla sahneye konuluyor. Film senaryolarına, baleye, operaya, rock müzik yapıtlarına, çizgi filmlere, çizgi romanlara uyarlanabiliyor. Oyunlarından, şiirlerinden esinlerle yepyeni Shakespeare versiyonları yaratılıyor. Postmodern çağın kolaj, montaj, pastiş, parodi ve diğer metinler arası ilişkilerinde, tüm yapıtlarıyla odakta olan yazarlardan birinin Shakespeare olması boşuna değil. Yazdıkları değiştirilip dönüştürülen, şekilden şekle, kılıktan kılığa sokulan Shakespeare hakkında ne yazsak sonu gelmeyecek gibi görünüyor. O adeta sonsuz bir kaynak, uçsuz

bucaksız bir evren olarak var oluyor edebiyatın ve insanlığın belleğinde. Dünyanın her yerinde sahneleniyor oyunları; bin bir renkte, yüzlerce dilde, farklı tarz ve biçimle sürekli yeniden üretiliyor. Shakespeare'in yapıtları çağımızın sanatlarına bu denli güçlü bir esin kaynağı olurken bir taraftan tüketilip içleri boşaltılıyor kaygısı yaratıyor insanda. Bu da madalyonun başka bir yüzü elbette. Yeniden üretimler özgün yapıtlardan bir şeyler alıp götürüyor olsa da, yaşadığımız çağın koşullarına, çağın insan ve toplum gerçeklerine uyarlanmış oldukları için ilgi uyandırıyorlar. Esin veren bir yazar olan Shakespeare'in dizelerinin önemli bir kısmının kendinden önceki sözlü ve yazılı gelenek içindeki yapıtlardan beslenen, onlardan esin alan ya da onları sürdüren ürünler olması da ayrı bir hakikat olarak karşımızda duruyor.

Shakespeare'i bu denli unutulmaz kılan nedenleri düşününce, birbirini tamamlayan, bütünleyen birçok etkenle karşılaşırız. Her şeyden önce, insanı anlatıyor Shakespeare. Bütün zayıf ve güçlü yönleriyle, hayal ve rüyalarıyla, coşkusuyla, iç dünyasındaki karmaşasıyla çağlar boyunca değişmeyen insan duygularını, insan doğasını dile getiriyor: Aşk, sevgi, tutku, kıskançlık, kin, nefret, düşmanlık, öç, iyilik, dayanışma, bilgelik, erdem... İnsanı bütün karma-

şasıyla verirken, yaşamın sonsuz diyalektiğine işaretler gönderiyor. “Güneşin altında söylenmemiş hiçbir şey kalmamış olsa da”, o, insanı ve onun özünü yaratıcı bir biçimle işleyerek kalıcı ve evrensel olmayı başarıyor. Her insan onun yapıtlarında kendinden ve tümel “insan” hakikatinden izler, iz düşümler, yansımalar ve parçalar buluyor. Montaigne’in “Her insanda insanlığın bütün halleri vardır.” sözünü doğrularcasına, Shakespeare’in yarattığı karakterlerde insanın/insanlığın tüm hallerini bulabiliyoruz. Haksızlığa isyan, düzenbazlık, öç, tutkular, cinayet, intihar da onun izlekleri arasında.

İnsanın bilinçaltı karanlıklarını Freud’dan çok önce keşfeden Shakespeare, psikanaliz açısından karakterleri en çok incelenen yazarlar arasında. Norman N. Holland’ın *Psikanaliz ve Shakespeare* adlı başlı başına bir inceleme kitabının olduğunu belirtelim bu arada. Sigmund Freud, Shakespeare’in kendisini etkilediğini sık sık vurguluyor. Hamlet’in öç alma düşüncesinde var olan derin psikanalitik süreçleri; Oedipus kompleksi bağlamında irdeleyen edebiyat çalışmaları da söz konusu.

Shakespeare oyunlarında psikolojik süreçlerle sık sık karşılaşırız. Hamlet, annesi ve amcasının işbirliği yaparak babasını öldürdükleri kuşkusunu doğrulamak için bir oyun kurar; onların önünde, “karısı ve erkek kardeşi tarafından öldürülen bir kral” oyununu, saraya gelen gezgin oyunculara sahneletir, annesinin ve amcasının gösterdikleri tepkileri anlamaya ve ölçmeye çalışır. Babasının yerine Kral Claudius olarak tahta geçmiş olan amcası sinirlenir ve oyunu durdurur; heyecanlanmış ve aşırı tepki vermiştir. Hamlet, böylece

gerçek suçlunun amcası olduğunu anlar. *Macbeth*’te ise, kocasıyla ortaklaşa işledikleri cinayetler sonrasında Lady Macbeth’in uyurgezer haldeyken, ellerinden hayali kan izlerini çıkarmaya çabalaması; sayıklarken kan lekesinin bir türlü çıkmıyor olmasından yakınması, içindeki vicdan azabının kaynaklandığı psikanalitik derinlikleri çağrıştırır. Kahramanın bilinçaltı itkilerini ifade eden bu sahne, yazıldığı dönem dikkate alındığında bilimsel gerçeklere uygunluk açısından hayli ileridedir. Bilindiği üzere birçok insan ve doğa olgusu bilim adamlarından önce sanatçılar tarafından yaratıcı sezgi yoluyla keşfedilmiştir. “Shakespeare tragediyalarının kahramanı değerler karmaşası içinde kalmıştır. O, doğru seçimi yapamadığı için yıkıma uğrar. Bu yeni trajik kahraman da Antik Çağ’da olduğu gibi soyludur, erdemlidir, üstün niteliklere sahiptir, ancak Shakespeare’in tragediyalarında özgür iradeleri ile yaptıkları seçimler ve ruhsal çıkmazları yüzünden çıkış bulamazlar. Hamlet kuşkular içinde kıvrır ve bir türlü eyleme geçemez. Lear çocuksu bir şımarıklıkla kızlarının sevgisini kelimelerle ölçmeye çalışır ve duygusal öfkesi ile ona değer verenleri yanından uzaklaştırır. Othello aşk ve kıskançlığın gölgesi altında akılcı değerlendirme kabiliyetini yitirir. Macbeth ise erk tutkusuna boyun eğerek cinayet işler. Shakespeare’in büyük tragediyalarında, insanın alınyazısı, kişiliğiyle özdeşleşir” (*Aylin Aliveren, Dünya Tiyatro Tarihi üzerine bir inceleme tezinden*).

Başta Kral Lear olmak üzere Shakespeare’in oyunlarında insana dair bazı temel sorunlara göndermeler yoluyla, yapıt evrenselliğe, her çağa her döne-

me bir şeyler anlatabilecek çok boyutlu- luğa açılır. Ayrıca kendi yaşadığı çağın toplum ve insan yaşamı Shakespeare’de derin izler bıraktığından, onun büyük sanatçı duyarlılığıyla algıladığı “insancılık/insana özgülük” kavram ve değerleri tüm yapıtlarına damgasını vurur. İnsanın yaratmış olduğu uygarlığın ilerleme ve değişim dönemlerinde, büyük sanat yapıtlarında bulunması gereken bilinçli bir bakış açısı söz konusudur onlarda. Shakespeare’in yapıtları insancıl, doğal, siyasal, toplumsal alanlarda insanın ro-

ri, az önce “Batıyorum aşkın ağır yükü altında” diyen Romeo’ya yanıt olarak söylediğini belirtir. Mercutio’nun kullandığı fiillerin onun dünyada hareket ediş tarzını ortaya koyduğunu ifade eder; dans etmek, süzölmek gibi... Mercutio’ya göre insan yüzü bir maske- dir. O, sahneye henüz girmiş olmasına rağmen kendi felsefesini açıklar; bunu da kuramsal bir söylemle değil bir düşünce anlatarak dillendirir: Bu düş, periler kraliçesi Mab’in anlatılmasıdır. Mab, boş bir ceviz kabuğundan yapılmış arabasıy-

lünü açılımlar; evrenselliğe ulaşırken hakikati makro ve mikro düzeyde kavrar.

Italo Calvino, *Amerika Dersleri*’nde edebiyatta “gelecek bin yıl için altı öneri”sinden biri olan “hafiflik”le ilgili olarak, Shakespeare’in *Romeo ve Juliet*’inden örnekler verir. Mercutio’nun sahneye girdiği an söylediklerini anımsatır: “Bir âşıkısın sen; ödünç al Küpidon’un kanatlarını/Ve süzöl yükseklerden herkesin üstüne.” Mercutio’nun bu sözle-

la boy gösterir: “Uzun örümcek bacaklarından tekerlekleri,/Körüğü çekirge kanadından;/Minik örümcek ağından dizginleri;/Koşumları ay ışığının nemli ışıltısından;/Cırcır böceği kemiğinden kamçısının sapı/Kamçısının kendisi incecik zardan.” (*Romeo ve Juliet*, çev: Özdemir Nutku, Remzi Kitabevi, 1984). Ayrıca, araba bir zerrecikler grubu tarafından çekilmektedir. Calvino, bu düşünce ayrıntısının Lucretius’çu atomculuğun,

Rönesans Neoplatonizmi'nin ve Kelt folklorunun kaynaşmasını sağlayan belirleyici bir ayrıntı olduğunu belirtir. Mercutio'nun dans adımlarıyla yürüyüşünün yeni bin yılın eşliğinden öteye bizlere eşlik etmesini isteyen Calvino, *Romeo ve Juliet*'in artalanını oluşturan çağın, yaşadığımız çağdan çok farklı olmayan yönlerine dikkatlerimizi çeker. Shakespeare'in makro kozmos ile mikro kozmosu birbirine bağlayan çok ince etkileri tanıdığını ifade eder; bu tanımanın Neoplatonik gökyüzünden simyacıların potasında dönüşüme uğrayan madenlerin ruhlarına kadar olan geniş yelpazesini dile getirir ayrıca. Calvino, Klasik mitolojinin su perileri ile orman perilerinden oluşan bir repertuar sunduğunu belirterek, Kelt mitolojisinin imgeler dağarcığının hava perileri gibi en hafif doğal güçleri içerdiğine işaret eder. Calvino, bu kültürel artalan dolayısıyla Shakespeare'de kendi temasıyla (hafiflik) ilgili zengin örnekler bulabildiğini dile getirir. Okurun dikkatini *Bir Yaz Gecesi Rüyası*'nın fantastik ve mitik dünyasına çeker. Shakespeare'in yapıtlarının kendisinde uyandırdığı düşüncelere dair önemli sözler söyler Calvino: "Her şeyden önce kişinin kendi dramını, sanki söz konusu dramın dışındaymışçasına izlemesine olanak tanıyan ve bu dramın bir melankoli ve ironi içinde ayrışıp çözümlenmesini sağlayan o özel lirik ve varoluşsal değişimleri, bir durumdan ötekine geçişleri düşünüyorum" (Bkz: Italo Calvino, *Amerika Dersleri, Gelecek Bin Yıl İçin Altı Öneri*, çev: Kemal Atakay, Can Yayınları, 2000, s. 38–41).

Shakespeare'in yapıtlarında fantastik ve grotesk unsurların olması ayrı bir ilgi uyandırır okuyan ya da izleyen

üzerinde. *Macbeth*'in karanlık atmosferi unutulmazdır; o karanlığa cadılar, Bankuo'nun hayaleti, ruhlar gibi uçuşan fantastik varlıklar eşlik eder. *Hamlet*'te ölen kralın hayaleti sık sık görünür. *Bir Yaz Gecesi Rüyası*, romantik coşkunun fantastik peri masallarıyla buluşmasından doğan bambaşka bir anlatı sunar. Shakespeare, akıl yerine duygu ve coşkuyu, hakikat yerine hayali ön plana almış olduğu için romantizmin kaynağı durumundadır. Shakespeare dansın, "coşku"yu görsel olarak ifade edişini birçok oyununda kullanmıştır. *Kuru Gürültü*, *Beğendiğiniz Gibi*, *Bir Yaz Gecesi Rüyası* gibi komedilerinin mutlu sonu coşkulu bir dansla noktlanır. Yaşadığı dönemde (1. Elizabeth) dans, sarayın ve halkın en önemli eğlencesi olduğu kadar bir yaşama biçimidir de. Shakespeare'in eserlerinin birçok bölümünde müziğe göndermeler ve değişik dönem danslarından bahisler vardır.

Coşkunun yanı sıra ölüm anlatımları da etkiler okuyan ve izleyenleri. Ölümün ürpertisini, insanın varoluş sorunsalını *Hamlet*'in mezarlık sahnesinde derinden duyumsar insan; öyle ki ölümün karşısında hiçbir şeyin tutunmadığının, yaşamda asıl hakikatin ölüm olduğunun; daha doğrusu yaşamla ölümün ayrılmaz birlikteliğinin sezgisine ulaşır. Shakespeare'in bazı yapıtlarında komedi ve trajedinin iç içe, yan yana olması, yer yer grotesk anlatıma dönüşmesi ilgi uyandırır. Özellikle *Kral Lear*, bu bakımdan önde gelen oyunlarından. Shakespeare, komedilerinde yanlışlıkları, karmaşık ve dolaşık durumlar içinde kalan insanı anlatır yine.

Shakespeare'in kendine özgü biçimi, dili kullanımı, karakterlerinin di-

yalog ve monologlardaki konuşmaları etkileyicidir; insan üzerinde adeta bir büyü etkisi yapar; şiirin büyüdür bu. Shakespeare öncelikle çok iyi bir şairdir. Sonelerinde, aşkı evrensel bir insani duygu olarak coşkuyla ve bütün içtenliğiyle işler.

Shakespeare'in oyunları dramatik tiyatronun en önemli örnekleri arasındadır. Oyunlarının şiirsel yapısı, dize-lerin ses ve anlam uyumu, metnin iç sesi, imgeler, söz sanatları, derin ve etkili söyleyişler, bu yapıtların ait olduğu dili de yüceltir. Kral Lear'ın tiradından bir bölüm:

“Gürleyin gökler var gücünüzle!
Yağdırın, saçın ateşlerinizi! Sellere bo-
ğun bizi!/Yağmur, fırtına, yıldırım, ateş,
sizler kızlarım değilsiniz./Ben sizi nan-
körlükle suçlayamam ki./Size koca bir
ülke vermedim, evlatlarım da deme-
dim./Boyun eğmekle yükümlü değilsin-
iz bana./Onun için, bu korkunç eğlen-
cenizi bozmayın benim için,/Yağdırın
üzerime neniz varsa!”

Özdemir Nutku'nun yorumuyla: “Burada bir fırtına tanımı yoktur, ama Lear'ın şiirinde fırtınanın sesi, kendi vardır; nazmın müziği ve seyredenin imgelemine yönelen özelliği dramatik bir biçimde fırtına atmosferini yaratır. Bu sahnede ki şiir de, birçok sahnede olduğu gibi, yalnızca öyküyü geliştirmez, aynı zamanda sahne efektlerini gerektirmeyecek bir fırtına duygusunu getirir. Manzum dramda şiirin oyun üzerindeki denetimi büyüktür. Bu şiir, sahne üzerinde, bir hareketi gerektir-meden bir durumun yoğunluk derecesini azaltıp çoğalttığı gibi, bir karakterin ruhsal durumunu da seyirciye gösterebilir”(Kral Lear, William SHA-

KESPEARE, Çevirmen: Özdemir Nutku, Remzi Kitabevi, 1999, 6. Basım). Shakespeare'in oyunlarının edebiyatçı bakışıyla çözümlenmesi konusunda Mîna Urgan'ın *Shakespeare ve Hamlet*'i önemlidir. Ayrıca, Akşit Göktürk, *Okuma Uğraşı*'nda, “esin veren Shakespeare” konusunda ilginç bir örnek verir: Virginia Woolf'un *Mrs. Dalloway* romanında Clarissa Dalloway sabahleyin kentte dolaşırken bir kitapçı dükkânının vitrininde açık duran bir Shakespeare kitabı görür. “Fear no more the heat o' the sun” (Korkma artık güneşin sığağından) dizesi takılır gözüne sayfalara bakarken. Bu, Shakespeare'in *Cymbeline* oyunundan bir türkünün ilk dizesidir. Bütününde ölümün her şeyi yok edeceği, her türlü güçlüğü, haksızlığı, dünya kaygılarını sileceği anlatılan bir türküdür bu. Shakespeare metninde bu türkü ancak bir geçiş sahnesini belirlerken, Virginia Woolf'un romanında sadece bu tek dize metnin başından sonuna dek süren ölüm ve yalnızlık izleğinin en önemli taşıyıcı göstergelerinden biri olur. Gün boyunca Clarissa'nın belleğinde birkaç kez yanıp söner bu dize. Aynı dize, bir kez de romanın öteki kahramanı olan Septimus Warren Smith'in bilincinden geçer. Akşit Göktürk'e göre, okur, Woolf'un metinde gereç olarak seçtiği bu dizeyi Shakespeare'in ilk bağlamı, türkünün bütününe anımsayarak anlamlandırır. *Mrs. Dalloway* metninde bu dize yeni bir işlev kazanmış ve farklı boyutlara ulaşmıştır. Aynı dize hem bir izleği taşır hem de *Mrs. Dalloway* metninin kavranması için gerekli koşullardan birini yaratır; yani Clarissa ile Warren Smith kişilikleri arasında kurulması gereken koşutluğun tek somut göndergesi-

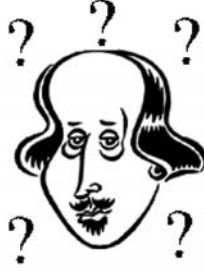
dir bu dize. Roman metninde bu koşutluğu imleyen doğrudan hiçbir açıklama olmadığı belirtir Akşit Göktürk. Sonuçta önemli bir çıkarsamayı sunar bizlere: “Sanat yapıtı, hem bir yanılısama hem de bir yaratı olarak görölünce, yalnız geçmişin bir ürünü olarak değil, geleceğın bir üreticisi olarak kavranır” (Bkz: Akşit Göktürk, *Okuma Uğraşı*, YKY, 2002, s. 109). Virginia Woolf gibi modernizmin öncüsü olan bir yazarın, kahramanlarının bilinç akışında parıldayan bir ışık huzmesi olarak Shakespeare’in bir dizisini kullanması, hayli ilginç göründü bana.

Dünyanın bir tiyatro sahnesi olduğunu, hepimizin rollerimizi oynadıkdan sonra çekip gittiğimizi dile getiren Shakespeare, dünya denen sahneyi çok zamanlar önce terk etmiş olsa da onun replikleri yüzyıllardan beri dünyanın her yerinde her dilde söylenerek yüreklere dokunmaya, insanlığın kültürel belleğinde yaşamaya devam ediyor. Bu muhteşem sahnede “insan, insana, insanla” anlatılıyor tiyatro sanatının büyüğü diliyle... ✍

hulyasoyseskerici@yahoo.com

William Shakespeare gerçekte kimdi?

William Shakespeare. İngiliz edebiyatı ile ilgili hiçbir şey bilmeyenlerin bile duymuşluğu vardır Shakespeare adını. “Altın Çağ”ın “Altın Çocuk”u. Şiirleri ve oyunları günümüzde bile akademisyenleri şaşırtabilen dahi şair. Ama gerçekte William Shakespeare diye birisi var mıydı? Kimdi William Shakespeare?

Genel inanışa göre, William Shakespeare 1564 yılında Stratford-upon-Avon’da doğdu. Annesi ve babası, asil olmasalar da, iyi sayılabilecek bir sosyal konuma sahiptiler. Etrafındaki diğer çocuklar gibi Gramer Okulu’na gitti ve orda temel Latince, Yunanca ve klasik edebiyat bilgileri edindi. 18 yaşına geldiği zaman, Anna Hathaway’le evlendi. Daha sonra karısını ve çocuklarını bırakarak Londra’ya yerleşti. Burda Richard Burbage’in oyuncu topluluğuna katılarak meşhur oyunlarını yazdı ve sahneledi. Hayatının son senelerinde Stratford’a döndü ve burada öldü.

Peki Stratford’da doğup büyüyen ve Anna Hathaway’le evlenen bu genç

adam kimdi? Günümüzde bile aşıkları etkileyen o meşhur sonelerin yazarı ile aynı kişi miydi?

Shakespeare’in kimliği, 18. yüzyıldan bu yana büyük tartışma konusudur. Yazdığı düşünülen oyunlar ve şiirler günümüze kadar gelebilmeyi başarmıştır ama asıl şaşırtıcı olan edebi kariyeri ile ilgili bu kadar çok şey bildiğimiz adamın kendisi ile ilgili çok az şey bilmemizdir.

Kimileri Stratford’daki Shakespeare ile Londra’da oyunculuk yapan Shakespeare’in aynı kişi olmadıklarını söyler. Derler ki tarihçiler bu iki, birbirinden tamamen ayrı Shakespeare’i birbirine karıştırır.

Kimileri William Shakespeare’in gerçekten de Londra’da Burbage’in tiyatrosu topluluğunda oyunculuk yaptığını ama oyunları onun yazmadığını savunur. Derler ki oyunları başkasından almış ve altlarına imzasını atarmış.

Kimileri “William Shakespeare” adının aslında başka bir yazar, ya da belki de yazarlar, tarafından kullanılan bir

takma ad olduğunu iddia eder. Derler ki Hamlet'i, Othello'yu, Romeo ve Juliet'i başkası yazmıştır.

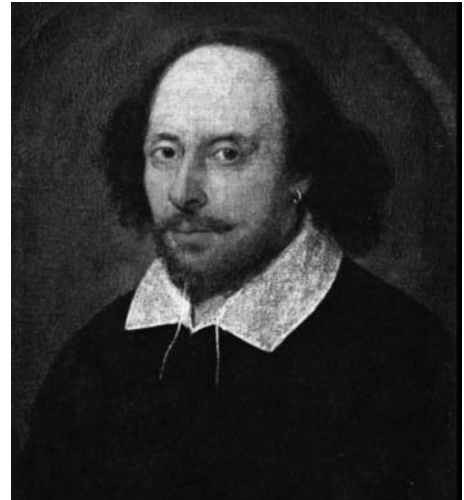
Shakespeare adının başka bir yazar tarafından kullanıldığına inananların güçlü sayılabilecek kanıtları da vardır. Derler ki madem Shakespeare Shakespeare'di, neden böyle büyük bir yazarın vasiyetine yazdığı eserler yoktu? Derler ki kayıtlarda bahsedilen Shakespeare'in bütün o muhteşem eserleri yazmaya yetecek kadar bir eğitimi yoktu, okulda aldığı varsayılan eğitim yazdığı eserlerdeki detayları, bilgileri, hikayeleri bilmesini sağlamamazdı. Derler ki Shakespeare'in bir Gramer Okulu'na gittiği söylene de, bu iddiayı kanıtlayabilecek kayıtlar yoktu.

Kimileri der ki Shakespeare aslında Christopher Marlowe'du. Marlowe, Shakespeare'le aynı zamanda doğmuştu ve Shakespeare oyunlarını yazmaya başladığı zaman "ölmüştü". Shakespeare ortaya çıkıp da onu tahtından edene kadar zamanın en iyi oyun yazarıydı. Hatta denir ki bu kadar genç yaşta "ölmeseymiş", Shakespeare'den çok daha iyi oyunlar çıkarırmış. Belki de Mar-

lowe ölmemişti? Belki de kendini öldü gibi gösterip "Shakespeare" adı altında yazmaya devam etmişti! Ne de olsa Marlowe, Kraliçe Elizabeth'in en iyi ajanlarından biri olarak biliniyordu. Ayrıca sözü geçen eserleri yazmasına yetecek ve hatta artacak bir eğitime de sahipti.

Kimileri der ki Shakespeare aslında Edward de Vere'di. Oxford Kontu olan Edward de Vere, eserleri yazmasına imkan sağlayacak bir eğitime sahip olmasının yanı sıra sanata olan düşkünlüğü ile tanınırdı. Belki de bu sanatsever kont, oyunların siyasi içeriğinin sosyal statüsünü etkileyebileceğinden korktuğu için başka bir ad altında yazmıştı bütün o eserleri? Kim bilir...

Hamlet'i, Othello'yu, Macbeth'i kim yazdı bilinmez. İster gerçekten Shakespeare olsun, ister Marlowe olsun, ister Edward de Vere olsun, yazan kişinin bir dahi olduğu tartışılmaz. Ortaya çıkan eser bu kadar güzel ve etkileyici olduktan sonra kimin yazdığı ne fark eder ki? Ama insan gene de merak etmeden edemiyor. William Shakespeare gerçekte kimdi? ✍

SHAKESPEARE'İN BELLEĞİ Bırakınız Gizemli Kalsın*

Shakespeare kuşkusuz üzerine en çok kitap yazılan, eser üretilen yazardır. Çağımızda Shakespeare'e olan ilgi daha da artmış, Shakespeare'in oyunları defalarca filme çekilerek daha da geniş bir ün kazanmıştır. Shakespeare üzerine yazılan kitaplar tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de ilgi çekmektedir. Shakespeare'in yaşamının aslında bir esrar perdesi altında olması, hakkında çok fazla şey bilinmemesi merakı körüklemekte ve Shakespeare'in yaşamı üstüne gerek araştırma kitapları gerekse filmler ve kurmaca yapıtlar, romanlar birbirini izlemektedir. Shakespeare adı bir "garanti belgesi" olmuştur. Adında Shakespeare geçen hemen her kitap beni mutlaka çeker: ***Shakespeare Yazar ve Eserleri*** (Stanley Wells, YKY), Vlady Kociancich'in *Shakespeare'in Son Günleri* (Can (YKY Yayınları), 1994), Shakespeare Oyunları Üzerine Bir İnceleme: *Gecenin Maskesi* (Özdemir Nutku, Mitos Boyut, 1995) Mina Urgan'ın *Shakespeare ve Hamlet* (Cem Yayınevi, 1996) *William Shakespeare* (Terry Eagleton, Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi, 1998) *Çağdaşımız Shakespeare* (Jan Kott: Mitos Boyut, 1999), *Shakespeare'in Belleği* (Borges İletişim, 1999) *Shakespeare'in Kadını* (Michael Baldwin- Everest Yayınları, 2000), *Shakespeare: Bir Yaşam* (Park Honan, YKY, 2000) *Shakespeare*

ve Kültür Birikimi (Stephen Greenblatt, Dost Kitabevi Yayınları, 2001), *Güneş Çarkında Gölgeler-Shakespeare'den Seçmeler* (Bülent Bozkurt, Dost 2003) hemen aklıma gelenler.

Hakkında neredeyse her yıl yeni bir belge bulunan Shakespeare, bir kilise defterinde adı "Shak" ile başlayan her türlü zevat hakkındaki vaftiz, evlenme, ölüm kayıtları, resmi kayıtlardaki mal varlığı, tapu, her tür hububat stoku, tahıl ve malt raporu vb. gibi edebiyatla ilgisi olmayan ıvır zıvır ile bile soğukkanlılıklarıyla ünlü İngiliz toplumunu ayağa kaldırabiliyor. -Merhum yaşasaydı da görseydi kendisi hakkında çıkan tevatürleri, bunun üzerine sıkı bir komedyaya kaleme alırdı hiç kuşkusuz- Park Honan'ın *Shakespeare: Bir Yaşam* adlı yapıtı, Shakespeare'in yaşamını tarihsel döneminin koşulları ve bulunan belgeler ışığında yeniden değerlendiriyor. İyi hoş da, insan yine de kuşku duymadan edemiyor, bu Shakespeare, o Shakespeare mi? Stratfordlu mabeyincinin oğlu, bir tiyatro kumpanyasının peşinden Londra'ya giden aktör Shakespeare mi bu ölümsüz trajedileri kaleme alan? Ambarında 130 kilo malt bulunan, dünyevi yatırımlara aklı fazla eren, bu nekes, mal düşkünü küçük burjuva mı; açgözlülerle, tamahkârlarla alay eden satırları kaleme alan? Southampton Kontu'nu il-

tifatlara boğan (*Shakespeare: Bir Yaşam*, s.244- 252) yağcı şair adayı, oyunlarında yağcılığını yerin dibine batıran aynı adam mı? Vasiyetinde hiçbir kitaptan söz etmeyen, hiçbir kitabını kimseye bırakmayan (dolayısıyla evinde kitap olmadığı varsayılıyor) ama en iyi ikinci yatağını karısına ve oldukça iyi sayılabilecek mirasını büyük kızına bırakan ve okuduğu kitaplar hakkında tahminler yürütülen bu adam iki ruhlu muydu? Nasıl öğrenmiş bu kadar güzel İngilizce yazmayı, nerede eğitim görmüş, konularını çalsa da, uyarlasa da bu kadar güzel işlemeyi nasıl kıvırmış? 52 yaşına kadar bu kadar çok oyunu yazmayı, oyunculuk gibi meşakkatli bir işi yaparken nasıl becermiş? (Park Honan'ın kitabına göre: "Oyuncular haftanın her iş günü farklı bir oyun oynarlardı, ancak bazı oyunlar ileriki haftalarda tekrarlanırdı. Örneğin, Amiralın Adamları, 27 oyun günü süresince normal olarak on beş ayrı oyun oynarlardı. Genellikle bir aktör ezberinde en az otuz rol tutmak zorunda kalırdı" s. 165.) Sarayı, saraydaki usulleri, yolu yordamı, entrikaları nereden öğrenmiş? Soylularla sıradan halk arasındaki uçurumun o kadar derin olduğu Tudor ve Elizabeth döneminde nasıl olup da sıradan bir oyuncu sarayın sırlarına bu kadar vakıf olabilmiş?

Bu ve benzeri sayısız sorunun yanıtını hiçbir Shakespeare biyografisinde bulamadım. Kimsenin de Shakespeare'e bir biyografi yazarken çok rahat olduğuna inanmıyorum. Shakespeare'in zamanıyla ilgili çok sayıda yazılı belge varken William Shakespeare'in kendisiyle ilgili yazılı belgelerin azlığı dikkat çekici. Çağdaşları Christopher Marlowe'un, Ben Johnson'un hayatları ayrıntılarıyla

biliniyorken Shakespeare'in hayatının bir sis perdesi altında kalmış olması ilginç bir rastlantı mı, yoksa yazarın kendisi mi böyle olmasını istemişti? Evet, eldivenci Johannes Shaksper'e'in 26 Nisan 1564'de kilise defterine kaydolun Gulielmus adında bir oğlu vardı. Bir iki yerde kendi adı ve eşinin adı yanlış yazılmak üzere evlenme akdi de vardı.

Shakespeare acaba tek bir kişi miydi? Birçok araştırmacı, Shakespeare'in adının ardına gizlenmiş başka birinin arayışına girmiş, bazıları Francis Bacon'ın, bazıları Christopher Marlowe'un ya da falanca veya filanca dükün peşine düşmüştü. Shakespeare'in oyunlarını, adını ve kimliğini gizleyen bir soylunun yazdığına ve bunları oyuncu Shakespeare adıyla ortaya çıkardığına inanılanlar da vardır. Öyle olsaydı, ne müthiş bir komedyal olurdu, değil mi? Büyük olasılıkla, Shakespeare, kimliği konusunda bize bir oyun oynamıştır. Boşuna mıdır yoksa komedyalarındaki o şaşırtmacalar, kimlik değiştirmeler, yanıltmalar? Onu hala günümüzde yaşamışçasına taze kılan sırrı çözen bir kitap var mı? Yoksa onunla ilgili yazılan tüm kitaplar, onun ışığının yanında sönük kalmaya mahkûm mu? Aslında bu konuda değilim, Shakespeare'in yıldızı, hakkında yazılan her kitapla, her yeni uyarlamasıyla daha parlıyor. Onu giderek büyüten de hakkında yazılanlar ve her gün yenilenen Shakespeare yorumları. Postmodern çağımızda Shakespeare'in bu anlamda eşi bulunmaz bir malzeme sağladığı, ne kadar yağmalanırsa yağmalansın, tükenmeyecek bir hazine olduğu bir kez daha keşfedildi. Sonuçta Shakespeare de konularını bugün adını bile bilmediğimiz yazarlardan çalmıştı. O eşi

bulunmaz bir taklitçi, bir parodi ustasıydı. Shakespeare'in yaptığı taklitçiliği ona yakın bir ustalıklarla yapan günümüzün en ilgi çekici oyun yazarı Tom Stoppard'ın *Hamlet* üzerine yazdığı **Rosencrantz ve Guildenstern Öldüler** (Tom Stoppard, *Toplu Oyunları 1*, Dost Kitabevi Yayınları, 2000) adlı oyunu *Hamlet*'e farklı anlamlar kazandırır ve ona yeni boyutlar ekler. Aynı biçimde Heiner Mueller'in **Hamlet Makinesi** de *Hamlet*'e çağdaş ve çarpıcı bir yorum getirir. Her sahneye konuşunda Hamlet, farklı bir Hamlet'tir ama "Danimarka Krallığı"nda her zaman bir şeyler çürümektedir.

Stephen Greenblatt'ın *Shakespeare ve Kültür Birikimi* (Dost) adlı kitabı Shakespeare'i Batı kültür ve uygarlığının bir fetişi olarak ele alıyor ve "büyük sanat çalışmalarına güç kaynağı olan yarı-gizli kültürel işleyişlerin içyüzünü kavramak"tan yola çıkıyor. Onun amacı Shakespeare'in gücünü bir kusursuzluk ve deha olarak tanımlamak değil, "bu büyüünün nesnel koşullarını soruşturmak, toplumsal dolaşımın izlerinin nasıl silindiğini ortaya çıkarmaktır". Yazar, Shakespeare'in yapıtlarının, ödünç almaların, ortak takasların ve karşılıklı büyülemelerin ürünleri olduğunu düşünüyor. Shakespeare'in oyunlarındaki iyice eskitilmiş öykülerin, simgelerin, metaforların bir kültürel bölgeden diğere taşındığını düşünüyor. Greenblatt'a göre, Shakespeare'in ve içinde yaşadığı kültürün ölümünden çok sonra eserlerinin sahip olduğu "canlılık", daha önce o yapıtlarda kodlanmış olan toplumsal enerjinin tarihsel sonucudur. Bu bağlamda, Shakespeare'in yapıtları, İtalyan Rönesansı'nın etkisiyle İngiliz Rönesansı'nın coşkulu uyanışı sırasında,

yoğun kültür alışverişleri, yazarlar arası rekabet, takas ve değiş-tokuşlar ağı sonucunda ortaya çıkmışlardır demek istiyor. Shakespeare'i döneminin tiyatrosunun gücü, kültürler arası alışverişler ve kültür poetikası açısından sorguluyor.

Park Honan'ın *Shakespeare: Bir Yaşam* (YKY) adlı yapıtı, kapsamlı ve zengin bir araştırmanın sonucunda Shakespeare'e bir yaşam öyküsü kuruyor. Öncelikle Tudor ve Elizabeth dönemi toplum ve aile yaşamı, Shakespeare'in devam ettiği varsayılan Gramer Okulu'nun eğitim sistemi, Stratford'daki yaşam, Londra'daki tiyatrolar, aktörlerin ve oyun yazarlarının yaşamı üzerine yaptığı bilimsel araştırmanın ve yapıtlarının üstüne kuruyor efsanevi şairin kişiliğini. Stratford'la ilgili bulunan tarihsel kayıtlar, Kralın Adamları, Amiralın Adamları gibi zamanın tanınmış tiyatro toplulukları üzerine bilinen gerçekler, özel mektuplar veya düşünülen kayıtlarla Shakespeare'in hayatı arasında bağ kurarak bir biyografi oluşturuyor. Shakespeare'in yapıtlarına ve yaşamına ilgi duyanların zevkle okuyacakları bir kitap.

Polonyalı tiyatro bilimcisi Jan Kott'un *Çağdaşımız Shakespeare (Mitos-Boyut)*, Shakespeare'in oyunlarına yeni ve farklı bir yorum getiren önemli bir kitap. Önsözünü yazan ünlü İngiliz tiyatro yönetmeni Peter Brook, Polonya'nın bu kitabın yazıldığı dönemde yaşadığı karmaşanın ve kaosu, Shakespeare'in yaşadığı Elizabeth Dönemi'ni ve onun oyunlarındaki tarihsel olayları anlamada Jan Kott'a öncelik verdiğini belirtiyor ve "Shakespeare, Kott'un çağdaşıdır; Kott da Shakespeare'in çağdaşıdır," diyor. Aslında Shakespeare'in oyunlarını oku-

yan ve izleyen her ulustan insan onda kendi toplumundan ve gününden izler buluyor ve Shakespeare tüm coğrafya yanlışlarına, oyunlarında bol miktarda bulunan öteki ırklar ve milletler hakkındaki ön yargılı düşüncelere karşın; insan doğasını, insani çelişkileri, çatışmaları, ikilikleri, hayat ve kader karşısındaki korkuları, varoluş bunalımını, yok etme içgüdüsünü, kıskançlığı, iktidar hırsını en iyi anlatan bir yazar olarak “evrensel” niteliğiyle öne çıkıyor. Shakespeare’in oyunlarını ve sonelerini tek tek ele alarak yorumlayan *Çağdaşımız Shakespeare*, Shakespeare kitaplığının vazgeçilmez yapıtlarından birisi.

Terry Eagleton’un *William Shakespeare* (Boğaziçi Üniversitesi Yayınları) adlı yapıtı ise Shakespeare’e Marksizm, Göstergibilim ve Feminizm açısından bakan ve çok çarpıcı yorumlar getiren çok ilginç bir kitap. Shakespeare’in genelde toplumsal düzene ve istikrara bağlı olduğu gerçeğinden yola çıkarak, oyunlarındaki düzene karşı söylemlerin Shakespeare’in toplumsal istikrara duyduğu inancı tehlikeye attığını öne sürüyor. Bir yanda Shakespeare’in düzene bağlılığı diğer yanda ise “dilin” ona ihaneti. Dilin kemiği yoktur dedikleri cinsten. Örneğin *Macbeth*’i ele alırken, cadılar *Macbeth*’in esas kahramanlarıdır, diyor. “Dişi kültürünün şairi, peygamberi ve mürididirler; eril iktidarı hor gören ve onun yüreğindeki öfkeyi ve yankılanan sesi açığa vuran radikal ayrılıkçılardır.” Eagleton, *Macbeth*’i, *II. Richard*’ı ve *IV. Henry*’i bir gösterge olarak dil açısından irdeler. Shakespeare’in komedilerini, *Bir Yaz Gecesi Rüyası* ve *Onikinci Gec*’yi ise cinsel arzu ve aşk açısından ele alır. “Shakespeareyen komedi, âşik karakterlerin

aynı anda en “gerçek” ve “gerçekdışı”, en hakiki ve en sahte olduklarının zeki bir biçimde farkındadır. “Aşk nihai öz tanımdır, en değerli ve biricik varlık kipidir; ama aynı zamanda tahammül edilemez derecede cılkı çıkmış ve bayağıdır, önceden milyonlarca insanın yaptığı ve sonra da yine milyonların yapacağı bir şeydir.” Eagleton, *Venedik Taciri*, *Kısasa Kısas* ve *Troilos ve Kressida* adlı oyunları hukuk açısından *Hamlet*, *Othello* ve *Coriolanus* oyunlarını ise “hiçbir şey” açısından değerlendirir. Eagleton “hiçbir şey”in Elizabeth dönemi İngilizce’sinde kadın cinsel organı anlamına geldiğini vurgulayarak bu “hiçbir şey”in nasıl hem güvenli hem de tehlikeli ve yıkıcı bir şey haline geldiğini Shakespeare’in oyunlarından giderek irdeler. Shakespeare bir yandan feodal değerlere bağlılığı ortaya koyarken; doğmakta olan burjuvazinin dilini kullanır. Eagleton’a göre Shakespeare’de vücut eski feodal düzenin, dil ise burjuvazinin simgeleridir. Kontrol edici ve baskıcı bir vücutla kaypak bir dilin birlikteliği ve ikilemidir söz konusu olan. Eagleton’un kitabı, bir göstergenin nasıl hem kendisini hem de zıddını ifade edebileceği konusunda ilginç ve radikal bir yorum getirir.

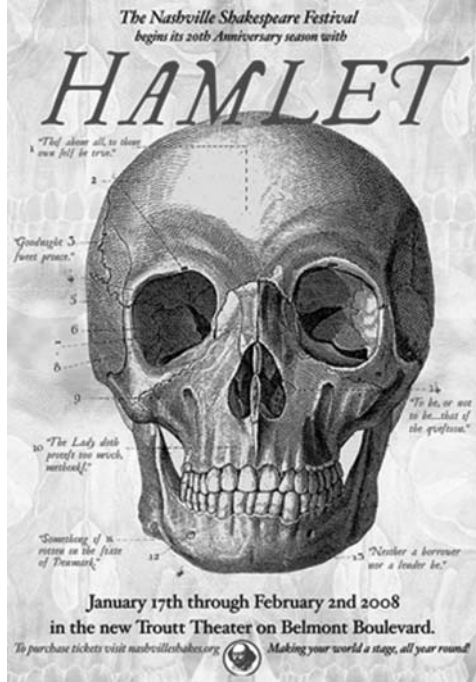
Shakespeare üzerine yazılan kitapların en kapsamlı, en doğrucu olanlarından biri Mina Urgan’ın *Shakespeare ve Hamlet* adlı eseridir. Shakespeare’in hayatı konusundaki spekülasyonlara hiç itibar etmez ve bugüne kadar yazılan biyografilerin gerçeklerle olan çelişkilerine dikkat çeker. Tarafsız ve nesnel bir yaklaşımı vardır. Mina Urgan’ın kitabı için Shakespeare’in doğruya en yakın haritasıdır diyebiliriz. Hayatındaki boşlukları uydurma varsayımlarla doldur-

maya çalışmaz, (...) olarak bırakır ve oyunları hakkında yeterli bilgiyi verir. Shakespeare'e başlamak için iyi bir kılavuzdur.

Borges'in *Shakespeare'in Belleği* adlı öyküsü (*Toplu Eserleri 7 Dantevari Dene-meler- Shakespeare'in Belleği, İletişim*) bir rastlantı sonucu Shakespeare'in belleği-ne sahip olan birinden bu belleği kendi isteğiyle alan bir adamın öyküsünü anlatıyor. Hangi aydın, Shakespeare'in belleğine sahip olmayı ret edebilir ki? Ama herkes aynı zamanda kendisi olmak ister; Shakespeare'inki de olsa başka bir belleğin mağaralarında kaybolmak istemez. Borges'in kişisi de kendi kim-

liğini, anadilini kaybetmeye başladığını fark edince Shakespeare'in belleğinden kurtulmaya çalışır. Gerçek şu ki, hiçbir zaman Shakespeare'in belleğini ele geçiremeyeceğiz. Borges'in zavallı kişisi gibi bir bellek tutulmasına uğrasak bile onun kimliğine dair bir ipucu bulamayacağız. Onu günümüze kadar böylesine güçlü bir tapınma simgesi olarak getiren onun taşıdığı o görkemli paradokslardır. İyi ve karıştını aynı güçle barındırabilmesidir. Shakespeare hem kendisi, hem de değil. O bir kültür birikiminin enerjisini yapıtlarında en iyi dile getiren bir simge, bir put... ✍

* Ünlü Sanat Dergisi, Sayı 2

Şafak Horzum-Melike Kuyumcu

Shakespeare'in Esmer Kadını & Dönemi

Tarihsel olguları ve geçmiş gerçeklikleri kurgusal düzlemde yeniden tasarlayıp güncel zamana açmak yüzyıllardır süregelen bir yazın yöntemidir. Tüm zamanların en büyük ozanlarından biri olarak kalmaya devam eden İngiliz Ozan William Shakespeare de bunlardan bir tanesi olup, eserlerini tarihsel metinlere, arşiv kaynaklarına, devlet belgelerine dayandırarak ve kadim mitik hikayelerin ve unsurların üzerine kurarak beslemiş ve şekillendirmiştir. Elbette ki, sonraki yılların getirdiği araştırmalar da Shakespeare'in kimlik-eser sorunsalını ortaya çıkartarak bu sefer bu tür tarihsel yazın eserlerinin onun üzerinde kurgulanmasını sağlamıştır. Döneminin ve varlığının anlaşılmasında hayli faydalı olan bu eserlerden en ilginçlerinden biri de Türkçe'ye Emrah Çakmak tarafından 2000 yılında kazandırılan Michael Baldwin'in *Shakespeare'in Kadını* romanıdır.

Baldwin, *Shakespeare'in Kadını*'nda I. Elizabeth dönemi İngilteresinde saray çevresinde gelişen aşkları ve entrikaları anlatıyor. Romanın baş kahramanı dönemin ender şairlerinden Emilia Bassano Lanier (1569-1645). Dönem üzerinde geniş çaplı araştırmaları olan A. L. Rowse'in tezi doğrultusunda Emilia Bassano'nun Shakespeare'in sonelerinde geçen gizemli "Dark Lady" (Esmer Kadın) olduğundan yola çıkan Baldwin, bir nebze de olsa gizem perdelerinin aralanmasını sağlıyor. Geleceği hakkında bilgi almak amacıyla dönemin tıp adamı, büyücü ve astrologlarından Simon Forman'ın güncelerine dayanan Rowse'in tezi Baldwin tarafından da desteklenmiştir.

Yüz elli dört sonesini ne zaman yazdığı kesin olmamasına rağmen, Shakespeare'in bu eserleri 1592-1597 yılları arasında verdiği düşünülmektedir. Sonelerinde üç şahıstan bahsedip, yine seslenişte bulunur onlara: bir Genç Adam (Fair Youth), bir Rakip Şair ve bir Esmer Kadın (Dark Lady). Geçen zamanın bu kimlikleri açığa çıkardığı düşünülür: Genç Adam, Shakespeare'in hamisi Southampton Dükü Henry Wriothesley; Rakip Şair, Christopher Marlowe; Esmer Kadın, Emilia Bassano. 127.-152. soneler onun için yazılmıştır. "Dark", "esmer" anlamına geldiği gibi "kara" anlamına da gelir ki Emilia'nın sadece esmer değil "kötü kalpli" olduğu da anlaşılmaktadır.

Emilia Bassano, İtalyan asıllı Yahudi saray müzisyeni Baptista Bassano ve Margaret Johnson'ın kızlarıdır; genç yaşta önce baba sonra anne acısı tadar: "... çok küçük yaşta yetim kalmıştı" (Baldwin 14). 17-18 yaşındayken –henüz annesi ölmemişken- Kent Kontesi'nin hizmetine girer; o evde yetişir. Koyu renk teni,

siyah saçları, kara kaşları, kara gözleriyle kısa zaman içinde herkesin ilgisini çeker; I. Elizabeth'in kuzeni ve saray mabeyncisi elli yaşında Lord Chamberlain Henry Carey –bir başka deyişle Lord Hunsdon- ile 18-19'undaki Emilia'nın ilişkileri başlar. “Emilia, Kent Kontesi tarafından eğitilmiş ... sonra, efendisi ve koruyucusu Lord Chamberlain'in peşinde, saraya yükselmişti” (Baldwin 51). Kendisi VIII. Henry'nin Mary Boleyn'den olan gayri meşru oğlu olan Lord Hunsdon, hamile kalan Emilia'yı para ve mevki çıkarları karşılığında genç saray müzisyeni Alphonso Lanier'le hemen Ekim 1592'de evlendirir. Evlendikten kısa bir süre sonra kraliçenin gemilerinden birini yönetmek üzere denizlere açılır: “Üstat Lanier ... şimdi kaptan olmuştu ve uzak denizlere açılıyordu. insanın kendi evindeyken her arkasını dönüşünde bir başkasıyla aldatılması bıkkınlık verici bir durum” (Baldwin 219). Bu esnada, yirmi sekiz yaşındaki Emilia Lord Hunsdon'la görüşmeye devam ederken Shakespeare ve hamisi Southampton Dükü'yle de ilişkiye girmeye başlar. 1592'de babası belli olmayan kızı doğar Emilia'nın: Odillia: “Küçük Odillia'nın babası o ihtiyar keçi miydi, yoksa çocuk Emilia'nın genç dükle geçirdiği güzel günlerin meyvesi miydi, acaba kocası Lanier'den gebe kalmış olabilir miydi; kim bilir belki de ... bu çocuk büyük aşkı William'ın çocuğuydu” (Baldwin 256). Talihsiz bebek dokuz aylıkken ölür. Rönesans İngilteresi'nde insanlar geleceklerini öğrenmek için astrologlara giderdi; bunun en mühim örneklerinden biri I. Elizabeth'in ünlü astrolog, simyacı, matematikçi Doktor Dee'yle sık sık görüşmesidir. Emilia da 1597-1600 yılları arasında zamanın ünlü astrologlarından Simon Forman'a gider. Emilia, “benim geleceğimi ve kocamın kaderini öğrenmem gerekiyor” der (Baldwin 312). 1600'den sonra Forman'ın onun hakkında tuttuğu notlar son bulur ve hayatının devamına dair pek bir şey bilinmez. Lord Chamberlain/Hunsdon 1596'da, kocası Alphonso Lanier 1613'de ölür. 1611'de, Emilia kırk iki yaşındayken dokuz şiirden oluşan şiir kitabı yayınlanır: *Salve Deux Rex Judaeorum*. 1617'de maddi sıkıntıdan dolayı açtığı okulu da yürütemez Emilia; “kısa süre sonra da mahkeme kararıyla evden çıkartıldı. Hiç kira ödemiş-ti” (Baldwin 344). Hem evinden hem işinden olmuştur. 3 Nisan 1645'te altmış altı yaşında yoksulluk içinde hayata veda eder (Roughol).

Shakespeare'in soneleri kendi özel hayatından izler, anılar taşımaktadır. Öyleyse, Emilia Bassano Lanier/Esmer Kadın için yazdığı sonelerden dizeleri örnek vermek yerinde olur. 127. ve 128. sonelerinde kadının esmerliğinden söz eder:

Kuzgun karasıdır benim sevdiğimin de kaşları, karadır gözleri.

(Shakespeare 140) (127. sone)

Tel tel olabiliyorsa saçlar, kara teller biter başında.

(Shakespeare 143) (128. sone)

Kadının esmerliğinin yanı sıra kötü kalpli oluşu da dillendirilir:

Benim gözümde, sendeki kara elden aktan yeğdir kat kat.

Yaptıkların dışında hiçbir şeyine kara denemez senin,

Sana atılan iftiraların da kaynağı burada olsa gerek.

(Shakespeare 144) (131. sone)

Cehennem gibi kara, gecelerce karanlık dururken karşımda sen.

(Shakespeare 160) (147. sone)

William Shakespeare, bu esmer ve kötü kalpli kadın sevgilisinin kötülüğünü iyi kalpli erkek sevgilisiyle kıyaslar:

İki sevdiğim var...

Erkek olanı aydınlık yüzlü bir iyilik meleği,

Dışısı karanlık tenli bir kötü ruh.

(Shakespeare 157) (144. sone)

Aynı zamanda, Esmer Kadın Shakespeare'i kendinden genç zanneder:

Henüz çıraklık devresinde, toy bir genç sansın isterim beni,

Şu dünyanın ince oyunlarını tanımıyor bilsin isterim.

Beni genç sanıyor diye avuturum kendimi işte böyle.

(Shakespeare 151) (138. sone)

Shakespeare tarafından sonelerde işlenen bu konular, Michael Baldwin tarafından da romanda işlenmektedir. Emilia'nın esmerliğine değinilirken, "Boynuna baktı, saçlarının narin buklelerine, nasıl da karaydı; kendi gölgesinden bile daha karaydı kızın saçları" (Baldwin 4); "... kara kaşlı, kara gözlü küçük fahişe" (Baldwin 4); esmerliğinde kötücül ve karanlık tarafı bahsedilirken, "Sen derinin altında da kapkara-sın" diye cümlelerle vurgu katılır (Baldwin 60-1). Onun cin çağırması, büyü yapması, cadılığı, şeytana "Efendimiz" diye seslenerek tapınması işlenir (Baldwin 106-22). "İsa'ya pek inancı yoktu" (Baldwin 24).

"Shakespeare, Warwickshire'lı köylü çocuk" (Baldwin 15), "Southampton için piyesler yazan ... aksanı bozuk Stratford'lu köylü" (Baldwin 12)... Bunlar Emilia'nın William Shakespeare'i aşağılamak için söylediği sözlerdir romanda. Onu genç, saf ve deneyimsiz görür. Onu kıskanarak, kendisinin daha yetenekli bir şair olduğuna inanmıştır. "Emilia'nın kafası [Shakespeare] gibi bir köylünün nasıl olup da iyi şiir yazabileceğini almıyordu, şiirleri asla Emilia'nınkiler kadar iyi olamazdı" (Baldwin 72). Onun şiirlerini dinlemek hem buhranlar içinde bunalmasını, daha doğrusu kıskançlıktan ne yapacağını bilememesi şu cümlelerle daha iyi anlaşılır: "Bu kendini beğenmiş adam onun ölçülerini kullanıyordu. (...) Yirmi sekiz kıta atlattı, kendine geldiğinde yirmi dokuzuncu okunmaktaydı. (...) İşkence son haddine varmıştı. (...) Öyle bir aksıyordu ki ölçü... Kafiyeler de yerli yerine oturmamıştı" Baldwin 164-5). Romanın sonlarına doğru Emilia'nın düşünleri iyice zıvanadan çıkar ki Shakespeare bazı dizelerini yazdırmak için ona gitmiş, ondan yardım istemiştir: "... benim için bir şeyler karalamanız gerekiyor. (...) *Aşkın Emekleri Boşuna'yı* kastediyorum, bir giriş ya da benzer bir şeyler karalayın benim için. Size para ödenmeyecek. sözleriniz benimkilerin arasında eriyip gidecek, ama orada olduklarını bileceksiniz. Bunu Majestelerinin duymasını da sağlayacağım" (Baldwin 340).

I. Elizabeth döneminde cinsel ilişki özgürlüğünden/çoğulluğundan/çöküntüsünden dolayı yaygın olarak görülen zührevi hastalıklar Emilia'da da vardır. Ancak, kendine göre bu hastalığı taşııyordu: "O hala tertemizdi. Yüce büyü

onu bu hastalıktan esirgemişti” (Baldwin 237). Romanda ise onun saray çevresine, Shakespeare’e ve Southampton Dükü Wriothlesley’ye belsoğukluğu bulaştırdığından bahsedilir ki bu iki adam da İngiltere’nin kaplıcalarıyla ünlü Bath kentine çare aramaya giderler: “ [Emilia] sarayımın yarısına o musibeti bulaştırmadı mı? ” (Baldwin 216); “Aziz Julian biliyor lordun kendini nasıl attığına Bath’e, ne yapısın zavallı, çünkü belinden aşağısı cayır cayır yanıyor, şişiyor” (Baldwin 230); “William acı içinde Bath yollarına düştü” (Baldwi 241); “ ‘Bana belsoğukluğu veren odur, William’ ” (Baldwin 248); “ ‘Hal, ben de kaptım hastalığı’ ” (Baldwin 250).

Roman Rönesans İngilteresi’ndeki ahlaki çöküntüye de değinir; şehvet düşkünlüğü her yerde –soylular arasında da- görülmektedir; eşcinsel ilişki oldukça yaygındır. Southampton Dükü Henry Wriothlesley her ne kadar Emilia’yla beraber olsa da aslında erkeklere ilgi duyar ki Christopher Marlowe’la birlikte olduğunun bahsi geçer: “William’a söyleyemediği şey ... Emilia’dan da sakladığı şeydi bu –Christopher Marlowe’la olan ilişkisiydi. (...) Southampton kendi düğmelerini kendi çözdü ve Üstat Marlowe da onunla onlar oynadı, hem neşelendi, hem kabalastı” (Baldwin 217-8). Eşcinselliğin üniversite öğrencileri ve genç rahipler arasında yaygın oluşu da görülmektedir. Üniversite’deki genç rahiplerle düşüp kalkmaya alışkın olan Wriothlesley, Emilia’nın zorlamasıyla onunla ilişkiye girer: “Bu kadını bahtiyar etmeye Cambridge’deki tatlı genç rahiplerden daha gönüllüydü” (Baldwin 184). Emilia da büyüğü bahanesi olarak kullanarak erkeklerin yanı sıra hizmetçileri Maria ve Lisbet’le yatar: “... Maria gelir yatardı onunla yatakta, bazen de Lisbet, o da cadılık öğreniyordu şimdi ...” (Baldwin 255). Zina da yaygındır. Lord Chamberlain Emilia’yla beraberken evlidir, Emilia’nın Shakespeare ve diğer adamlarla beraber olurken Alphonso Lanier’le evli olduğu ya da Shakespeare Emilia’ya tutkunken kendinden sekiz yaş büyük Anne Hathaway’le evli olduğu gibi. Gerçi William Shakespeare’in Anne Hathaway’le olan evliliği de yine merak uyandıran bir konudur, zira Shakespeare henüz Stratford-upon-Avon’dayken Anne Hathaway bir ekin tarlasında onu zorlayarak ilişkiye girer ve hamile kalır ki evlenmelerinden altı ay sonra kızları Susanna dünyaya gelir.

Dönemin beşerî çöküntülerinin yanında, romanda zamanın önde gelen isimlerine, olaylarına ve yerlerine de değinilir: Robert Greene, Thomas Nashe, Robert Poley, Ingram Frizer, Nicholas Skeres, James Burbage. Shakespeare’in en güçlü rakibi olan oyun yazarı Christopher Marlowe’a da oldukça yer verilmiştir: “Christopher Marlowe musanın* eli ve patronun** serveti hususlarında ona rakipti” (Baldwin 215). Marlowe çevresinde “sefih adamlar, hadımlar, arsızlarla uğursuzlar, güzel oğlanlar” olan ahlaken düşük karakterli bir adam olarak betimlenir (Baldwin 171). Lord Chamberlain’e göre, Marlowe “ ‘dışarıda casus, içerdeyse lanet olası bir serseri ve dedikoducu’ ” bir insandır (Baldwin 202). Kraliçe’nin gizli polisleri/casusları olarak bilinen Marlowe, Frizer, Skeres ve Poley Marlowe’un yirmi dokuz yaşındaki ölümü sırasında yanındadırlar; hatta katilin Ingram Frizer olduğu iddia edilmektedir (“Christopher Marlowe”). Shakespeare’in tiyatro dünyasına atılmasındaki en büyük

fırsatlardan bir tanesi olan Londra'nın ilk tiyatrosu "The Theatre"ın kurucusu James Burbage'ın şu şekilde bahsi geçer: "Üstat Burbage'ı tanıyor musun?" William tabii ki tanıyordu Burbage'ı. 'Bir tiyatro inşa etmeyi ve benim denetimimde oyunlar sergilemeyi tasarlıyor. 'Mabeyncinin Adamları' ya da ona benzer bir isimle anılacak. (...) Onun bir ortağa ihtiyacı olacak, William. Ona bu iş için en uygun kişinin sen olduğunu söyledim ..." (Baldwin 222). Romanda dönemin en önemli olaylarından biri olan üzerinde Kraliçe I. Elizabeth'in yayan gezinti yaptığı Thames Nehri'nin donmasından bahsedilir.

William Shakespeare'in üslubunun önemli öğeleri olan açık seçik şakaları, kelime oyunları, açık benzetmeleri ve eğretilemeleri Michael Baldwin'ın de bu eserinde boy göstermiştir. Shakespeare, eserlerinde Roma ve Yunan mitolojilerinden bir hayli yararlanmış ve *Venüs ve Adonis* gibi mitik hikayelerin üzerine kurgulamalar yapmıştır. Baldwin'ın yüksek bir bilinçle Shakespearevari bir dil kullandığı gözlerden kaçmamaktadır. Shakespeare'in oyunlarını çağrıştıracak olan ifadelere mekan sağlanmıştır. Örnek vermek gerekirse, kadın ve erkek cinsel organlarına açık benzetme ve eğretilemelerle değinilir: "değneğinin mızrak gibi gururla dikilmesi" (Baldwin 4); "kuruladı sonra kılıcını" (Baldwin 10). Emilia'nın cinsel organı mecazi bir biçimle "havuz" diye tanımlanır: "Yeterince ilerledi zaten ... benim çok sevgili havuzumda izinsiz yüzüyor" (Baldwin 214). Kelime oyunlarına misaller ise, Shakespeare'in cinsel organı belsoğukluğu sonucu şişip normal ölçülerin üzerine çıktığında "... bu adam da ölçüye özen gösteren bir şair diye tanınırdı" (Baldwin 232). Burada "ölçü" hem organ büyüklüğü hem de şiirdeki vezin anlamında kullanılmaktadır.

Hafif cinsellik, karmaşık entrika, çoğul aşk ve fiziksel/psikolojik şiddet içinde dolanan bir roman olan *Shakespeare'in Kadını* Emilia Bassano Lanier'i yirmilerinden hayatının bitimine kadar okuyucuya sunar ve Shakespeare dönemine kurgusal da olsa bir ışık tutar. Shakespeare'in sonelerindeki Esmer Kadın (Dark Lady) olduğu varsayılan Emilia'yı Michael Baldwin, kraliçeyle aşık atabilecek bir kıskanç, güçlü, entrikalarla dolu, kendini Shakespeare'den üstün gören bir karakter olarak sunar. Genel okur ve İngiliz dil ve edebiyat bilimcileri için merak uyandırıcı bir okuma yaratmanın yanı sıra, yazar bahsi geçen kişi ve olaylar hakkında daha fazla araştırma yapmaya yönlendirir. ✍

* Eserin İngilizce orijinal metninde "muse" olan kelime Türkçe'ye "musa" olarak çevrilmiştir. Aslında "muse", "esin perisi" anlamına gelir ki "musa"yla hiçbir alakası bulunmamaktadır.

** Rönesans döneminde yazarları özellikle maddi anlamda gözeten soylu ve varlıklı kişilere İngilizce "patron" denmekteydi. Eserin İngilizce orijinal metnindeki "patron" kelimesi Türkçe'ye çevrilirken "işveren" anlamına gelen "patron" sözcüğüyle eş değer tutulmuş ve yanlış kökteş seçilmiştir.

Not: Bu yazı Prof. Dr. A. Deniz Bozer'in *Journal of British Literature & Culture*'da yayınlanan "Michael Baldwin. *Shakespeare'in Kadını (The Dark Lady: A Shakespearean Novel, 1998)*. Çev.: Emrah Çakmak. İstanbul: Everest Yayınları, 2000. 344 sayfa. ISBN: 975-316-628-1." adlı incelemesinden esinlenilmiştir.

Kaynakça

Baldwin, Michael. *Shakespeare'in Kadını*. Çev.: Emrah Çakmak. İstanbul: Everest, 2000.
"Christopher Marlowe". *Encyclopedia Britannica*. Chicago: William Benton, 1971.

“TÜRK” SHAKESPEARE*

Talat S. Halman:

“Shakespeare’in Dünyası”na hoş geldiniz, sevgili konuklar.

Bu dramatik okuma programımızın adını “‘Türk’ Shakespeare” koydum. Niçin diye merak ediyorsunuzdur belki. Bizim çocukluğumuzdaki Güneş-Dil Teorisi’ne ve Türk Tarih Tezi’ne göre tüm uluslar ve insanlar, Orta Asya’daki Türklerden türemişlerdi ya. Onun için, William Shakespeare de adıyla sanıyla, sapına kadar Türk’tü diyebilirdik.

Yıldız Kenter:

Başka nedenlerle de “Türk Shakespeare” diyoruz. Shakespeare o kadar evrensel, kültürleri ne denli farklı olursa olsun tüm insanları öylesine kapsayan bir yazar ki biz Shakespeare’deniz, Shakespeare bizden demek yanlış olmaz.

İkinci bir neden, cânım Türkçemizin Shakespeare’in dramatik gücüne ve şiirselliğine yatkın olması... Dilimiz Shakespeare’e o kadar uygun ki bazı sözleri Türkçe yazılmış gibi...

Talat S. Halman:

Bir başka neden de, ülkemizde, özellikle Yirminci Yüzyılda, sahnelerimizdeki Shakespeare egemenliği. En popüler Türk tiyatro yazarıdır o. “Shakespeare in Love” filmi var ya. Biz de “Turks in Love with Shakespeare” diyebiliriz...

Yıldız Kenter:

Haklı olarak övündüğümüz bir gerçek Shakespeare’in tüm piyeslerinin $\frac{3}{4}$ trajedilerin, komedilerin ve tarihlerin hepsinin $\frac{3}{4}$ Türkçemize çevrilip yayımlanmış olmasıdır.

Talat S. Halman:

Shakespeare’in tüm oyunlarının çevirisi yapıp yayımlanmış olan dillerin sayısı çok azdır. Ne mutlu bize! Yaşasın Shakespeare çevirmenlerimiz!

Yıldız Kenter:

Türkçemizde, Shakespeare’e saygı ve sevgi, 1840’lardan beri, arttıkça artmıştır. İlk Shakespeare oyunları, 1842’de, İstanbul’daki Concordia Tiyatrosu’nda sunulmuştu ama Türkçe oynanmamıştı. 1885’te, basılı ilk çeviri yayınlandı: “Venedik Taciri”. Güllü Agop, belli başlı trajedileri sahneliyordu. “Othello”yu ilkin “Afrikalı Bir Zencinin İntikamı” adıyla oynadılar.

Talat S. Halman:

Bedros Atamyan, On dokuzuncu yüzyılın sonlarında, ünlü bir Hamlet’i... Kahramanın yerini yurdunu öğrenmek için tâ Elsinor’a gitmiş... Othello için Venedik’e ve Kıbrıs’a, Romeo için de Verona’ya.

Yıldız Kenter:

Mınakyan Efendi de, birçok Shakespeare oyunları sunmuştu. Türkiye’de

ilk kadın Hamlet olmak şerefi Bayan Si-ranuş Nigosyan'a aittir.

Talat S. Halman:

Ermeni sanatçılar, Shakespeare sevgisinin yerleşmesine önemli bir katkıda bulunmuşlardır.

Yıldız Kenter:

“Macbeth” trajedisinin bizde güldürücü bir fıkrası vardır. 1962’de, Rumelihisar’da, Şehir Tiyatrosu, yeni bir “Macbeth” sahneliyor. Biliyorsunuz, Hisar görkemli; oyunların oynandığı alan geniş... “Macbeth”in son perdesindeki savaş sahnelerinde ne kadar çok figüran kullanılırsa etki o kadar dramatik olacak. Ama Tiyatro yüzlerce figüranı nerden bulsun?

Talat S. Halman:

Akıllarına yakındaki 66’ncı tabur gelmiş. Gereken izni sağlamışlar. Bir Binbaşının kumandasında 400 Mehmetçik, Hisara gelmiş ilk oyunun sunulacağı akşam... Yönetmen, Binbaşuya anlatmış: “Askerlerin sırtında eski çağlardaki gibi, çuvala benzer giysiler olacak. Elleri tahta kılıçlar, kalkanlar vereceğiz. Şu sırtlara dizilip bekleyecekler. Sırası gelince benden size işaret... Siz de onlara komut vereceksiniz: Bayırdan aşağı koşup orta yerde karşı karşıya gelecekler. Yalancıkta vuruşacaklar. Ama lütfen söyleyin, heyecanlı koşsunlar, canlı vuruşsunlar.” Binbaşı da askerlerine anlatmış bütün bunları... Gece, oyun başlamış.

Mehmetçikler, sırtlarda çepeçevre dizili... Beşinci perde. İskoçya’da, Macbeth’in birlikleri ile Macduff’in askerleri çarpışacak. Yönetmen, işaretini vermiş Binbaşuya... Binbaşı “Haydi, arslanlar,” demiş. “Göreyim sizi, koşun!

Vuruşun!” der demez, dört yüz Mehmetçik, sırtlardan aşağıya, haykırarak bir koşu tutturmuş... “Allah, Allah!” “Allah, Allah!”

Yıldız Kenter:

Shakespeare’de değişik kişiler, türlü türlü milletlere acı sözler söyler. Evet, sevgili seyirciler, Türklere de... Hak-kımızda “şehvet düşkünü”, “alçak”, “barbar”, “imansız”, “zalim”, “sünnetli köpek” gibi laflar vardır çeşitli oyunlarda... Shakespeare’in kötü kişileri, şaşkın karakterleri bizi böyle kötülemiştir...

Shakespeare’e dargınım ben. Ne kötü şeyler düşünüyor ve söylüyor biz Türkler hakkında! Ne biçim Türk bu Shakespeare? Iago’ya şöyle dedirtiyor:

Talat S. Halman:

“Hayır, doğru söylemiyorsam Türk desinler bana.”

Yıldız Kenter:

Sonradan Üçüncü Richard olan Richard’ın kendisini savunmasına bakın:

Talat S. Halman:

“Ne! Bizi Türk ya da kâfir mi sanıyorsun sen?”

Yıldız Kenter:

Şu Shakespeare bir âlem... Osmanlı’nın trajedisini sergiliyor. Sanki İngiliz’in aynı, ya da benzer gaddarlıkları yokmuş gibi. 1595’te Üçüncü Mehmed, Üçüncü Murad’ın ardından tahta geçtiğinde, 19 erkek kardeşini boğdurtmuştu ya. Sanki böyle canavarlıklar İngiltere’de olmazmış gibi, Kral Beşinci Henry’ye, bakın, neler söyletiyor. Tahta geçtiği zaman Beşinci Henry diyor ki erkek kardeşlerine:

Talat S. Halman:

“Kardeşlerim, sizde üzüntüyle korku el ele:

Bu İngiliz sarayı, Türk sarayı değil,
Bir Murat geçmez Murad'ın yerine,
Harry'nin yerine Harry geçer.”

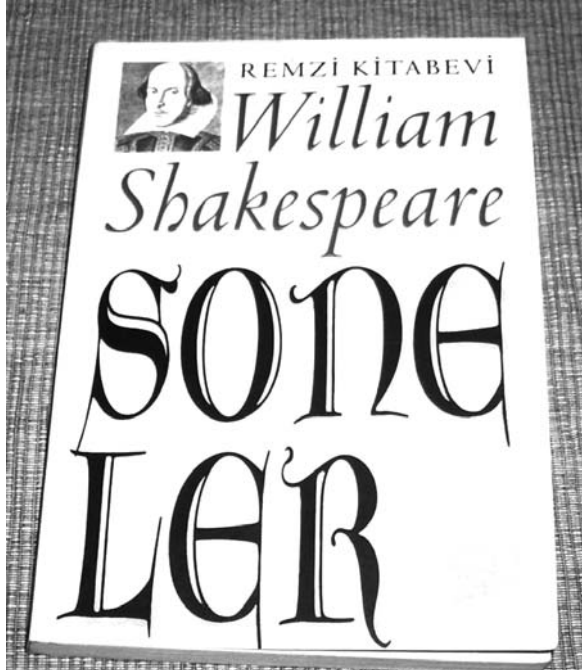
Yıldız Kenter:

Osmanlılarda sansür, bazen Shakespeare oyunlarına makas vururdu. Vaktiyle İngiltere’de de, birçok bölümle-ri –“ahlâka mugayir” ya da “hükümdara muhalif” sayılan sahneleri – yasaklamak yoluna giderlermiş.

Talat S. Halman:

Bilmem, Shakespeare’in gerçekte kim olduğu o kadar önemli mi? Nasıl bizim Yunus Emre’mizin tam kimliğini bilmiyorsak, Shakespeare’i tam olarak bilmemek de, hiçbir şeyi değiştirmez. Asıl önemli olan, Yunus’un şiirleri, Shakespeare’in eserleridir. ✍

* Yıldız Kenter ile Talat Sait Halman’ın, bazen Türkçe bazen İngilizce olarak sunduğu “Türk Shakespeare” başlıklı program metninden alınmıştır.

Fatma Necla Çıkıgıl

SHAKESPEARE'DE COŞKU*

William Shakespeare 1564'de doğmuş 1616'da ölmüştür. Kendi. sinin 23 Nisan'da doğduğu ve yine 23 Nisan'da öldüğü söylenir. Shakespeare 23 Nisan tarihinin bir Çocuk Günü, Çocuk Bayramı olacağını bilseydi çocukların o mason, temiz coşkusunu belki eserlerinde daha fazla işlerdi. Yine de 37 eserinde, hatta *Kral Lear* gibi bütün umutların kırıldığı bir oyunda bile, coşku görülür. Shakespeare, Elizabeth çağının göz kamaştırıcı” görkeminin bilincindedir. Çağdaşları gibi, o da bu görkemi eserlerinde yansıtır. Elizabeth Dönemi'nin en renkli yanı dansları ve müziğidir. I. Elizabeth'iri sarayı dönemin en karmaşık politik oyunlarının oynandığı bir sahne olduğu gibi, en canlı, en neşeli, en coşku dolu şölenlerin de gerçekleştirildiği bir mekandır. Elizabeth sarayında dans bilmeyen soylu düşünülemez. Dans yalnızca soylulara özgü bir eğlence türü değildir. Elizabeth döneminde genç, yaşlı, köylü, şehirli dans eder.

Dansın bu kadar önemli bir yaşam biçimi olduğu bir dönemde doğal olarak devrin edebiyatçıları da dansı eserlerinde bir edebiyat ögesi olarak işlemişlerdir. Nitekim Shakespeare eserlerinin 500'e yakın bölümlerinde müziğe göndermeler, ve 12 değişik dönem danslarından bahis vardır (Sorell, s. 272).

Shakespeare dansın, “coşku”yu gö-

rüntüye getirişini birçok oyununda kullanmıştır. *Kuru Gürültü*, *Beğendiğiniz Gibi*, *Bir Yaz Gecesi Rüyası* gibi komedilerinin mutlu sonu coşkulu bir dansla noktalanır.

Elizabeth dönemi sona erdikten sonra, Shakespeare'in etkisi diğer dönemlere de yayılmıştır. Edebiyatçılar, ressam, besteciler, koreograflar Shakespeare'in etkisi altında yeni eserler yaratmışlardır. Kuşkusuz, Shakespeare koreograflar için değeri biçilemeyecek bir kaynak olmuştur. Shakespeare'in günümüze kadar 13 oyunu ve 1 sonesi bale eserine dönüştürülmüştür.

Shakespeare oyunlarının şiirselliği ve dramatik özelliğinin en büyük dayanağı sözcüklerdir. Bu nedenle bir Shakespeare oyunu sözcüklerinden arınmış olarak düşünülemez. Buna karşılık bir bale eserinde ise kesinlikle sözcükler bulunamaz. Shakespeare'in oyunlarından birinin baleleştirilmesiyle o oyunun metni bütünüyle ortadan kalkmış olur. Bu nedenle Shakespeare ve balenin yan yana konması olanaksız gibi görünmektedir. Yine de birçok koreograf büyük bir cesaretle bazı Shakespeare oyunlarını bale eserine dönüştürmüştür.

Shakespeare'in bütün •oyunlarının balesi yoktur. En eski-Shakespeare balesi *Romeo ve Juliet*'Ur. 1785 yılında Eusebio Luzzi adlı bir dansçı ve ko-

reograf Venedik'te *Giulietta e Romeo* balesini sahneye koymuştur (Sorell, s. 319). 1788'de ise yine Venedik'te Francesco Clerico kendi müziğini kullanarak *Hamlet* balesini yaratmıştır (Koegler, s. 244). 1804'te Salvatore Viganò, Milano'da Weigl'in müziğini kullanarak *Coriolanus* balesini sahnelemiştir. Viganò, bale çalışmaları yanında Shakespeare üzerine de araştırmalar yapmıştır. Bu bale hakkında pek fazla bilgi olmamakla beraber Viganò'nun biyografisini yazan Ritorni baleye ait şu görüşleri belirtir:

Dans gerçekten açıklayıcı bir özelliğe sahipti. Bu nedenle izleyicilerin tümü eserin metnine gerek duymadan baleyi seyredebilirdi (Lawson, s. 52).

1808'de Jean Aumer'in *Les Amours d'Antoine et Cleopatra* adlı koreografik eserinin Shakespeare'in *Antony ve Kleopatra* oyunundan yaratıldığı ileri sürülür. Antony ve Kleopatra'nın ölümsüz aşkı üzerine çeşitli baleler yapılmıştır. Hatta Noverre'in *Antoine et Cleopatre* adlı balesi de bu temayı işler. Bu nedenle Aumer'in R. Kreutzer'in müziğini kullanarak Paris'te yarattığı balenin kesin olarak Shakespeare'in oyununa bağlı olup olmadığı bilinmemektedir.

, 1816'da ise Schall'ın müziğiyle Galeotti tarafından Kopenhag'da *Macbeth* balesi sahnelenmiştir. *Othello'nun* ilk balesi Milano'da 1818'de Salvatore Viganò tarafından gerçekleştirilmiştir. *Firtına* oyununu ise Jean Coralli, Scheitzhoeffer'in müziğiyle 1834'te baleleştirmeyi denemiştir. Paris Operası'nda *La Tempete* adıyla bu bale sahnelendiği zaman Gautier "güzel bir bale eseri" demesine rağmen başka özelliklerine değinmemiştir

(Sorell, s. 314). 1931(?)'de Antony Tudor, Frescobaldi'nin müziği üzerine *On İkinci Gece* oyununu *Cross-Gartered* (*Çapraz Diz Bağlan*) adıyla Londra'da baleleştirmiştir. 1942'de Moskova'da Vladimir Bourmeister ve I. Kurilov *Winsdor'un Şen Kadınları'm* bale olarak sahneye koymuştur. Bu eserde V. Oransky'nin müziği kullanılmıştır.

Ünlü modern bale sanatçısı Martha Graham ise kendine özgü yorumuyla *Kral Lear* üzerine bir bale yaratmıştır (Sorell, s. 311). 1954 yılında Paris'de Domenico Sciaiatto'nin müziği kullanılarak Bejart tarafından *Hırçın Kız* sahneye konmuştur (Koegler, s. 519). 1976,da da Moskova'da T. Khrennikov'un müziğiyle V. Boccadoro tarafından *Kuru Gürültü* bale olarak sahnelenmiştir (Koegler, s. 480).

Bütün bu baleler, Shakespeare oyunlarından 13'ünün bale diline çevrilmesindeki ilk girişimlerdir. Bir çoğunun nasıl sahnelendiğine dair belgeler bile arşivlerde yoktur. Bunlar arasında en ünlü girişim Salvatore Viganò'nun *Otello* balesidir. Birçok bale tarihçisi bu baleyi ilk Shakespeare balesi olarak görür. Stendhal bu baleye ait eleştirilerinde eseri tiyatro özellikleriyle dolu bulmuştur. Viganò, balesinde Othello'nun kıskançlığını bütün; insanlığın bir dramı olarak yorumlamıştır. Balede, Othello Iago'nun ufak bir fısıltısıyla kıskançlık duygularıyla kavrulmağa başlar (Sorell, s. 311). Viganò'nun da eserleri kayıptır. Yalnızca bazı yazarların Viganò üzerine görüşleri kalmıştır. Belki de belirli bir beste olmaması veya Viganò'nun kendi okulunun kurulmaması nedeniyle bu kıymetli bale eserine ait belgeler diğer nesillere aktarılmamıştır,

Shakespeare ile ilgili olarak 1964 yılı çok önemlidir. İngiltere'de Shakespeare'in 400. doğum yıl dönümü coşkuyla kutlanırken, üç bale eseri yaratılmıştır. Robert Helpman'ın 1942'de ilk olarak sahnelediği *Hamlet* bu kutlama nedeniyle yenilenmiştir. Yirmi dakikalık ve bir sahnelik olan bu bale genelde danstan çok mimik içermektedir. 1942'de birçok eleştirilen balenin,¹ *Hamlet* oyununun bütün karakterlerinin sahnede olmasına r-ğmen. Shakespeare'in *Hamlet'i* olmadığını ileri sürmüştür. 1964'te bale yenilediği zaman aynı eleştirileri almıştır. Helpmann'ın *Hamlet* balesi yanında bu kutlama için Frederick Ashton *The Dream (Rüya)* . balesini yaratmıştır. Bu bale, Shakespeare'in *Bir Yaz Gecesi Rüyası* oyununun balesidir. Bir perdelik olan balede Ashton, Mendelssohn'un müziğini kullanmış, baleyi XIX. yüzyıl stilinde sahnelenmiştir. Balenin en ilginç yanı. Bottom adlı karakterin "dönüşüm" sahnesinde bir eşek kılığına girmesiyle küçük siyah bale pabuçlarıyla parmak ucunda dans etmesidir. Bu şekilde parmak ucu hareketleri bir eşeğin ayaklarını canlandırmağa yaramıştır. Ashton'un koreografisinde *corps de ballet* dansları, solo dansları ve *pas de dem'lerin* başarılı bir şekilde kaynaştığı görülür. Özellikle Oberon ve Titania'nın uzlaşma *pas de dem'sü* çok etkileyicidir (Clarke, *Dancing Times*, Mayıs, 1,964).

Bu bale, *Bir Yaz Gecesi Rüyası*'varı tamamı olmamakla beraber sihirli ormandaki genç aşıkları, köylüleri ve peri dünyasını başarılı, bir şekilde birbirine kaynaştırır.

Yine 1964 yılında,, bu balelere ek, MacMillan'ın *Images of Love (Aşk Görüntüleri)* adlı bir eseri de vardır. Bu bale Shakespeare'in eserlerindeki aşk üzerine alıntılar ve Sone 144 üzerine yaratılmıştır. *On İkinci Gece, Veronali İki Centilmen, Hırçın Kız, Julius Caesar* oyunlarından bazı alıntılar, birde Sone 144 işlenmiştir. Bu tek perdelik baledeki en büyük eksik taraf balenin kısım kısım olması ve Shakespeare'in eserlerinin de bölünmesidir.

Shakespeare'in ba'leleştirilmiş IS. oyunu arasında en çok üzerinde çalışılan öyüft *Romeo ve Juiiet'ti*. Bunu *Hırçın Kız, Bir Yaz Gecesi Rüyası, Hamlet, Othello, Fırtına* oyunları izler. Hatta *Kral Lear*'in bile San Francisco Bale Topluluğu tarafından 16 Nisan 1985'te sahnelenmiş bir balesi vardır. Bu baleyi Victoria Morgan, Stewart Cope-land'ın müziğini kullanarak yaratmıştır (*Shakespeare Ojarterly*, Cilt 37, Sayı 5).

Birçok Shakespeare araştırmacısı balede Shakespeare'in kaybolacağından endişelenir. Ancak, çoğu kez sözcükler iletişim kurma aracılığında yetersiz kalmıştır ve bu nedenle dans dili yoğun duyguları görüntüye getirmekte daha üstün bir konuma gelmiştir. Dans dilinin "sözsüz" ve "sessiz" göstergeleri Shakespeare'deki coşku'yu kalıcı ve sürekli bir etki yaratarak seyirciyeye aktarmıştır. 

* Tiyatro Araştırmaları Dergisi, Sayı 10.

Kaynakça

- Clarke, Mary.** "The Dream", *Dancing Times*. Mayıs 1964. **Koegler, Horst.** *The Cobcise Oxford Dictionary* Londra: 1977. **Latvson, Joan.** *A History of Ballet and, Its Makers*. Londra, 1976. *Shakespeare Ojarterly*, Cilt 37, Sayı 5, Madde 2419. **Sor eli, Walter.** *The Dancer's Image.* New York: 1971.

Shakespeare Kimdir?

***dünya edebiyatında çok önemli bir yeri olduğu tartışılmıca kadar kesin olan dahi,
her kitabında insanın egosal yönlerinden birini irdeler,
onun dehasını anlamayanların ve laf edenlerin de ne bilmedini bile bilmeyecek de-
recede yazık olduklarını iddia ediyorum

(abyss, 04.01.2002 13:24)

***kelime manyaklığı olan deha sıralamasında **goethe**'den sonra gelen kişidir..
shakespeare 2. oluyor sıralamalara göre. iki farklı dilde böyle bir sıralama yapma-
nın bilimselliği kuşkulu olsa da, göte 50000 farklı sözcük kullanmış iken, sekspir
25000'de kalmış. aslında tikilik literatürü icat olmadığından (10 kelimeyle sonsuz-
luğu anlatıyorlar falams) birincilik göte'de..

(janli, 08.04.2001 13:41 ~ 21.01.2006 22:41)

***bazi iddialara gore aslında Şekspir diye biri yoktu, o zamanlar saraydan cik-
ma eserlere burun kiviranlar oldu icin en iyi edebiyatçılar bi araya gelip biseyler
yazyolardi ve bunu var olmayan birine itaf ediyolardi, yada Şekspir die biri vardi
ama bi koyluydu hicbişii yazmiyodu sadece yazılanlara imza atiyodu

(trenchkot, 12.09.2001 15:11)

***bi amerikan filminde eger konu herhangi bir **lisede** geciyosa, bilin ki ingi-
lizce dersi vardir ve konu hep **shakespeare**'dir...

(trawmatolog, 25.10.2001 17:55)

***ingilizceye kattığı kelimeler arasında excellent, fragrant, homicide, countless
gibileri de olan- muhteşem şair, kelime sihirbazı, sadece dil kullanarak insan bünye-
sinde müziğin yarattığı duygusal etkiyi yaratabilen inanılmaz adam.

(eleanor rigby, 09.04.2002 01:08)

***eşcinsel lobisince eşcinsel olarak akıllarda kalması için çabalar sarfedilen
insan. bu eşcinseller tarihte ne kadar akıllı uslu adam varsa hepsini ya ibne ya lezbi-
yen yaptılar zati.
tarihe geçmek istemiyorum bu şartlar altında.

(tsan chan, 25.04.2002 07:35)

***shakespeare dusunulen ya da hayal edilenin aksine fakir bir koylu degildir. oyun yazarligindan once bir tiyatro sahibi olarak un yapmistir. kislarini city of west-ministerda tiyatrosunu isletmis, yazlarini da veba salginlarindan kacip, ayni zamanda dogum yeri olan stratford-upon-avon adli cennet kosesinde gecirmistir. vefat ettiginde geride yuklu miktarda bir servet biramistir.

(arundati, 15.05.2002 18:50)

***” bütin dünya bir sahnedir” diyen shakespeare yeryüzünü baştan başa sahne olarak görmüş ve kendi sahnesine bütin yeryüzünü sokmaya çalışmıştır. yaşantılarının birçoğunu trajedilerindeki, komedilerindeki ve şiirlerindeki kişilerin sözleriyle dile getirmiştir. yazarın iç dünyası sonelerindedir. bu özlü şiirlerde, dramatik ses değil, lirik ses egemendir. çoğu, derin duyguları, güçlü heyecanları, acıları ve sevinçleri anlatır.

(bonesaw, 01.12.2002 15:13)

***millet ortamların piri olmakla övünüp dururken, bu herif ki alemlerin şeks-piri olmuş..bi defa övünüp gocunduğunu duymadım...

(gil, 20.04.2003 19:03)

***bi dönem “shakespeare aslında türk” gibi bir söylenti çıkmıştı. efendim shakespeare aslında türkmüş ve hatta arap kökenliymiş asıl adı “şah-ı pir” miş. arabistanda bilmemneler olunca (artık hernelerse) ingiltereye göçüp shakespeare ismini almış

fatman, 27.01.2004 18:27)

***shakespeare isminin bizzat shackper’in kendisi tarafından degisik sekillerde yazildigi bilinir (kimisi bilmeyip bundan yag cikartmaya kalkabilir, o ayri). ingiliz edebiyat tarihi icinde de bu yazimlar arasindaki farklılık ve bu farklılığın yarattığı supheye binaen shakespeare eserlerinin aslında baska kisilerce yazildigi yonundeki bircok iddia da mevcuttur. halen bu konudaki arastirmalara burs veren kurumlar oldugu dusunulurse konunun ne kadar ilginç oldugu daha iyi anlasilabilir.

(feeling the blanks, 07.04.2004 15:47 ~ 22.02.2010 14:14)

***bulunan beş imzası da birbirinden farklı. bu imzaların **othello**’nun, **romeo ve juliet**’in yazarına ait olduğunu inanası gelmiyor insanın. bir tane de mektup bulunmuş. o da faizle borç verdiği bir alacaklıya ait. mezarının üzerine yapılan anıtta, bir çuvalın önünde oturmuş bir tüccar olarak resmedilmiş olan şahıs. daha sonra eserleri üne kavuştuğu zaman 1748’te bir hayranı **çuvalın** yerine **defter** yapmış ve shakespeare’in eline de bir **kalem** tutuşturmuştur. bir tek gün bile okula gitmeyen, kasap çıraklığından yetişme, ingiltere dışına adımını atmamış, yaşadığı bölgede’ kitap ve kütüphane bulunmayan bir kişinin eserlerin-

de 15-20 bin kelime kullanmış olması tam bir **muammadır**. böyle bir ortamda yetişen bir insanın ingiliz, fransız, italyan, hatta rus saraylarında geçen olayları en ufak bir ayrıntısına kadar biliyor olması, masonlukla ilgili pek çok bilgiye sahip olması, tıp,tarih,çicek ilmi,felsefe ve fransızca biliyor olması gibi daha birçok **karanlık** nokta hala aydınlatılmış değildir. daha fazla kafaları karıştırmıyım...

(kablam, 27.04.2004 01:12 - 01:13)

***muhtemelen oyunları en çok sahnelenmiş ve uyarlanmış yazar. bir sürü coğrafya ve tarih hataları yapmasına rağmen süper bir bütünlüğe sahip oyunlar yazmış, ne kadar sevsem de finallerde epey canımı yakacak şahıs.

(whoosie, 20.05.2004 18:24)

***neredeyse butun oyunlari adeta uzun tek ve butun bir şiirdir, oyun olduğunu unutup kuru bir şiir olarak da değerlendirmeye kalkışılabilir, her ne kadar mantiksiz olsa da. bir de karakter yaratma makinesi bi adam olduğu bilinir, breh be kardeşim ne o oyle, kaynagin neyse **o kaynaktan biz de faydalanmak istiyoruz.**

(charm, 11.06.2004 22:58)

***yillar boyunca okumakla zorunlu olduğum anlamak için acı çektiğim ama her daim diline asık olduğum adam, gay ne haltsa sonucta insan olması önemli diil mi?

(william shake s eucalyptus, 07.10.2004 01:35)

*****globe theatre**'ın duvarlarında açılan hava deliklerinden (wind hole) hareketle **window** * sözcüğünü ingiliz diline kazandırmış bir kişidir.

(thefoolonthehill, 11.11.2004 23:09)

***şekerpare... ne varsa duygu ve düşünce ve illet ve hal ve durum ve akli ve deli ve dünyevi ve zahiri ve batını ve insana dair; yazıp geçmiş adam. biz çeşitliyoruz...

(thanatos, 18.03.2005 03:36)

***gelmiş geçmiş en lezzetli yazar. her sözü her dem aynı lezzette, hatta giderek lezzetlenmekte. hayır yalamış falan olduğumdan değil, yok yani mümkün olsa yalardım... zeka fetişistleri için karşı konulamaz bir nesne olurdu yaşasaydı.

(ex libris, 28.03.2005 21:24)

***yazdığı siir denemelerini kendisine gönderen bir semsiye tamircisine:
- dostum, siz semsiye yapın, hep semsiye yapın, sadece semsiye yapın diye yanıt vermiştir.

(biraistebirader, 19.04.2005 08:43)

***annemin zamanında öğretmenlik yaptığı okuldaki bir ilkokulun öğrencisinin sınav kagidında yazan sekliyle **şex1**

(bager, 17.08.2005 17:37 ~ 17:38)

***hakkında son zamanlarda tiyatroya 40 yaşında temizlikçi olarak başladığını idda eden salak bi mailin donduğu yazar, oyuncu, su, bu...

(rainvira, 23.07.2005 22:27 ~ 22:34)

***can çekişmekte olan feodalite ve yeni doğmakta olan kapitalizm arasında yaşamış ve bunların her ikisiyle de mücadele etmiş bir usta. sömürgelerin olduğu bir dönemde, tüm insanların eşitliğinden yana olduğu görüşünü somutlaştıran othello ile somutlaştırır. hamlet'te, gerek kral lear'da ve gerekse othello'da daima "gerçek" olanı aradığı görülür. kıssadan hisse, önemli bir adamdır, vesselam.

(crimetisia, 29.10.2005 23:42)

***onun hakkında bildiklerimiz ya da bilmediklerimiz olsun tek bir gerçek var ki o da ister soylu ister fakir shakespeare aşkı iyi anlatan bir şairdi ve hala çoğu aşık kendini onun kahramanlarıyla özdeşleştirmeye devam ediyor.

(hippychick, 20.01.2006 09:12 ~ 17.04.2007 05:52)

***harika şeyler yapmanın, sadece insanların yaşamını uzatacak bilimsel keşifler yapmak olmadığını ya da onlara ışığı verecek ampulu keşfetmek olmadığını, şiiirlerin de insanın hayatını güzelleştirdiğini -uzun olması o kadar önemli değil belki- ve aydınlattığını düşünenlerin dahisi...

(huthut, 08.02.2006 23:36)

***yaşadığı şehirden, bulunduğu ortamdan kısacası yaşantısından sıkılan bir adam, cebindeki az miktar para ile yanına hiçbir şey almadan bulunduğu kenti terk edip daha önce hiç bilmediği bir ülkeye gitmiş. oraya henüz alışmaya çalışırken birden bir ses duymuş. bir çığırkan, avazı çıktığı kadar meydanda bağırıyormuş:
- tiyatro! gelin! kaçırmayın! bu akşam tiyatro!...

adam hayatında hiç tiyatroya gitmemiş ve inanılmaz derecede merak etmiş. biletin

nereden alındığını öğrenmiş. bilet fiyatı cebindeki tüm para kadar olmasına rağmen hiç tereddütsüz bileti almış. başlamış merakla oyunu izlemeye...

oyun bitmiş, herkes dağılmış ve bizim meraklı öylece kalmış, izlediği muhteşem oyun karşısında. o sırada temizlikçi tarafından salonu boşaltmak için ikaz almış. adamsa:

- bana müdürünüzün yerini söyler misiniz? onunla bir şey konuşmam gerek... demiş.

seyrettiği oyunun etkisi ile müdür ile konuşmuş ve ne olursa olsun, ne iş olursa olsun buranın bir parçası olmak için çalışmak istediğini belirtmiş. müdür çok şanslı olduğunu, şu sıralarda bir temizlikçi aradığını fakat önce onu denemesi gerektiğini ifade etmiş ve denemek üzere aylardır el değmemiş bir kütüphanenin temizliğini uygun bulmuş:

- işte burayı temizle. eğer beğenirsem seni işe alırım... demiş ve gitmiş.

tiyatro aşkının verdiği şevk ile temizlik beklenenden kısa sürede bitmiş. müdür odayı görmeden adamın samimiyetine inanmamış. onu diğerleri gibi işi savsaklayan biri sanmış. fakat odanın temizliğini görünce hayretler içinde kalmış. aylardır içeriye girilmeyen oda gıcır gıcır oluvermiş. müdür bu çabuk ve becerikli adamı işe almaya karar vermiş:

- tamam seni işe alıyorum

- fakat benim yatacak yerim yok.

- o zaman burada yatarsın ve işe daha erken başlarsın.

istediği olan tiyatro tutkunu, huzurlu bir şekilde odayı terk ederken müdür:

- adın neydi senin buraya yazalım... demiş.

aldığı cevap ise;

- william! william shakespeare!... olmuş.

(pandoraninkutusu, 25.12.2007 11:47 - 11:48)

***sonelerle gönlünün kilidini açtığı, iç dünyasını yansıttığı söylenir. insanın içinde var olan büyük sevgiler, aşk detayları ve cinsel arzulara da sonelerinde yer verir. küçükken okursanız başkadır, büyüyünce okursanız çok başka, yaşlanınca okursanız eğer kimbilir ne?

çoğu kadının tanımak isteyeceği naiflikte bir adam

belki bir çok psikolog onunla konuşmak isterdi

çoğu edebiyatçı tanışmak isterdi

ama kimseye, bir kadına, bir erkeğe bağlanamayacağını düşündüm hep çünkü okudukça anladım ki ruhu rahat bir adam değildi. kendi bahçesini seven ama çimlerini yine kendi ezen türden biri...

(pinch, 08.01.2009 02:59 - 09.01.2009 05:04)

*****olmak ya da olmamak** demekle yetinmeyip, “olmuş bir şeyin olmaması olmak ihtimali olmadığı gibi, herşey olmak lazım olduğu surette olmuştur.” demiştir kendileri.

oldu canım!

(dirilise olan aboneliğimi iptal ediyorum, 08.01.2009 03:47)

***vasiyetinde tüm mirasını büyük kızına bırakıp, karısına sadece yatağını bırakmış.

(eventhough, 08.01.2009 14:39)

***yaşadığı yıllarda 900'lü hat muamelesi gören vasat yazar. erotik kitap ve oyunları devrinin melissa p'si olmuştur bu feminen abi. ayrıca grup seks kavramından bahseden ilk yazardır. romeo ve juliet eserinde romeo, juliet ve romeo'nun kankasının hisli hisli bakıştığı anlarda gizli grup seks imgesi vardır.

(owencan, 01.04.2010 20:41)

***derler ya her insan allah'ın bir yansımasıdır diye (diyorlardı galiba böyle birşeyler), bi **hamlet**'e bakıyorum bi **kutsal kitap**lara: sanırım allah shakespeare'e kendinden hiçbir şey katmamış. çok şükür.

(akıldan dumana, 05.06.2010 03:00)

***sone 110 ile hayatımın bir dönemini, bugününü ve yarınını dair arzumu sevgilime daha iyi anlatmama yardımcı olmuş ölümsüz bir insandır.

(cezamuhakemesihukukuyediomrumu, 09.08.2010)

***bazen böyle olur insan ay balam, bazen hassas olur, böyle şiir toplar. bazen böyle de bazen nasıl? ayrılığın yarattığı bir fırtına kopar ya içinde. dinmez hani, zaman silene, yenisi gelene kadar. bazenlerden bazen sec kendine. sen karar verme, versen de yanlıs ver, ondan sonra şiir topla. şekspir abi yasasa, alsa karsısına konussa, dese böyle böyle "kadir kıymet bil be oğlum, süper bir çift oldunuz" dese. ben laftan anlamadıkca o da sıkılır sonunda. der ki; "yavrum benim oyunlar bile bu kadar tekrar yapmadı, bundan böyle ayrılalım." sallar beni, biliyorum basıma gelecekleri. bu sefer şekspir'i de kaybederim. şekspir bu boru değil ki, oturup bir şiir yazsa "ahmak genc ve ziyan ve heba" diye, tarihe gecerim. mecbur alttan alacaksın, mecbur lafını dinleyeceksin. bu sayede efendi olur, elimdekini kaybetmezdim. yıllar sonra kendi çocuklarımı kucaklar, şekspir amcalarının elini öptürürdüm.

-bakın çocuklar, şekspir amcanızın benim üzerimde çok emegi var. öz amcanız sayın kendisini. baba yarısı bir insandır. olası bir saygısızlığınızda dislerinizi dökerim haberiniz olsun. keratalar sizi. göster pipiyi göster, alem erkek görsün, ahıah.. olmadı ki elimizden tutan.....

(uzakara, 11.08.2010 09:43)✍

Kaynak: www.eksisozluk.com

***Yazılarda hiçbir düzeltme yapılmamıştır.**

William Shakespeare

66. Sone

Bıktım artık dünyadan, bari ölüp kurtulsam:
Bakın gönlü ganiler sokakta dileniyor.
İşte kırtıpillerde bir süs, bir giyim kuşam,
İşte en temiz inanç, kalleşçe çiğneniyor.
İşte utanmazlıkla post kapmış yaldızlı şan
İşte zorla satmışlar kız oğlan kız namusu
İşte gadra uğradı dört başı mamur olan
İşte kuvvet kör-topal, devrilmiş boyu posu
İşte zorba, sanatın ağzına tıkaç tıkmış
İşte hüküm sürüyor çılgınlık bilgiçlikle
İşte en saf gerçekliğin adı saflığa çıkmış
İşte kötü bey olmuş, iyi kötüye köle
Bıktım artık dünyadan, ben kalıcı değilim
Gel gör ki ölüp gitsem yalnız kalır sevdiğim

Çev: Talat Sait Halman

Vazgeçtim bu dünyadan tek ölüm paklar beni,
Değmez bu yangın yeri, avuç açmaya değmez.
Değil mi ki çiğnenmiş inancın en seçkini,
Değil mi ki yoksullar mutluluktan habersiz,
Değil mi ki ayaklar altında insan onuru,
O kızıoğlan kız erdem dağlara kaldırılmış,
Ezilmiş, horgörölmüş el emeği, göz nuru,
Ödlekler geçmiş başa, derken mertlik bozulmuş,
Değil mi ki korkudan dili bağlı sanatın,
Değil mi ki çılgınlık sahip çıkmış düzene,
Doğruya doğru derken eğriye çıkmış adın,
Değil mi ki kötüler kadı olmuş Yemen'e
Vazgeçtim bu dünyadan, dünyamdan geçtim ama,
Seni yalnız komak var, o koyuyor adama.

Çev: Can Yücel

18. Sone

Seni bir yaz gününe benzetmek mi, ne gezer?
 Çok daha güzelsin sen, çok daha cana yakın:
 Taze tomurcukları sert rüzgarlar örseler,
 kısacıktır süresi yürüyünde bir yazın:
 Işıldar göğün gözü, yakacak kadar sıcak,
 Ve sık sık kararır da yaldız düşer yüzünden;
 Her güzel, güzellikten ergeç yoksun kalacak
 Kader ya da varlığın bozulması yüzünden;
 Ama hiç solmayacak sendeki ölümsüz yaz,
 Güzelliğin yitmez ki, asla olmaz ki hurda;
 Gölgesindesin diye ecel caka satamaz
 Sen çağları aşaren bu ölmez satırlarda
 İnsanlar nefes alsın, gözler görsün, elverir,
 Yaşadıkça şiirim, sana da hayat verir.

Çev: Talat Sait Halman

20. Sone

Yaradan, kadın yüzü çizmiş sana eliyle,
 İstek dolu sevgimin efendisi dilberi;
 İnce kadın yüreğin öğrenmemiştir hile,
 Bilmez kadınlardaki kancık döneklilikleri;
 Gözlerin daha parlak, kahpelikten yoksundur,
 Neye bakarsa baksın altın yaldız kaplatır;
 Erkeklerin en hoşu, en hoş şeyler onundur,
 Erkekleri büyüler, kadınları çıldırtır.
 Seni yaratmış olsa kadın olarak önce
 Yaradan bile çılgın bir sevgi duyacaktı,
 Ama bir hiç uğruna bir fazlalık verince
 Varlığına doymaktan beni yoksun bıraktı.
 Değil mi ki kadınlar için yaratmış seni,
 Sen sevgimi al, onlar sömürsün hazineni.

Çev: Talat Sait Halman

127. Sone

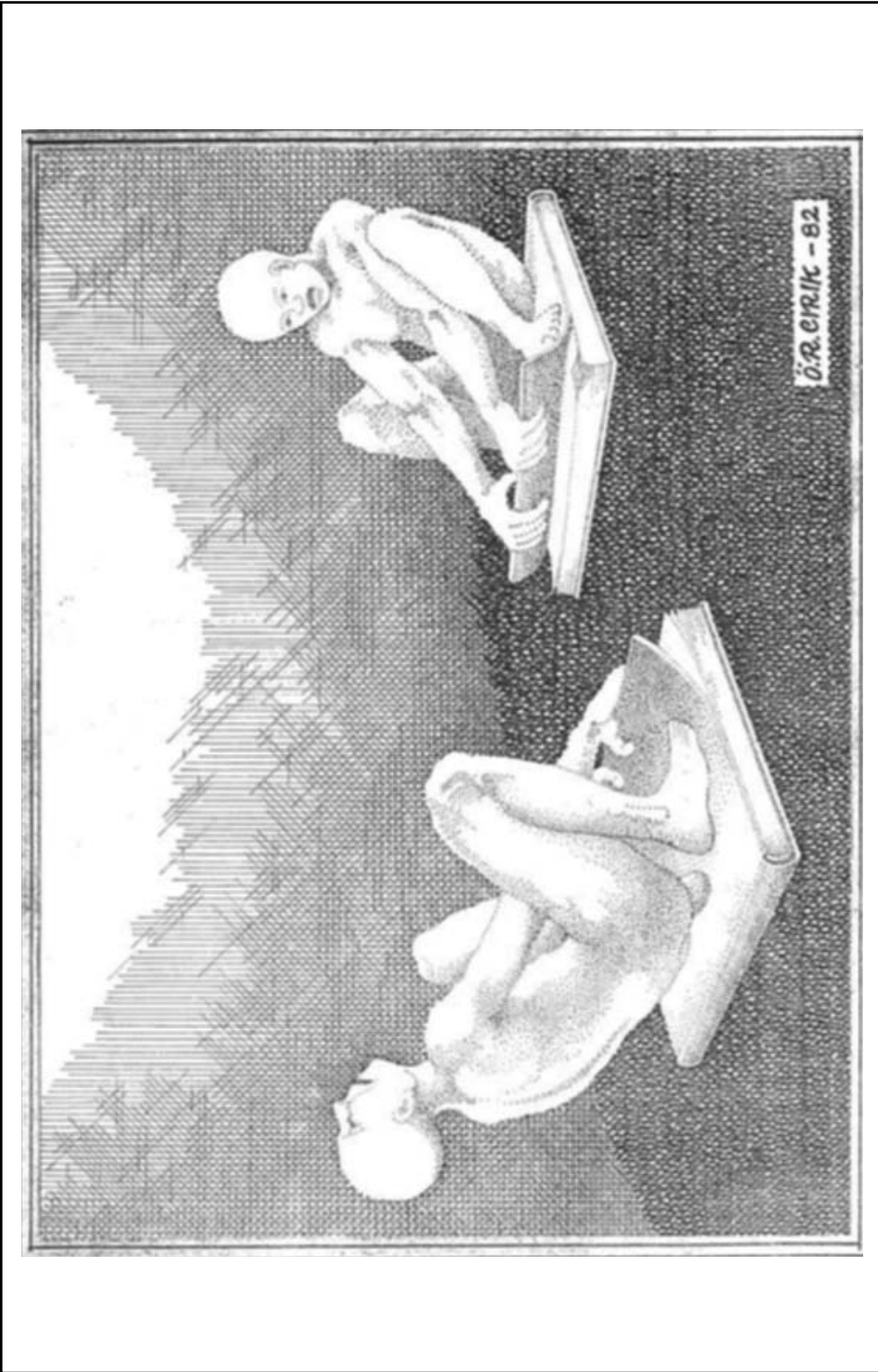
Eski günlerde güzel demezlerdi esmere,
Güzel sayılsa bile başka olurdu adı;
Ama artık erişti uzak düştüğü yere,
Piçlikle lekelenen güzel hışma uğradı:
Herkes ele alınca Yaradanın gücünü
Çirkini güzel yapan takma yüz yaratılır,
Ne kutsallığı kalır güzelliğin, ne ünü,
Utaç içinde yaşar, bir köşeye atılır.
Onun için dostumun kaşı gözü kapkara,
Uğradığı haksızlık ona yas getirmiştir;
Her yönden eşitse de güzel sarışınlara
Varlığa uzanan dil, günahına girmiştir.
Yasa bürünse bile yaraşır üzüntüler,
Dili dönen kimseler güzel işte budur der.

Çev: Talat Sait Halman

150. Sone

Hangi kudretten aldın bu yaman gücü, söyle.
Gönlümü nasıl köle ettin bunca kusura?
Ne yaptın ki yadsırım neyi görsem gözümle,
“Andolsun,” derim “güneş bürümez günü nura.”
Ne hünerdir kötüyü iyiye çevirmeyi
Başarmak. yaptığından arta kalan süprüntün
Bile kanıtlıyor bu ustaca yeteneği:
En kötü işin, nice iyi işlerden üstün.
Sana sevgime sevgi katmayı öğreten kim
Görüp işittiklerim nefret gerektirirken?
Başka herkes tiksindi, ama ben seni sevdim;
Sen onlar gibi olma, sakın iğrenme benden.
Bende aşk yarattıysa senin değersizliğin,
Benim daha çok hakkım olmuş demektir sevgin.

Çev: Talat Sait Halman

Edebiyat Heyecanı*

Bana öyle geliyor ki bugün edebiyatımızın en büyük eksiği “heyecan”dır. Ve yaygın, yoğun bir heyecanla ancak, edebiyatımız “yeniden kurulabilecektir”.

Edebiyatı “şematik” başarılar elde etmek ne de olsa kolaydır. “Yaşayan” hele sürekli yaşayan başarılar ise güçtür: sürekli heyecanlarla olur bunlar ancak.

Biliyoruz, şairler, öykücüler, sanat ürünü yaratımlar heyecanlı kimselerdir, ya da heyecandır duydukları yaratırken. Hele birkaçının bir araya gelmesi “görülecek şey” oluyor bazen. Heyecan açısından alınırsa yalnız, iyi sanatçı ile kötü sanatçı arasında pek belirgin bir ayrım görülüyor: bize heyecan ileten, bizde heyecan doğuran sanatçılardır ki önemli oluyor, sözü ediliyor. Bunlar bir küme, bir kuşak, bir akım birliği gösterebiliyorsa çok daha etkin oluyorlar.

Eleştirmecilerin de kendilerine göre bir heyecanı vardır. İster kolay ister güç olsun, bir eleştirmeci, işini seviyorsa bir heyecandan oluyordur bu. Bizim gibi eleştirel yapısı henüz kurulmamış ülkelerde ne iş yapılırsa yapılsın yararlı olunacağı için eleştirmeciler heyecansız kalmazlar.

Eleştirmecilerle sanatçılar arasındaki ilişkiler de, alışverişler de, çoğu kez, heyecandan doğar, ya da bir heyecana yol açar. Eleştirmecilerle sanatçıların birbirini destekleyen, başka bir yandan da birbirine karşı çıkan bir eğilim ve çalışması vardır. Bu da heyecan bakımından bir kazanç olur.

Bizde sanat ürünü yaratımlar, eleştirel ürün yazarlardan sayıca çok fazladır. Sanatçılar, genel olarak, zaten çok daha heyecanlı kimseler olduğundan, edebiyatımızda bu bakımdan dengesizlik vardır.

Edebiyatımızdaki öteki dengesizlik de şudur: Yaratılmış edebiyat ürünlerinin daha güzel anlaşılması ve sevilmesi, edebiyat zevkinin daha inceltilmesi ve çağa uygun bir yere oturtulması için, ortaya, yaratılmış yapıttan çok, eleştirel yapıt koymaya gerekseme vardır. Edebiyatımızı yeniden kurarken eleştirmeye, eleştiriye düşen iş çok daha fazla olacaktır.

Yapılacak çok iş var edebiyatımızda, daha kötüsü, bunu sezgiyle söylüyoruz çokluk, neler yapılması gerektiğini, neleri daha önde yapmak gerektiğini de pek bilmiyoruz. Bu, masalarda, kütüphanelerde araştırma yapılarak öğrenilemez.

Heyecan, heyecan akımı, heyecan birliği: bu olacaktır ilk kılavuzumuz. Bütün bu sorunlar karşısında: ben böyle düşünüyorum: bunu az çok “yaşıyorum” da arkadaşlarımla birlikte.

Her şey yeni baştan yapılacaktır. Teker teker heyecanlı olmamız yetmez, heyecanlarımızı birbirine aktarmak, birleştirerek büyütme gerektir. Bunun için de sanatçılarla eleştirmenler bir araya gelmeye bakmalı, teklife, yalnızlığa, elden geldiğince son vermelidir.

Heyecan kendi kendine büyümmez: “öğrenirken”, “ararken”, “sorarken”, ve

bu arada, “bulurken” heyecanımız büyüyecek, kişisel olmaktan çıkıp bir kümenin malı olacaktır. Burada sakınca şudur: çok ayrıık şeyler aramaya kalkmayalım: ararken birlikte olursak heyecanımızda da gerekli olan birlik oluşur, böylece aramada ve bulmada daha güçlü oluruz.

Önce sanatçılar üzerinde duralım.

Bugün sanatçıdan beklediğimiz şey, sanat heyecanından başka “eleştirmenin de heyecanını” duymasıdır. “Ben şiiri-me bakarım, eleştirmeciyi eleştirmeciler düşünsün” demek, edebiyatımızın bugün ne istediğinin bilincine varmamış olmaya işaret olur. Oysa gençler arasında kıpırdanma başlamış, bir “eleştirme kuşağı”nın oluşma şansı artmıştır. Sanatçı, şüphesiz ki, sanatını etkilemediği sürece eleştirmeye girecek ve orada kalacaktır. Eleştirmenin zararlı olup olmadığı ise denenmeden anlaşılır. Bir eli eleştirmede olan sanatçılar topluluğu geliştirmenin yararı, önce eleştirmeye, ama asıl sanatçıların kendisine olacaktır: edebiyatımızda neler yapılması gerektiği bilinci böylece daha seçik ve kesin olarak belirecektir.

Bugünkü eleştirmemiz, eleştirmecilerimiz çok yetersizdir. Sanatçılar bu yetersizliği kapatacaklardır. Eleştiriler çalışma ve yöntemlerden haberli olarak, yeni yöntemler yaratmaya çabalayarak günümüzün edebiyat sorunlarına eğilenecek, edebiyatımız yeni baştan var kılınacaktır. Eleştirmemizin yeterli görüldüğü yerlerde de sanatçılar iş almaktan geri kalmayacaklardır: sanatçı sezgisine edebiyatın her zaman gerekmesi vardır.

Hem sanat, hem eleştirme heyecanı duyan, bu heyecanların içinde yaşayan sanatçıların bir araya gelmesi, konuşması, tartışması, yazması, yaşaması... işte özlediğimiz ve beklediğimiz şey.

Eleştirmeciler için de buna benzer bir önerim var: bir yandan eleştirme heyecanı duyarken en az onun kadar sanat heyecanı da duymanın, onu artırmanın yollarını aramak. Her eleştirmeci yolunu belki kendisi bulacaktır. Ama burada şaşmaz olan genel bir ilke vardır: eleştirmeciler elden geldiğince çağlarının adamı olmaya çalışmalıdırlar. Çağdaşıktan büyük heyecan kaynağı yoktur. Ne yazık ki bizde çağdaş olan tek bir eleştirmeci görünmüyor.

Çağdaş olabilmenin ilk koşulu, çağdaş yapıtlara vakit geçmeden çağdaş bir gözle eğilmektir.

Dünün yapıtlarına da bugünün yapıtlarını okumaya olmanın verdiği çağdaşlıkla eğilmektir.

Bugün eleştirmecilerimizin en büyük sorunu belki şudur: nasıl yöntemler, teknikler kullanayım da çağdaş yapıtların içine girebileyim, onların hakkını verebileyim, böylece de çağdaş olma haysiyetini kazanayım?

Ataç zamanında bir izlenimci eleştirmemiz vardı. Mutlak eleştirme de vardı. Sonraları nesnel adıyla, bilimsel adıyla başka eleştirmeler de uygulanır oldu. Şimdi bütün bunlardan farklı bir eleştirme geliştirmenin zamanı gelmiştir, bu eleştirmecileri çağdaşlaştıran bir eleştirme olacaktır.

İster eleştirmeci, ister sanatçı olalım, birbirimize ve yapıtlarımıza yaklaşacağız, birbirimize aktardığımız heyecanlarla bir “heyecan ortamı” yaratacağız. Yarının edebiyatını bugünden kurmak istiyorsak, bugünkü “edebiyat rahatsızlıklarından” kurtulmak istiyorsak işe böyle başlamak bize şart görünüyor. Ötesi bir araya geldikçe, öylece çalıştıkça belirlenecek. ✍

* Yordam, Sayı 16, Güz 1969

Ramazan Teknikel

Konur Sokak'ta Bir İkinci Üzeri

Sokağa bakan bir kafenin yazlık bölümüne kendimizi zor attık.

“Soğuk bir şeyler içelim,” dedi. “Ama tam buz gibi olsun!”

“Bardaklarımız şokta, tam buz gibi!” dedi garson.

“Benimki şoktaki bardakta olmasın, zaten kaç gündür boğazım rezil!” dedim.

“Tamam!” dedi garson, hafiften gülümseyerek, “öylesini getiririz.”

Kafede ancak iki boş masa kalmıştı.

“Bugün hava çok sıcak,” dedi.

“İyi ama sen Akdenizlisin, bu hava sana sıcak gelmemeli,” dedim.

“Olur mu!” dedi, “Akdenizliyim ama on altı yaşından beri bu kentteyim, yani tam otuz senedir. Durup dururken yaşamız da ortaya çıktı,” diye ekledi.

“Yaşını zaten biliyordum,” diyemedim.

Cemil Kavukçu'nun Tasmalı Güvercin kitabında yer alan İş Konusu öyküsünü konuşacaktık. Bu öykü ikimize de oldukça ilginç gelmişti.

“Arif bu öyküde patronu oynuyor,” dedi. “Baksana iki arkadaşına da iş olsun diye iş vermiş. İkisi de uyduruk iş. Biri tavuk çiftliğinde elektrikler kesildiğinde kuluçka makinesinin şalterini yukarı kaldırarak jeneratörü devreye sokacak; diğeri de çiftliğin yakınlarından biri geçtiğinde yattığı yerden köpek gibi

havlayacak!”

“İyi ama bu uyduruk işler olmasa öykü böylesine ilginç olamazdı ki...”

Bir an duraladı:

“Öyle elbette!” dedi, “Öyküyü öykü yapan biraz da işlerin böylesine uydurukluğu; doğru.”

İçeceklerimiz geldi. İkimizde bardakları dışından yokladık. Biri şoktan çıkma, öteki az soğuk. İkimiz-de sigara içmediğimiz halde, çantasından çıkarıp masanın üzerine koyduğu sigaradan birer tane yakarken, kaldığımız yerden devam ettik:

“Öyle ya,” dedi. “Yoksa bir köpeğin daha da iyi yapacağı bir işi neden insan yapsın. Hem bir insan ne kadar iyi havlasa da köpek gibi havlayamaz ki. Hem jeneratörün şalterini kaldırıp indirmeye ne gerek var ki, direk devreye girmiyor mu, otomatik değil mi bunlar?” diye sordu.

“Otomatik elbette, ama sırf arkadaşına iş çıksın diye otomatığı devreye sokmamıştır herhalde. Hem elektrikler kesildiğinde şalteri devreye sokmak için şalter yukarı kaldırılmaz, aşağı indirilir; elektrik tesisatını yapan usta şalteri ters yerleştirmiş olmalı, yıllarca elektrikçilik yaptım ben,” dedim.

Yanımızdaki iki boş masa da doldu.

Bir ara gözüm kulağındaki küpelere takıldı, küpeler iri birer boncuk şeklindeydi.

“Sana halka küpe daha çok yakıştır,” dedim.

Elbisesinin askısını yukarı doğru çekerken, “Çok küpem var,” dedi. “Bugün de bunu taktım işte...”

Öyküyü bir baştan yeniden okuduk.

“Peki, gece vakti çiftliğin yanından geçip kaybettiği sarıkızı arayan adam kim; peki o neci?” dedi.

“Adamın bir tahtası eksik gibi,” dedim.

“Bir değil birkaç tahtası!”

Peki, ziyaretine gittikleri o hasta arkadaşları niçin kovmuştu onları acaba?

Bu soruya ikimiz de yanıt veremedik.

“Yazar hiçbir ipucu vermemiş ki, nerden bileceğiz,” sözünü sanki aynı anda ikimiz birden söyledik.

“Sincan İstasyonu’ndaki, ‘Cemil Kavukçu’nun Düşkaçıranı Mersinde mi, Çanakalede mi?’ yazısını pek sevdim,” dedi.

“Ama yazıyı yazdıran Cemil Kavukçu’nun öyküsü oldu,” dedim.

“Atmıyorsun değil mi, gerçekten o rüyayı gördün değil mi?”

“Elbette gördüm, tam yazıda okuduğun gibi, ne noksan, ne fazla; hem niçin atacakmışım?”

“Kurgu filan da değil?”

“Değil!”

“İyi o zaman,” dedi.

“Bak,” dedi, “sana buna benzer bir öykü de ben anlatayım, tam da düşle gerçek arasında.”

Büyük bir dikkatle dinledim:

“On sekiz yaşında yani lise üçüncü sınıftayken, yani ben ileri derecede bir İlhan İrem hayranıyken, dayımla

Keçiören’e doğru giden şehir içi bir otobüse biniyoruz. Elimdeki küçük radyoda tam da bir İlhan İrem parçası çalıyor, yanlardaki bir koltukta kirli elbiseli, perişan kılıklı birini görüyorum. Şaşıyorum, evet bu adam İlhan İrem. Daha bir dikkatlice bakıyorum, evet kendisini görmedim ama resimlerinden tanıyorum, ta kendisi... Kendimi yokluyorum, yüzüme bir çimdik atıyorum, hayır bende bir sorun yok, doğru görüyorum. İleri bir durakta adam iniyor, evet İlhan İrem otobüsten iniyor, inerken de kollarını birbirine kenetliyor ve dikkatlice bakıyor bana, öylesine içten bakıyor ki, gözlerini bir süre ayıramıyor, otobüs hareket ederken bile gözleri hep bende...”

Kendisinin daha uzun tümcelerle, daha bir coşkuyla anlattığı öykü burada bitiyordu. Doğrusu anlat-tıkları bana pek bir şeyler hissettirmemişti.

“Bundan bir öykü çıkar mı?” dedi.

“Bilmem, ben bir okurum, yazar değilim ki...”

Hâlâ olayın etkisindeydi.

“Ama o adam kesin İlhan İrem’di” dedi.

Bu olayın bana çok da ilginç gelmediğini söyleyemedim.

“Ama daha bitmedi ki” dedi. “İşin gerisini anlatayım, o olaydan bir iki ay kadar sonra İlhan İrem’in yeni bir kaseti çıkmıştı. O kasetteki o şarkıyı bana yapmıştı, beni anlatıyordu; şarkıdaki ben-dim, kesin bana yapmıştı o şarkıyı...” dedi.

Birer sigara daha yaktık. Konuyu değiştirdi:

“Bugünlerde işim çok,” dedi. “Benim daireden aşağıdaki daireye su sızıyor, onu hemen yaptır-mam gere-

kecek, apartman yöneticiliğini de üzerine yıktılar; ilk iş olarak apartmanın bir kısım kanalizasyon borularını değiştirdik geçenlerde, yani işe b.klu işlerle başladık...”

Yana bıraktığı saçlarını yukarıda topuz yaptı.

“İyi oldu değil mi böyle, kulak gibi durmuyor?”

“Evet, böyle daha iyi oldu,” dedim.

Bir süre dergilerin son sayılarından söz ettik. Tam da o sıra öteden, kitap okuyan kadın yontusunun hemen yanından Aydan Yalçın geçiyordu; duyabileceğini bilsek seslenecektik arkasından ya, uzaktan geçip ağaçların arasından kayboldu.

“Ay bu kız dünya tatlısı valla!” dedi.

Aydan’ın yeni çıkan ikinci şiir kitabı Ay Konuşsun’dan söz ettik bir süre.

“Şiire çok geç başladı ya, yine de az zamanda bir yerlere getirdi şiirini; kendini de şiirini de seviyorum valla bu kızın, şeker, şeker!” dedi.

“Cemal Süreya’nın ‘Kırkından sonra şair olunmaz’ sözüne uymadı mı yani?”

“Ama Aydan kırkından birkaç yıl önce başlamıştı şiire, o kapsamın dışında sayılır, otuz beşinde filan başladı,” dedi.

“Ama şimdi yaşı belli olacak!”

“Aman canım sende!” dedi. “Hem öyle basit takıntıları filan yok kızcağzının, az önce benim yaş or-taya çıktı da ne oldu sanki? Zaten neredeyse yaşıt sayılırız hemşehrimle.”

Bir ara lavaboya gideceğini söyleyip izin istedi. Beş dakika kadar yalnız oturdum; kafede yalnız otur-mak ne kadar da zor, bu beş dakika neredeyse elli da-

kika gibi geldi bana.

Az sonra alnının sağ tarafını ovuşturarak geldi, daha oturmadan:

“Nazar duası biliyor musun?” dedi.

“Bilmiyorum, ne oldu, hayrola!”

“Lavabodan çıkarken alnımı çarptım, çok kötü çarptım, dün de evde Dağlarca’nın o kalın kitabı düşmüştü. Kafamın burasında kesin nazar var. Dün de Dağlarca çarpmıştı, hem de aynı yere!”

Bir süre gülüştük. Bardaktaki son yudumları da içerken birer sigara daha yaktık.

Gökyüzü iyice bulutlanmıştı. Bunlar yaz mevsiminin sıcaklık getiren beyaz bulutlarıydı. Sanki bana gözleri de bulutlanmış gibi geldi.

Ankara’ya sadece üç yıllığına gelmiştim. Üç yılın sonunda tası tarağı toplayıp dönecektim Gazian-tep’e. Üç yıl çoktan doldu ama bakıyorum da döneceğim filan yok gibi. Gaziantep’teki evimin garajında bıraktığım eşyalar çoktan küflendi, kullanılamaz duruma geldi. Antep’teki şair ve yazar dostlar arıyorlar bazen, “Hani ne oldu bu senin dönüş işi, senin hesabına göre daha üç yıl dolmadı herhalde?” diye. “Hayır!” diyorum. “Bu üç yıl dolmayacak gibi!”

Öylesine alıştım ki Konur Sokak’a, pek dolacağı da benzemiyor; şimdi bu üç yılı uzattıkça uzatmaya çalışıyorum.

“Yine daldın!” dedi.

“Yani şimdi bu sıcakta bir saatlik yol da çekilir mi Eryaman’a?” dedim.

“Evet, çok uzak,” dedi. “Şöyle yakınlarda bir yere, Kurtuluş gibi, Cebeci gibi...”

“Öyle mi yapsak bilmem ki...” dedim.✍

Bedriye Korkankorkmaz

ŞİİR'E MEKTUP

Şiirle yıllardır birlikteyiz. Şiir hakkında yazın değeri taşıyan yazı yazma birikiminden yoksun oluşum beni şiire mektup yazmaya itti. Böyle bir mektubu oldukça iddialı olan genç şairlerle yaptığım sohbetin akabinde yazıyorum. Sanatın her dalında olduğu gibi şiirde de aşırıya kaçmamak ve fazla yüklenmemek gerekiyor sözcüklere. Şiir, canı sıkılan her insanın can sıkıntısını geçirmek üzere oyalandığı bir uğraş değildir, ciddiyet ister her şeyden önce. Şiir ne sözcüğe ne de imgeye boyun eğer. Şiirin bütünlüğüne boyun eğen imgedir, sözcüktür, sözcüklerin anlam ve müziksel bütünlüğüdür... Bunca yıllık şiirle olan ilişkimde şiirin sadece ve sadece sabra boyun eğdiğini gözlemledim. Şiirde ilk sancı şairin iç dünyasının derinliklerindeki hareketlilikle başlar. Sessiz hareketlilik kendisiyle birlikte içsel derinliğin/derin yapının kozasını oluşturur usul usul ayıklama sürecini tamamlayarak. Kendi doğal sürecini tamamlayan şiirsel süreç aidiyet duygusunu benimser. Us ve duygu arasındaki karşılıklı görüş alış verişinde bulur kendini şiir. Usun sınırlarını aşan şiir, duygusal olgunluğa, duygusal yoğunluğa ulaşmak için emekler. Şairin adını ve soyadını taşıma sorumluluğuyla birlikte kendi ayakları üzerinde durur. Gerçek bir şair içindeki karışıklığın şiirdeki gerçek karşılığını bulmasını sabırla bekler. Şair, içsel karışıklığın ancak ve ancak o karışıklığı aşabilecek güçte bir yaşam ve sanatsal düzeye ulaştığında şiirde çözüme kavuşacağını bilir. Gerçekte tek iyi bir şiir olamayacağı gibi

tek bir tanımı da yoktur şiirin. Kanımca tanımı yoktur şiirin. Şiir, hepimizin ortak yaşamıdır. Okuyucudan okuyucuya şiirin, şiirsel derinliği, şiirsel anlamı değişir. Şiir, okuyucunun şairidir. Tam da bu aşamada “şiirsel sevgi” ile “şair sevgisinin” inceliklerini algılamalıyız. Şiirsel sevgi; şiirsel bilginin ve şiirsel seçiciliğin tarifi yapılmamış toplam gücüdür. Şair ise yaratıcılığın okyanusuna dalan bir dalgıçtır. Her şair daldığı şiir okyanusunda diğer şairlerin şiir birikiminden de etkilenir.

Şiir hırsla ve şöhrete yabancıdır. Bu yola sapanlar, şair ile has şiir arasındaki gerçek bağı ortadan kaldırırlar. Her insan gibi şairde şiir de başarılı ve ünlü olmak ister, insani duygu bazında. Şiir, şiirden beslenen şaire/şairlere gerçek kazanımları hayatında önceleme bilincini verir. Gerçek kazanım/kazanımların insana sağladığı en büyük ödül üstün insan olma yolundaki uğraşısından eli boş yüzü kara dönmemesidir insanın. Yoksa aldığı ödüllerin sayısı değildir şairin büyüklüğü. Alçak gönüllülüğün ellerinden öpmeyen ve hayır duasını almayan hiçbir sözcük gerçekte has şiirin soyundan değildir. Şiirin soyundan gelen her sözcük insani olanı kucaklar. Nesnelere yaşamamıza yansıyan gerçek yerini bize gösterir. Yaşam doğurganlığını bedensel ve düşünsel farklılıkla bütünleyen şiir, insana dair farklılıkları ayrıcalık olarak algılayan sessiz dirilişin simgesidir. Yaratıcılık kavramı üzerinde uzun soluklu düşünmek gerekiyor. Şair, öncelikle ne yaratmak istediğinin ve yarattığı yaratı

ile ne gibi farklılık yaratacağını bilmelidir. İnsanı merkez almayan düşünce ve duygu duyarlılığına hizmet etmeyen şiir, kendini kendisiyle aldatan bir serüvenin takipçisi olabilir ancak. Şiirin zorluğu, ille de tarif edilemez güzelliği, şairi kendi zengin duygu ve düşün dünyasında çıkardığı yolculuktur. Şairin delilik sınırına yaklaştığı anlarında şiirin büyüyle tanışması da bu yüzdendir. Öyle bir şiir yazacaksınız ki, sizden önce ve sizden sonra yazılmış/yazılacak olan şiirler arasındaki haklı yerini alsın şiiriniz. Ve o destansı şiir/ şiirler arasında yıllara meydan okuyabilsin.

Şiirin bu yüzden yüzey yapı ile derin yapı arasında güçlü bir çekişmesi vardır. Gerçek şair yüzeysel yapı ile fazla oyalamaz ama acemi bir şair yüzeysel yapının cazibesinden kendisini kurtaramadığı için derin yapı ile tanışması yıllarını alabilir. Derin yapı ile tanışmayan şair yüzeyde kalmaya mahkûmdur. Derin yapıya ulaşmak bazı incelikleri ve ciddi şiir birikimi gerektirir. Yüzey yapı anne ise derin yapı anneannedir. Derin yapıya ulaşmak ortak bir yapıya ulaşmak gibidir. Bir başka anlatımla bir soy ağacının izini sürmeye benziyor bu. Araştırma, sabır, incelik, doğru yöntem... En önemlisi de iyi bir şiirin ulaşmak istediği merteye: daha büyük bir yalnızlıktır. Gerçek şiir, geçmişin geleceğidir. Kendi doğurmadığı çocukları doğurmak, doğacak olanlara da gebe kalmaktır. Dilin esrarengiz hücrelerinde düşünce değeri taşıyan sözcükleri depolayan şiir, görüş derinliğiyle hayatın özünü kavrar. Bu kavrayış düz yazının şiirle tanışmasıyla başlar. Mis gibi kokan dizeler şiirin canlılığının simgesidir. Şiir iç dünyamızın sözcüklerle hipnozudur. Sistemin dayattığı sıkışık değerlerin yükünden bizi kurtarır. Duygularımızla yüzleştirir, kendi gerçeğimizle tanıştır bizi. Şiir, çocuğudur şairin. Şiirin şairini yansıtmaması doğaldır. Kalıcı ve sorgulayan şiir,

okuyucuya şairini unutturur. Şiir, şairinin unuttuğu sürece okuyucunun yüreğinde şairini ölümsüzleştirir. Şiirin anlamı ve çekirdeği sayılan imgeye tutkuyla bağlanan şair, aynı tutkuyla şiirinin, daha iyi bir dünya kurma özleminin heyecanını da duyumsatmalıdır okuruna. Şiir, şairin günah çıkarttığı, Tanrı'sıdır. Şiir, genel duygulardan, ayrıcalıklı duyguları imgelem zenginliği, düşünce ve bilgi derinliğiyle ön plana çıkarır. İnsan kendisi olduğu sürece insanlığın bir parçasıdır. Bir sanatçının yaşarken ölmesi kendisini tüketmesiyle başlayan bir süreçtir. Kendini tüketen bir sanatçı (kişilik olarak) yaşayan eser yaratamaz. Kişiliğiyle kendisini kazanan bir sanatçı içinde bulunduğu her koşulda gerçek sanat eseri/eserleri yaratır. Ben, şiire ebeveyn rolü çizmiyor, şiirin ödüllendiren ya da cezalandıran bir sözcükler jürisi olduğundan da söz etmiyorum. Ben, şiirin insan sevgisi ile şiir sorumluluğun bir sentezi olduğunu anlatmaya çalışıyorum sadece. Korkunun sınırladığı, kişisel hırsların zirveye taşındığı sevgiden söz etmiyorum. Asla! Doğru ve güzel olanı yapmak için şairin ihtiyacı olan emeğe dayalı gerçek sevgiden ve gerçek şiir işçiliğinden söz ediyorum.

Şiir, kendi sesiyle konuşur şairiyle. Aklını da duygularını da bu aşamada huzura kavuşturur şairin. Şiir, şairine ne yapmak istiyorsa onu yapmasını öğretir. Hayatımızı belli beklentilere boğmadan, her koşulda belli sonuçlar almaya kendimizi şartlandırmadan yaşamakla ancak ve ancak kendimizi özgürleştirebileceğimizi bize söyleyen en önemlisi bizi bu gerçeğin bir parçası yapandır şiir. Yani: şairini, okuyucusunu, özgürleştirmesidir, şiirin büyüklüğü ve yaşam karşısındaki toplam gücü. ✍

07 Mayıs 2009, Mersin

Tümay Çobanoğlu

Büyük Soru

I.

Dağdan iniyorum, yorgunum
Gökyüzünde ay, cebimde ılık bir yaz
Bu şehir bana kapılarını açmaz.

Serin rüzgarlar gibi vursaydı bir bozlak havası şimdi yüzüme

Geride kalan kış
Hareli ninenin gölgesi pencereimde
Geçiyor karları dağıtarak, iki büklüm.

Avcının kuşu vurduğu yerde yalnız
Bin gölü arıyorum, vurulmuş bir tay
Kuş havalanmıştı ve avcı söylenerek çekip gitmişti.

Şehir ne kadar uzak, özlüyorum ateşini, küllerini de...

Kamyoncu lokantasında bahar akşamı, ay
Yüzümü öpüyordu.

II.

Yaylaların sürgünü inirim belki düze
Yangın yerlerinden: alevin şiddetinden korkuyorum
Depremden: çadırdaki kızın bakışları hala aklımda.

Beni bekleyen yok orda, büyük sorunun cevabından başka

III.

Bir Saimekadın dolmuşuyla girerim artık şehre
Özledim. Hangi rüzgarlar esiyordu ben yokken kaldırımlarda.

Gölgesinin peşinde meraklı avcı, büyük kapının ardında
Günler birbirini inkar ediyor, izliyorum, bekliyorum.

Oresay Özgür Doğan

birey

anlamsız kelimeler sözlüğü büyüyor, boyunduruk
masanın üzerinde uzun tedirginlik, yorumlar kalemi
dokunuyorum ruhuna, salgı cümbüşü bir keder...

hep aynı akıl oyunları: yıkım ve haz, sulanmış küçük ırmak

sonra divanında: umuru gecikmiş aşk, ince bir sıradağ
aşk değil; tuz, tortular pervanesinde

-biliyorum: aşktan eksilen aşka ulanır-

kokular ve boyalı odalar antlaşması bu uykulu acı
paylaşıyoruz usulca çelişkiyi, ölümlere gülümsüyoruz

arada, bir sokak çıkıyor gözlerimizden, gizlice
ev, yine gergin, bir öfkeyi yalıyor merdiven kedisi
gizleniyor yalnızlığın yüzüğüne, utanıyoruz kendimizden

ah herkes kokusundan tanıyor birbirini
magmasında derin sarınmalar, fütursuz uzun gece

Cihat Kemal

HEYELAN

ihlamur zamanı geçmiş
yavrusunu uurmuştı kırlangıç
kurumuş oban eşmelerinde
acelesi yoktu güzün
kuşlara taş atmadan
hava kararmadan
eve girmek zorundaydı ocukluğum

sonra annem öldü, heyelan oldu
bir dip akıntısı geçti üstümden
sözcüklerin diline düştüm
kuyulara haykırdım sesimi

şarabın soyluluğu
saklayamaz acımı
tersinden yıka yaramı eprimesin
Ferhat'ın dağlarından
Şirin'e akmış sularla

Annem öldü, heyelan oldu...

Muzaffer Keten

İÇERİDE PARA KONUŞULDU

elinde demet demet yeşilliklerle
bahar geldi bir yerlerden
sokakları doldurdu

dışarıda
büyürken kuş seslerinin dalga boyları
içeride para
içeride vergiler
ve pahalılık konuşuldu

irileşen erikler
tüyü bitmiş çağlalar dökülüyordu
çocukluğumuzun üstüne doğru
içeride kül tablalarına düşüp
nikotin acısına sıvanmış hayatlar
çekler, faturalar, ödeme makbuzları

ne nazım baktı kapıdan
ne cansever geldi oturdu
“hangi işte iyi para var”
o konuşuldu

güneşin sevinci yalnız kaldı caddelerin göğsünde
tel örgülerden taşan her gülü
egzoz gazları soldurdu
içeride soğuk mantık
içeride çok aritmetik
ve doğadan ayrı düşmüş
doğal sayılar kümesi

“bu şimdi hangi çiçeğin kokusu?” dedim
duymadı kimseler
emlak piyasası, bankalar ve faiz oranları
boş avurtlarda çiğnendi durdu

Erkan Topaloğlu

5

Temasın yalınlığına bir odak sunuldu, dağıldığı alanlarda başlangıç'ın heyecanını taşısın diye.

Yabancıları eritip birleştirdi, tanıştırmakla vakit kaybetmeden. Sonra ayırdı hangisinde diğerinden daha çok kaldığını görmek için.

Dağıldığı alanlarda başlangıç'ın heyecanını taşıdı. Yalındı.

36

Yeni avlar arıyor duygular çılgınlığın kusursuzlaştığı keskin uçlarda. Hileye karşı koymayı başaran, ıssızlıkta kıvranıyor, ıstırap anlamını kaybedene kadar.

Baygınlığa saklanan çabasının esiri... Yaralı kurtulan istilanın erişeceği mahremiyete çekiliyor. "Bilerek izin veriliyorsa kararsızlığın daralan çemberler çizerek en tepede süzölmesine, beter olsun avın akıbeti."

"Yer çekimi ve mesafeler... İmkânsızlığın sahte kayalıklarını parçalayacak anlayış dolu küçücük bir gülümseme..." Evet.

31

İlgi hırsla, hırs saplantıya... Merakın gün batımında çürüdü coşku. Aklımı ele geçiren görüntünün yanında kaybettim seni. Senin için harcadım gücümü ve artık gelemiyorum yanına.

Böylece fark ediyorum; tanıdığım en azimli savaşçı, dün iki bacağına kaybeden hamamböceği, seni yeniden aramamı söylemişti.

SİZİ BEKLEMİYORDUK

Şimdi durduk yerde bir şeyler söylemem doğru olmaz, kedinin ezilme hikâyesi, Osman'ın direklere tırmanışı. Doktorun yumurta üzerine debelenmesi. Üçüncü ülkelerin, birinci sınıf nasihatleri.

Dün cumartesiydi. Geç uyandım yatağın üzerinde değildim, odanın birinde öyle uyumuşum. Buraya nasıl geldim, şimdilik hatırlamıyorum. Akşam balkona yatakları sermiştim, orada bir güzel uykuya dalmışım ama şimdi buradayım yayvan bir kabın içerisinde nesnelere tanımlamaya çalışan böcekler gibiyim. Tam karşımda beyaz tül perde, onun altında güneşlik, sonra pencere. Pencere perdelerden gözüküyor. Duvarın yeşil renkleri çok silik ve bu renk çok hoşuma gidiyor. Duvara sürülen ilk yeşili görseniz çıldırırdınız. O nasıl koyu bir yeşil. Ne karpuz kabuğunda, ne üzüm yaprağında. Sanki tüm yeşiller iç içe geçip kocaman karanlık koyuluğunda yeni bir renk yaratmışlar, boyacı ustasının elinde. Odaya girdiğimizde üst kattaki kadınlar, çocuklar, boyacı ustaları, kendi aralarında mırıldanıyor, gülüyorlar. Onları bu kadar güldüren şeylerin ne olduğunu sormama gerek olmadı. Karşımda duvar; anlamsızca. Usta yere yatırıp var gücüyle bastırıyor, etrafındaki kadınlar ayaklara abanıp öylece kımiltısız tutuyorlar. Besmeleyle başlayıp, keskin demir parçası girtlağının, şah

damarının arasına giriyor. Kurbanın boğuk sesi, ikiye ayrılmış et parçalarından oluk oluk akan sıvı bir yeşil. Parmaklarımı daldırıyorum ayaklarımın altındaki sıvıya. Dilimi değdiriyorum. Dişlerimin aralığında, yapayalnız İsmail. Son kurban. Kapalı gözlerde acıma duygusu, cellâdını bekleyen. Kalkıp silkiniyorum. Boğazımı tekrardan yapıştırıyorum. İçimden dökülen bütün sıvıları içime alıyorum.

“Karşınızdayım şimdi.”

“Sizi beklemiyorduk.”

Kadınlar duvarlara sürüyor, ellerini. Bir turnamı dersiniz, serçemi uçup gidiyor, eteklerinden.

“Ziyaret odanız hazır.”

Duvar üzerime geldi. İkimizi ayırıp aramıza girdi. Kıstı sesimi. Kocaman elleriyle. Hiçbir şey söylemedim ne dudaklarım açılıp kapandı ne vücudumu kımıldatabildim. Öyle kaskatı olduğum yerde durdum. Korkudan büzüldüm, katlayıp cebine koydun beni. Bir iki adım atsam özgür olacaktım. Gözlerimi kapatsam görmeyecektim. Soyağacıma tırmansam, dönmeyecektim. İndim aşağıya.

“Kapı açıldı.”

“Sizi beklemiyorduk.”

Büyüdükçe büyüdüm. Öpüp kucakladın, kucakladın öptün, sonra yerine oturdun. Bana yemekler yaptın, bakır tistan su içirdin. Bir gün İzmir'de

elmalar aldın, Narlıdere'nin ağaçları kesilirken. Ağaçların çığılıkları yerle bir. Ağaç domates olsa, domatesten ağaçlar. Hiçbir yerde suç değil ağaçları öldürmek. Kanatlarını kırmak. Yakmak. Saz olan ağaçları, üstüne yazı yazdığım ağaçları. Ağaçlar köylüdür, çıplaktır, serindir, kökü âlem içindedir. Elini tutsam, bir daldan bir dala. Kollarım bacakları olsa, bacaklarım kolları. Yüzümü gözü mü bu ağacın yapraklarıyla kapatsalar. Bir şeycikler demem. Öyle de olmuyor mu zaten. Toprağa gömülmeden, açıp ağaçtan tabutu, beyaz örtülerinle içinde bulmuyorlar mı? Gövdem kurumuş ağaç, içinde ses, tedirgin, küflü, Yoğurtçu Rıza büyüklüğünde.

“Rüzgâr esti.”

“Sizi beklemiyorduk.”

Boyacı ustası atladı. Atı da semiz, karnı kocaman. Binilir bu ata.

“Öyle değil mi usta.”

Yukarıya götürdü ellerini. Uçaklar yapıp uçuracaktın, bir renkten diğeri ne. Korkarım düşmekten. Düşüp ölmekten. Yolların nesi var. Gel sırtıma alayım seni. Buradan Üniversite'ye, oradan Karataş'a. Evimin dibinde Fırıncı Memo. Ekmek alırım sana, acıktın. Kolların yoruldu, boyna fırçalamaktan düz duvarı. Kendiliğinden olsa olamaz mıydı? Sen otururdun kapı önüne. Sabah gelir. Giderken Nafi'nin kahvesinde elli iki oynardın. Koca kafalı Murat karşında. Utulsan bir türlü, utsan Muradın parmak izi suratında. Cebindeki nafakanı bırakma be usta. Faruk gibi kız tavl Fransız filolojisinden. Okulu bitirmen lazım onun için de. Sahi usta sen okula gittin mi? Peynir ekmek yedin mi? Şoför Ali'nin yokuşunu çık, in Cinderesi'ne bak kapıda bekliyor Hatice. Eri gele-

cek, beklesin. Muzaffer emekçi, hakkını yedirmeyen, ne alırsa helâlinden. Düğün de yapmadı, şerbet içildi, imam nikâhını da evde kıydı. Sıcak bir lokma bulsa öpüp başının üstüne koyar, midesi dururken. Hatice gündelikçi, memnun hayatından. Kadın sanatkâr olmaz, o erkek işi. Evi temizledi, kirlettiği tabağı, esbabını temizledi, yeşilin içindeki ustayı.

“Bu rengin adı ne?”

“Sizi beklemiyorduk.”

Kedi geçiverdi bahçeden. Döndüm baktım. Halının üzerinde sıçrayıp tutuverdim patilerini.

“Hani beni sevecektin.”

“Sevmenin rengi mi olur? Öylesine tuttun.”

“Aşkımın rengi kirlendi.”

Ustadan iri kıyma adam, gidip renk kartelâsını getirdi. Yaprak yaprak açılıyor gözlerimin önünde. Sırt sırta renkler. Biri benim rengim, hangisi acaba? İsimler, kodlar seçilecek. Diz dize bakışacaklar. Kursağında geçmeyen kiraz renkleri, soyulan elmanın üç hali. Dün geçerken buradan, Ayşe'yi gördüm. Kolunda benim rengim. Ben maviyi de severim, gözleri mavi olan Ayşe'yi de. Benim gözlerim kestane. Başımda sevda. Buraya kadar getirdi. Getirmesi bitmeyecekti, ellerim tükenmezse. Burada yatarım ben, başımı Nergis'e dayarım, ayaklarımı Gülizar çıkarır. Soyup bitirirler vücudumu. Topu topu altmış kilo. Kitapları da şuraya dizerim. Ahmet Hamdi, Shakespeare, Cahit Sıtkı, Külebi. Bu dergi, o dergi. Üst üste kaleler olur. Kitaptan kaleler. Antep kalesi, kale içi, kale altı. Renk kalesine düşüyorum. Düşükçe düşünüyorum, uçmasını. Ateş olmayı, bağırmasını sonra. Bağır-

dıkça rengi değişiyor işin. Renk aşağı, renk yukarı.

“Duruşunu beğenmedim.

“Sizi beklemiyorduk.”

Hızlıca çekip gitti duvardaki anlamsız manzara. Kaldık baş başa. Yılan halinde, duvarların arasına gizleniş koyu renkler. Altta kalan renklerin ölümü ne kadar acı olmuştur kim bilir? Yalnızlık içinde hiçbir yardım eli uzanmadan uçurumun dibinde. Hem de kendilerine canlılık veren usta ellerle ölümü bulmak. Ölüm bu kadar suskun olur, çığlık bu kadar sesizdir. Jül Sezar’ın mutlak ölümündeki Brütüs’ün bıçak darbele-ri. O koskoca insan coşkusu arasında yalnız bir adamın sessizce çığlıkları ve

ölümün yanı başımızda sürekli dolaşıp durması. Hepsi bu.

“Yorumları okuyorduk.”

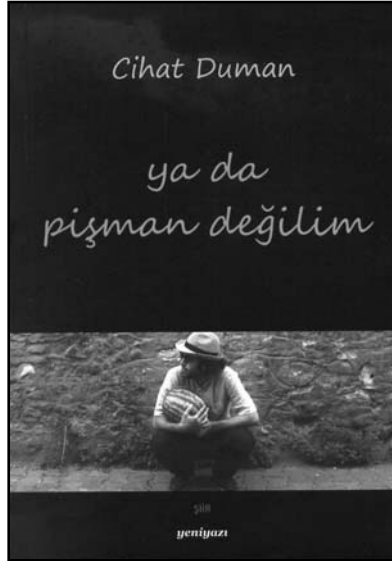
“Sizi beklemiyorduk.”

Sezar’ın Yorumları’nı bir tarafa itti. ıkardı örtündüğü renkleri. Birinde sarı, birinde dünya. Dünya açıp göğsünü, ılık sütle emzirdi beni. Renk deryası içinde harfler düşüyor toprağıma. Yüreğimi koydum içine. Kimi şiir olacak, kimi ağıt. Kürecik’ te “Şer’in Hikâyesi. “Alem içinde bu oda, benim odam.

“Hoş geldiniz.”

“Sizi Bekliyordum.” ✍

Antep/19 Şubat 2010

Can Sertaç Saatçioğlu

YOLCULUK

Boşluğa...

Toprağa bakıyorum. Gözlerim kısık. Oldukça dikkatli görünüyorum. Bana bakan birinin toprağın içinde yitip gittiğimi düşünmemesi için hiçbir neden yok.

Oysa öyle değil. En doğru tanım şü olabilir durumum için: Toprağa bakan bana bakan ben. Toprağa dalabilsem tenime yapışan külçe gibi havanın, gitgide ağırlaşan dört gündür üstümden çıkmayan giysilerimin, rüzgarın dalgalandırıp durduğu saçlarımın, olay gününden beri kesmediğim sakallarımın farkında olur muydum?

Evet olay.

Çok çabuk olup bitmiş, öyle diyordu köylüler.

Dağdan fışkırmış gibi duran üst üste kerpiç evler arasında bir yerde etrafımı sarmışlardı, şimdiki gibi bir esinti vardı. Anlatacak pek bir şeyleri yoktu, çabuk olup biten bir şey, bir an. Anlatması en fazla bir dakika, gerisi dikenli tel gibi kalbe dolanan bir sessizlik.

Tepemde bir bulut gibi gezinen ağlama isteği, kucağımda büyükçe bir gofret kutusuyla öylece duruyordum, oyuncak ayısına sarılan bir çocuk gibi. Köylüler kaçamak birbirlerine bakmaya başladılar, içinde O'na ait değerli bir şey olabilir diye düşünmüşlerdi muhtemelen, ki haklıydılar; bu kutudan ilk aldığımız gün vardı içinde.

Dağlara doğru ilerliyorduk. Arabayı Seda sürüyordu, en güzel haliyle sürüyordu, ben yanında oturuyordum. Ruh durumum havayı da şekillendirmişti; güneş her şeyi ısıtmaktan öte güzelleştirmek gibi bir çaba içindeydi, yağlıboya bir resmin içinde ilerliyorduk. Doğanın her zerresi güzelliğin değişik bir tonuyla sarmaş dolaş bir müziğin ritmindeydi. Camı sonuna kadar indirmiştim, bahsettiğim zerrelerin her birini içime çekmek gibi bir amacım olabilirdi serinlemekten öte, ağzımı burnumu uyuşturup nefessiz kalacak kadar kafamı camdan sarkıtmamın tek mantıklı açıklaması bu olabilirdi.

“Van'dan çıkmadan önceki son mahalle burası,” dedi arabayı eski bir mahalle bakkalının önüne çekerken, “çocuklara bir şeyler alalım.”

Bakkala girdik, boş bir gofret kutusu aldı, içini çeşit çeşit çikolata, gofret ve şekerlemelerle doldurdu. Bir kutu da ben hazırladım...

Kutuyu tutan kollarımı gevşettim, “bu size,” diyerek çocukların en büyüğüne verdim. Gözlerinde keskin bir kararsızlık ifadesiyle kutuyu alarak neşesiz bir şekilde uzaklaşmaya başladılar. Musa'nın sandığı gibi ışıldıyordu kutu, Musa'nın en güzel günü vardı içinde; en önemli sırrı. Çocukluğum gözyaşları içerisinde hoplaya zıplaya gidiyordu arkalarından, uzaklaştıkça boşalttığı yeri

daha da zonklatarak.

Artık orada dikilmemin bir anlamı yoktu. Veda edip ayrılmalıyım ama sözcüklere ihtiyacım vardı. Çabuk olup biten şey sözcüklerimi de öldürmüştü, konuşmazsam zavallı köylüler sonsuza dek etrafımı sarmak zorunda kalabilirlerdi. Kafamı kaldırıp gökyüzüne baktım ihtiyacım olanı güneş bana verebilirmiş gibi, oysa onun daha çok yardıma ihtiyacı vardı. Yukarı çıkıldıkça güneşe yaklaşıyor sanırdım ama bayağı yüksekte olmama rağmen güneş olduğundan daha uzaktı.

Seda gibi.

Göldeki gün anlamıştım. Yeni yüzüp çıkmıştık, üzerlerimize aldığımız havlular titremelerimize engel olamıyordu. “Ne öğretiyorsun bu kadar ısrarla anlamıyorum,” dedim Van Gölü’nün sodasıyla yüzüne attığı beyaz imzayı inceledik, “inatçı keçi olmayı mı?”

Ayağa kalktı, dizlerine kadar suya girdi ve yavaş bir el hareketiyle beni yanına çağırdı. Dudaklarında muzip bir gülümseme geziniyordu: “Eğer su yeterince durulursa gölün altında eski bir şehrin kalıntılarını görebilirsin, öyle derler. Hem de çok büyük ve güzel bir şehir.” dedi. Dönmeyecekti.

Giyindik, onu evine bıraktım ve Ankara’ya doğru yola koyuldum. Bir saati kurmak gibi, sonlara yaklaştıkça daha da zorlaşan bir dönüş.

Kafamı indirip köylülerin yüzlerine bakmaya başladım, gözlerim çığlıklar atıyordu yaratamadığım kelimelerle, duymalarını istiyordum. Kim bilir kaç ölüyü gömdükleri toprak yüzleri kayıtsız-

Bir anda, onlar mı çığlıklarımı duyup kendilerini açtı, benim mi gözle-

rimden perde kalktı anlayamadığım bir şekilde etrafımı saran çiftlerce göz ateşe dönmüştü. Hiçbiri farklı değildi, hepsi tek bir gözdü ve derinliğinde lavlar kaynayan dağın gözüydü. Karşılığı çok acımasızdı: “Senin gözlerinde yaşlar titreyiyor,” dedi tüm benliğime, “bak benimkine! Sence su barınabilir mi bu ateşte?”

Güneş iyice solarak yok oldu sanki, hava asit gibi yakıyordu etimi. Ruhum dizleri üstüne düştü, bedenim yapamadı. Ateşini ruhuma yapıştırıp son sözlerini söyledi: “Buna dayanabilir misin? Sen.. Acı nedir ne bilirsin ey oğul!”

Her şey başladığı gibi bir anda bitti. Hatta başlamadan önce bitmişçesine aynı kerpiç yüzlerle karşımda duruyorlardı. Tek bir derin nefes aldım, elimi göğsüme koyup selam verdim ve arabama yöneldim; adımlarımın beni yanına götüreceğini umarak.

Beş dakika sonra arabayla köy yolundan aşağı doğru kayıyordum. Son korna ve son selama dönen -ve eğilen-başlar aynı yüzdeki iki gözün de aynı anda hareket etmesi gibi aynı gerçeği verdi bana: Seda’yı yüzlerine, beni de yanlarına almışlardı artık.

Şimdi durmuş bakıyorum; toprağa bakan bana ve bana bakan Dünya’ya. Hafif tümsek yapmış taze toprağın kokusu burnuma çarpıp çarpıp yok oluyor. Kafamda tonlarca soru işareti var aynı soruyu noktalayan:

Burada toprak yeterince durulursa altında yatanı gösterir mi?

Binlerce yüz beliriyor ve hepsi de aynı cümleyi fısıldayarak bulandırıyor toprağı..

Çok çabuk olup bitmiş..

Öyle diyorlar.. ✍

Aslı Ümmüs Bahadırlı

ONBİR ELLİSEKİZ

Yaşıyor olsaydın bambaşka bir dünyada yaşayacaktın güzel insan Dr. Gani Bahadırlı'nın anısına

Yağmurlu bir kasım gecesinde, bu ıssız durakta elimde bir kartvizit, oturuyorum. Derin bir uykudan uyanmış gibi sersem ve güçsüz hissediyorum kendimi. Kartviziti okuyamıyorum gözlerim kayıyor. Başımda tanımadığım iki adam var. Biri seyyar tezgâhının önünde duran seyyar kestane satıcısı, diğeri de arkasında duran mavili beyazlı otobüse gidip gelen EGO şoförü. Telaşla kendi aralarında konuşuyorlar. Seyyar kestane satıcısı otobüs şoförüne kırmızı bir arabanın beni bu durağa bıraktığını gördüğünü anlatıyor, adamın yüzünü görmediğini ama sakallı gibi olduğunu ekliyor. Plakayı alamamış şaşkınlıktan çünkü bu saatlerde böyle kırmızı arabalar olmazmış buralarda. Otobüs şoförü de kırmızı bir arabanın yanından hızla geçtiğini ve karanlıkta kaybolduğunu ekliyor. Bu adamlar, dakikalar önce benim de içinde olduğum arabadan bahsediyor olabilirler mi???

“Polis ve ambulansa haber verdik bacım,” diyor seyyar kestane satıcısı. Sonra elindeki kirli bulanık pet şişeyi uzatıyor “Su ister misin?” diyerek.

“Yok, istemem, sağol,” diyorum. Pis şişe midemi buruyor.

Polise ne gerek var, ya ambulans, yaralanmış olabilir miyim? Kendimi

kötü de hissetmiyorum aslında; baş ağrısı ve bir türlü geçmeyen sersemliğimi saymazsam. Hatırlamaya çalışıyorum ne olmuştu da daha önce hiç görmediğim bu caddede bir seyyar satıcı ve belediye şoförüyle birlikte polisi ve ambulansı bekliyordum. Nedense sanki çok kısa bir zamanda çok derinlere bir yolculuk yapmış gibi hissediyordum kendimi. Bindığım kırmızı arabayı çok iyi anımsıyorum ama detayları netleştiremiyorum.

Bu akşam, bir dostumun ısrarları ile ortak bir arkadaşımızı ziyarete daha önce hiç görmediğim, nerede olduğunu bile bilmediğim Sincan’a gelmiştik. Gideceğimiz evi hem erken çöken karanlık yüzünden hem de onca yıllık Ankara mazimize rağmen daha önce hiç görmediğimiz bir yerleşim biriminde olduğumuz için zar zor bulmuştuk. Tatlı sohbet, içki ile demlenmiş; vakit gece yarısına hızla ilerlerken orada yatıya kalınmasının konuşulduğunu çok iyi anımsıyorum. Erken saatteki bir toplantımı bahane ederek bana verilen tariflerle yakındaki otobüs durağına yürümüştüm. Karanlıktı sokaklar ve sokak lambaları bile yoktu kaldırımları aydınlatan. Bir de yağmurun başladığını anımsıyorum, saçlarım ıslanmıştı. Islak saçlarla dolan-

mak beni çok rahatsız eder. Ya saçlarımı kurutmalydım çabucak ya da banyo yapmalıydım. Durağa şu reklâmlarını çok beğendiğim şemsiyelerden neden almadığıma hayıflanarak yürümüştüm.

Bana verilen krokiye uyarak durağı elimle koymuş gibi buldum ama ne kimseler bekliyordu durakta ne de gelip giden bir vasıta vardı görünürlerde. Bir ara cep telefonumu çıkardığımda yeterli pilimin kalmadığını fark ederek asla ders almadığım sorumsuzluklar zincirime bir de şarj etmediğim telefonlar maddesini ekledim. Ya ben ne vakit akıllanacaktım??? Kenan'ı arasam aslında gelip beni alırdı ya da Niloş'dan rica edebilirdim. Biraz homurdanırlardı ama ablalarını yağmurlu bir gecede Sincan'da bırakmazlardı. Cebimde taksit parası vardı ama görünürde taksit yoktu. Neyse...

Biraz daha bekleyip, olmazsa tekrar krokiyi tersden izleyerek arkadaşlarıma geri dönmeye karar verdim. Hava soğuk ve nemli. Paltomun ıslak omuzlarından ayaz içime içime inmeye başladı. Ayaklarımın kuru olmasına sevinirken birden bir kırmızı araba belirdi durağın önünde. Markasını anlayamadım ama kırmızısı öyle parlaktı ki aklıma anneme temizliğe gelen Elmas Teyze'nin şarkılarından biri geldi.

“Urfalıyız biz güzeliz, kırmızıya çok severiz
pazarıcı amca sarı istemem fıstanıma
sen gel gene kırmızı ver bana 50 kuruş
fazlasına”

Kırmızı araba durağın tam önünde durmuş kapısını eğilip açan adam şehre iniyorsam beni de bırakabileceğini söylemişti. Adamın beyazlamakta olan kı-

vırcık briyantınli saçları bana yıllar önce ölen doktor abimi anımsattı. Ama sesini benzetememiştım. Çok da kötü şeyler içime doğmadı ve arabaya binmeye karar verdim. Arabanın kapısını çektiğimde adamın yüzüne bakmadan teşekkür ettim. Hemen, kulağıma arabayı kilitlediğini düşündüğüm bir mekanik ses geldi. Sürücüyeye dönüp “Artık yollara da insana da güven kalmadı,” dedim ama adam cevap vermedi. Kırmızı bir kazayın altına, gevrekliği o karanlıktan bile belli olan yepyeni beyaz bir gömlek giymişti adam.

Sürücünün kolunun bir takım ışıklı düğmelere uzandığını fark ettim. Arabanın içi sıcaktı, paltomdan buharların yükseldiğini hissediyordum ve bir zevzeklikle içimden “buharlaşıma her sıcaklıkta gerçekleşir ama kaynama sadece 100 derece santigratta olur,” cümlesini tekrarlıyordum. Tüm bu garip kombinasyona bir de müzik ekleniverdi. Adam kısık sayılamayacak bir yükseklikte METALLICA dinliyordu. Bir an kendi kendime tekrarladığım cümleleri bir yana bıraktım ve adama “Ben de çok severim bu grubu, tam üç defa üç ayrı kentte dinleme fırsatı buldum,” diyorum. Adam yine cevap vermedi.

Uzakdoğu dinlerine merakım az sözün yüceliğini öğretmişti bana ama bu arabada ki çok farklı, neredeyse haykıran bir sessizlikte ve hiç hoşuma gitmemiştir. Çalan parçanın sözlerine kaydı aklım. Abimle gittiğimiz son konser, Amerika'nın ortabatısında küçük bir şehir Omaha'daydı. Şimdi ne anlamı vardı ölü abimi düşünmenin? Ama şarkını sözleri içime aktı usul usul...

...

ve yol benim gelinim olur
gurur dışında her şeyimden soyundum
işte ona açarım sırlarımı
ve o da beni doyurur
bana istediklerimi verir
boğazımda toz ile kıvranırim
sadece bilgelik saklanır
köle olduğun bu oyunda
AVARE GEZGİN
GÖÇEBE SERSERİ
ne dersen de bana
gittiğim yerlerde acele etmem
gittiğim yerlerde istediğimi söylerim
gittiğim yerleri yeniden tanımlarım
dolaştığım yerlerde
başımı yastığa koyduğum her yer evimdir

Gece, karanlık yol, müzik ve bu şarkı bir yabancıнын arabasında neden bir araya gelmişti benimle? Burnuma REBUL lavanta kolonyası kokmaya başladığında adama dönüp adınız nedir, kimsiniz diye sorduğumu anımsıyorum. Hala cevap yoktu. Belli ki kötü günüydü ve konuşmak istemiyordu bana da ara ara böyle olur, konuşmak istemem kimselerle ama bu beni kötü insan yapmaz, yine gülümserim sokaktaki insanlara ama konuşmak istemem. Adama yine bakmak istemiştım; göz ucuyla değil de dikkatle, ciddi ciddi.

Profili yıllar önce kaybettiğim ona ne çok benziyordu. İnce yüze oturan ince hatlar... Belli ki bu burunda da so-

run var ama üst dudak kıvrımı ancak klonlansa bu şekilde onun dudağı olabilir. İçim ürperdi. Adam bunu fark etmiş olmalı ki arabanın içi daha da ısındı; ısıtıcı derecesini yükseltmiş olmalı. Buraya kadar her şeyi net hatırlıyorum hatta sıcaklığın artmasından hemen sonra Sincan kavşağına geldiğimizi de. Adam sağa dönüp Ankara'ya yöneleceğine; sola döndü ve İstanbul yönünde karanlıkta büyük hızla ilerlemeye başladı. Ona neden sağa dönmediniz dediğimde yine sesini çıkarmadı. Hızla İstanbul'a gidiyorduk, Abimin tüm öğrenim hayatını geçirip, bir tıp bayramında hayatını yollarında kaybettiği İstanbul'a gidiyorduk; ama sanki uçuyorduk demek daha doğru olur. İşte bu noktadan sonrasını, değil bulanık hiç bir biçimde anımsamıyorum.

Ambulans ile gelen genç doktor tansiyonuma baktı; sorular sordu; hafızamı geriye doğru izlememi söyledi. Hatta içki içip içmediğimi sordu, sonra da içkime birilerinin bir şeyler atmış olabileceğini açıkça, biraz da paylayarak ekledi. Doktora hatırladıklarımı anlatmaya çalışırken elimdeki kartviziti fark ettim tekrar. Bu ölen abimin kartvizitiydi. Ön yüzünde; Op. Dr. Gani Bahadırılı/Ürolog; kartın arka yüzünde de çok özlediğim inci gibi el yazısıyla "Seni almaya gelmişim 11.58" yazıyordu. ✍

Beşinci Kapı

“Günaydın koca adam! Bugün her zamankinden boktan görünüyorsun ya, hayırdır! Ah! Tabi ya... Bir gecelik uyku da unuttun mu yoksa tüm yaşadıklarını? E hani aldığın tüm kararları? Hadi bakalım! Kendine iyi bakman gerek. Unutma - sıhhatli ve zinde olmalısın. Hafta sonu geçsin, pazartesi ilk iş. Hiçbir şey yapmadan, işlere gömülmeden hatta masana oturmadan gidip bu işi halledeceksin. Sana öyle bağırarak ne demekmiş göreceksin o herif! Herkesin içinde hem de. Bir değil, iki değil canım! Buna da sabır derler. Hazırlanman gerek. Aylardır erteleyip durdun seni yüreksiz bok parçası. Ama bu son! O kendini beğenmiş paçavranın yüzüne haykıracağını ne kadar kaba, düşüncesiz, yeteneksiz bi... bi... bir paçavra olduğunu. Şimdi güzelce yıka yüzünü. Hadi hadi, spor yap biraz da kendine gel; ardından da güzel bir duş. Sonra oturup tekrar bakmalı şu metne. Söyleyeceklerimi ve olası cevapları adamakıllı hesaplamalıyım ki donup kalmayayım. Zeki olmadığı malûm ama hazır cevap olduğu inkâr edilemez. Bok herif! Allah'ın cezası! Zaten çekilmez olan hayatım bir de onun gelişle iyice boktan bir hâl aldı. Gelen gideni aratırmış, derler. Bu, öncekinden bin kat kötü. Aylardır hayatı zindan etti bana şerefsiz herif. Göreceksin ama o gününü. Onu herkesin ortasında öyle bir rezil edeceğim ki... Tükürükler saç

saça haykırmalıyım yüzüne karşı. Evet evet, bunu da çalışmalı. Nasıl saçılır ki tükürük. Hay Allah! Deneyleyim bari aynada.”

Hep böyle olurdu: Aynada, önce kendisiyle ikinci tekil şahıs kıvamında sesli sohbet başlar, derken birinci tekil şahısa döner, bir süre sonra da yapmakta olduğu işe dalıp zihninde devam ederdi. Yukarıda “Bok herif...” kısmından sonra, bir yandan ellerini sabunlarken, bir yandan da aklından geçenleri okudunuz. Neyse ki böyle bir şansımız var: Akıllardan geçen en mahrem düşünceler de bizim.

Tükürük saçarak bağırma denemelerini sonraya bıraktı. Planını değiştirmeden uygulamaya karar verdi. Daha önceki başarısızlıklarının temel sebebinin anın getirdiği rastlantısal koşulları kabullenmek olduğunu, bunun da aklındakileri ertelemesine yol açtığını tespit etmişti; hep tam yapacakken, bir şey çıkmış ya da bir şey aklına gelmiş, bu sefer şaşırıp yolundan konsantrasyonunu yitirmişti. Tamam, kabul, konuşma denemeleri gerekliydi ama en son, tüm metin hazır olduktan sonra, provalar esnasında.

Şimdi gece yarısına kadar planladığı gibi, önce evinin karşısındaki büyük parkta koşuya çıkacak, bir-iki saat ter attıktan sonra güzel bir duş alacak ve tam da hayal ettiği gibi taptaze bir beden ve

zihinle masasının başına oturup zaten çoğu tamam olan metni bitirecekti. Yine de bu, muhtemelen gece yarısına kadar sürecekti; zira kendisine söylenebilecek her olası söze karşı bir cevap bulmalı ki zafer onun olsun. Gerekli tüm taşları gerekli tüm gediklere oturtan sağlam bir metin hazırlaması gerekiyordu: Asla kaba saba değil, usturuplu; aşağılayarak lakin bunu hakaret ederek değil de ince bir zekâyla; sonlara doğru kızgınlığını gerçekten gösterip ağzını asla bozmadan ama elbette bağırarak... (Tükürükler de işte tam bu son noktada devreye giriyordu. Suratına yapışiverecek birkaç damla amma da bozar onu!) Ertesi gün de yine sabah sporunun ardından, sözlü prova.

Bu tutum benim açımdan anlaşılmaz değil – sizi bilemem; yani zihinsel bir etkinliğe başlamadan önce bedensel bir zindelik sağlama isteği. Aslında “başlamadan önce” ifadesi doğru oldu mu emin değilim; çünkü ikisi giriftir. Biri diğerinin ön hazırlığı ya da ardılı gibi görünebilir ama değildir. Doğrusu onlar birlikte bir bütündür. Sadece biri diğerinden öncedir ki bu sıralama zevke göre değişebilir – ender görünmekle birlikte kimisi akşam sporlarını tercih eder. İşte o kadar. Bir'den sonra mutlaka iki'nin gelmesi gibi; tabii kavramsal olarak. Yoksa bir koyun, iki koyun falan diye düşünme gafletine düşmeyelim. İki'nin gelmediği hiç görülmemiştir. İki gelmeyecekse, bir bunu sanki önceden bilir de hiç var etmez kendini – evren bir'lerden temizlenir sanki. Bu sürecin devamı size kâbus gibi görünebilir – sayılardan yoksun bir yaşam. Ama işte kahramanımın durumu tam da buna benzer bir şeydir. Planları yoksa hayatı eksiktir – sayılar gibi birçok alçak kavram terk etmiştir onu. Peki, bu ihtiyaç

niye vardır? Bilmem; hani artık söylene okuna zihinlerimize kazınan “Sağlam kafa sağlam vücutta bulunur” deyişi mi etkendir bu durumda? Pek olası değil; zira dünyanın her yerinde bizim gibilere rastlamak olasıdır – kültürel faktörleri dışlamalı. Ya da tam-bütün olarak sıhhatli olup, sıhhatli işler çıkarma düşüncesi mi? Yapmaktan korktuğumuz bir işe başlarken bedensel yetilerimizi kuvvetlendirerek biraz daha güven depolama isteği mi? Ya da güne böyle zinde başlayınca hani devamının da geleceği hissi mi? Belki de zihinsel etkinlikteki başarısızlığımız yanına bedensel kuvvetimizi koyarak ve bir çeşit denge yaratarak durumu kurtarmaya çalışıyoruz. Sebebini benim gibi kahramanım da çözebildiğini sanmam. Biliyor olsa, çıtlattırdı. Bu ortak tutum dandır ki onu can-ı gönülden anlıyorum. Her ne kadar komik görünse de bizim gibi korkaklar için bu yöntem etkilidir ve hiç olmasa belli bir zaman dilimini katlanabilir kılar. Başarmak kadarını pek de bildiğimizi sanmam – zira başarıyla sonuçlandığı görülmuş değildir – ama kesin olan, çok zevk verir adama, daha da önemlisi yekpare kılar, bin bir ince detayla örülmüş bu tatlı düşleri kurgulamak. Bu zevk kaymaklı ekmek kadayıfında olduğu gibi ağıdalı ve ağırdır. Dilinizde hissettiğiniz o yapış yapış kıvamı işte, tüm hücrelerinizde hissedersiniz. Takdir edersiniz ki, bu da bağımlılık yapıcıdır.

Pazartesi günü ilk iş: -kapıyı, herkesin rahatlıkla duyabilmesi için özellikle açık bırakmayı ihmal etmeden- dosdoğru odasına girecek, ağzını açmasına zaman tanımadan – bu olduğunda şapşallaşıyordu çünkü – öfkesini şefinin suratına karşı kustuktan sonra, orayı terk edecekti. Sonrası zaten hazır: O büyük

kazadan sonra mirastan payına oldukça yüklü bir meblağ düşmüş –diğer pay sahiplerinden ölenler çoktu–; yıllardır kazancının hatırı sayılır bir kısmını harcamayıp biriktirmişti. Bu paralarla kendine yeni bir hayat kurabilirdi. Tek eksik kalmıştı işte; bu işi halletmeden içinin rahat etmeyeceğini biliyordu.

Laf aramızda: Var oluşunun öcünü almak için oldukça dişli bir hedef seçmiş, işi yokuşa sürmüştü. Şefi onun son ve en kudretli düşmanıydı. Aslında anlayamadığı, sonuncunun hep en dişli olan olması. Bu da gösteriyor ki, bu adamlar onun yaşamında ardi ardına kara boncuklar gibi dizilirken kudret kazanmıyor; hayır, o zayıflıyor. Bu yüzden de bu kadar zavallı - intikam planlarıyla sadece vakit öldürdüğünü göremeyecek kadar. Elindeki paralarla yeni bir yaşam kursa da yeni bir o olamayacağına göre çaresizliğinin tam olarak farkına varamamış olsa gerek. E dedik ya biraz önce, bu onun yöntemi: Bu planlar katlanılır kılıyor nefes alıp vermeyi – öyle ya da böyle devam etmeyi. Siz buradan bakınca, bir şeyler için çok geç kalmış olduğunu sezebiliyorsunuz; bir şeylerin ters gitmesi kuvvetle ihtimal onun hikâyesinde. Ama ya sezemedikleriniz? Şans bazen en zavallıların bile yüzüne güler! Hem de hiç umulmadık bir biçimde!

Bu yeni plan için bir önceki gün özellikle satın aldığı eşofman takımını, özenle giydi. (Bir de böyle bir şey vardır: Her yeni planda mutlaka yeni bir şey alınır. Sanki para harcanırsa gerçekleşme olasılığı çoğalacakmış gibi. Bu kendine güvensizliğin önemli bir işaretidir zira sonuca ulaşmak için kendi bedensel-zihinsel yetelerimize güvenmeyip ekstra bir şeye, bir harcamaya ihtiyaç duyarız. Ay-

rıca bu yöntemin tuhaf-belirsiz bir itici gücü vardır organizasyon pastasının oluşturulmasında.) Camı açtı, hava soğuktu. Üstünü çıkardı, içine uzun kollu bir kazak geçirip tekrar giydi. Bacaklarım üşür mü acaba, diye düşündü. Yok yok, dedi içinden; bir şey daha giymekten vazgeçti. Anahtarları, -ne olur ne olmaz- biraz da parayı cebine sokup çıktı evden. Apartman merdivenlerini bir ıslık tutturup neşeli adımlarla indi. Caddeyi geçip parkın girişine kadar biraz yürümesi gerekiyordu. Şimdiden başlayayım koşmaya, diye geçirdi içinden. Ama üşendi. (Ve aslında hep üşenilir... Tezat değil mi? Değil; çünkü asıl olan düşlemek, kurgulamaktır.) Canım parkta koşarım işte, derken, korkunç bir çattırtı duydu. İliklerine kadar hissettiği, beyninde yankılandığını sandığı bu çattırtının ardından gözleri karardı. Boşlukta öylece dalgalandığı, yerçekimsiz bir ortamda asılıp kaldığı hissine kapıldı. Olanları anlamaktan uzaktı; sadece bedeninin et-kemik yerine uçuşan bir maddeden oluştuğu gibi garip bir düşünceye daldı. Bu düşünce içinde, kıyıya çarpan beyaz köpüklü dalgaların girdabına kapılmış renksiz (!) bir naylon poşet misali savrulurken, yeryüzü tekrar renk buldu. Ama artık evinin önünde değildi. Şaşkın gözlerle etrafı izledi bir süre. Burası sınırlarını ayıramadığı devasa bir çöldü. Sapsarı kumlar üzerinde ilerledi önce birkaç adım. Duraladı. Kendi etrafında döndü. Ufukta hiçbir şey görünmüyordu. Nedense bu çölün, kendisinin tam merkezinde durduğu bir daire olduğu ve her yöne doğru sonsuz kere uzandığı hissine kapıldı. Acılı bir hüznü duydu. Bir sebepten acı çekiyordu ya, nedenini tam olarak kestiremiyordu henüz.

Gözlerini kapatıp uyumayı, bunun bir düş olabileceğini, kalktığına hayatına kaldığı yerden seve seve devam etmeye razı olduğunu düşündü. Yere uzandı. Kapadı gözlerini, ancak uyumak mümkün değildi. Bu sefer de açınca gözlerini kendini sokağında, kaldığı yerde bulacağını umdu. Başını kumlara gömüp gözlerini de sıkıca kapayarak sayısız kere yakardı -kime yakardığını bilmeden. Hatta işaret parmağını, orta parmağının üzerine getirip dilek bile tuttu çocukça bir çaresizlikle. Açtığına gözlerini bir değişiklik olmadığını görüp hüznünü katladı. Çaresiz ayağa kalktı. Başını tekrar eğdiğinde, sapsarı kumla birlikte çıplak ayaklarını gördü. Ama spor ayak-kabılarımı giymiştim, diye düşünürken, gözlerini bedeninde gezdirdiğinde, çıplak olduğunu fark etti. Hayret etti çıplaklığını daha önce fark etmemesine; ani bir hareketle hemen apış arasını kapattı elleriyle.

Yankılanan bir ses:

“Kimden utanıyorsun sen?”

“Ben... Ben yeni eşofmanlar almıştım. Dün... Yani dün almıştım onları. Üzerimde onlar vardı. Eminim... Giydim evden çıkarken.”

“Şapşal seni, seninle vakit kaybetmeyeceğim,” dedi ses ve sustu.

Ne yapacağını bilemeden dikilip durdu bir süre. Bir yöne doğru bakmak istediği duyuyordu ya, ne yöne bakacağını kestiremiyordu. Biraz olsun toparlanmaya çalıştı. Şaşkınlığından sıyrılıp çevresini incelemeye başladığında kendisi gibi sayısız çıplak insan belirdi uzaklarda, tüm çöle yayılmış. Baktıkça yaklaşıyorlardı sanki. Evet evet, kesinlikle şimdi daha iyi ayırabiliyorum, dedi içinden. Elleri hâlâ apış arasındaydı; ya-

vaş yavaş çözüldü. Dikkatle baktığında inanılması güç bir şey fark etti: Bu çölde kadın, erkek ya da çocuk tüm insanlar, göle atılmış bir çakıl taşını anımsatıyorlardı; her birinin çevresinde, merkezleri kendileri olmak üzere, dalga dalga yayılan, sonsuz sayıda hareler vardı; belirsiz bir parıltı saçarak dalgalanıyordu her bir hare. Böylece ilk başta duyduğu his anlam kazandı. Demek buradaki herkes kendini merkezde sanıyordu ya da her biri, ayrı ayrı, merkezdeydi.

“Hey sen! Baksana buraya! Yenisin değil mi sen? İyi bak iyi. Bak, buradayım işte.”

“Ama ama... Bir şey göremiyorum ben.”

“Demek hâlâ öğrenemedin ha. Ah! Niye hep bunlar bana düşer! Dikkatli bakmazsan hiçbir şey göremezsin burada.”

“Tamam, şimdi belirliyor görüntün. Yalvarırım anlat bana, neler oluyor?”

“Benim işim, bir şey anlatmak değil. Hâlâ anlayamadıysan zaten, ne demeli sana. Benim işim seni geçmen gereken kapıya götürmek.”

“Kapı mı? Ne... Ne kapısı ki bu?”

“Fazla konuşup sıkma canımı, sadece takip et.”

“Sen... Sen kimsin? Diğer insanlara ne oldu?”

“Bunu çoktan anlamış olman gerekirdi. Farkında değil misin ki ilgilenmediğin hiçbir şey görünmez gözüne. Burayı, geldiğin yerle karıştırıyorsun hâlâ.”

“Ha ha! Evet evet, şimdi gördüm mesela birini.”

“Şımarma hiç bence. Çok da şanslı...”

“Ne? Ne diyecektin? Doğruyu söyle

bana. Kötü bir kader mi bekliyor beni yoksa gideceğimiz yerde?”

“Bir şey demeye yetkim yok. Seni bekçiye teslim edeceğim, işte o kadar. Onunla konuşursun ne istiyorsan. Herkese de bu hizmet verilmez hani. Çoğu kendiliğinden bulur yolunu. Ancak senin gibi...”

Aptal diyecekti bana, diye düşündü. Artık bir şey demeden sadece takip etti önündekini; biraz daha hakarete katlanamayacaktı. Bu tuhaf adamın siliği görünüşü, bu devasa çöl, bir belirip bir yok olan bunca çıplak insan, geçeceği kapı, her şey ama her şey tek bir şeye işaret ediyordu: Ölmüştü. Ne olduğunu anlamadan ölmüştü işte. Belki de gerçekten aptalım, diye düşündü, “ancak anlayabildim!” E herkesin de bir bildiği vardı elbet: Çocukluğundan beri hor görülmüş, itilip kakılmış, alay edilmişti. Kızıyordu şefine ya, sadece sonuncusu olduğu için – *nihayet anladı*. Daha önce de defalarca benzer şekillerde aşağılanmış, tepki olarak öfke nöbetlerine tutulmuş, sayısını hatırlayamadığı bollukta planlar yapıp öcünü almak, öfkesini dindirmek istemişti. (*Ama bu sefer ki başkaydı; kararlıydı bu sefer; ramak kalmıştı ve hep öyledir.*) Olacaklara razı olmaktan başka çare yok, ben hep iyi bir adam oldum, dedi içinden. Adil yargılanacağına emindi neredeyse. İçi rahatladı. Cenneti hak etmişti kendince. Zarar vermeyi sayısız defa planlamış olabilirdi, evet ama hiç başarılı olamamış, bıraktığınız başarıyı, eyleme dahi geçememişti; bu durumda kimseye bir zararı dokunmamıştı. Yaptığı iyilikleri düşünmeye başladı: “Bir:- o yavru kediyi beslemiştim. İki:- alt komşuya dolabı taşımasında yardım. Hımmm... Üç:- onlar beni

terk etmiş olsalar da ben, kardeşlerime her gerektiğinde açtım evimi. Dört:- dilencilere hep sadaka veririm. Ne vardı başka? Sorarlar mı ki bunları? Biliyorlardır herhâlde.” Daha saymaya niyetliydi ki düşüncelerinden uyanmasına bir gürlleme neden oldu. Boğukluğu ölçüsünde kalın, kalınlığı kadar şiddetli, şiddetine oranla çok ağır ilerleyen, her bir kelimesi kulaklarda zangır zangır yankılanan, nerdeyse mekanik hırıltılar saçan bir ses: “Oğğğ! Hoş geldin!”

“Hoş bulduk,” dedi çekinerek.

“Burası neresi biliyor musun?”

Karşısında, yerin dibine doğru indiği anlaşılan bir tünel duruyordu. Yarıçapı bir adam boyu kadar olmalıydı. Çevresinde bir tabela ya da benzeri bir şey arandı. Bir soruya olsun doğru cevabı verebilmek istedi - hiç olmazsa son defa! Ama ortalıkta ona yardımcı olacak herhangi bir işaret yoktu. Çaresiz, cevap verdi:

“Hayır, bilmiyorum.”

“Burası beşinci kapıdır. Toplam dokuz kapı vardır. Sen de beşincisine lâyık görüldün işte. Yine de fena sayılmaz. Çok daha kötüler var.”

Bekçinin konuşması öylesine yavaş ilerliyordu ki düşünmeye fırsat buldu. Bu sözler ona bir şey anımsattı ama çıkaramadı; zihninin tozlu raflarında bir karşılığı vardı ya biliyordu. Sordu:

“Ben... Ben şimdi... Nereye gidiyorum?”

“Sen nereye sanıyorsun? Tabi ki cehenneme!”

“Ama... Nasıl olur bu! Benim kimseye bir zararım dokunmadı ki. Olmaz, girmem ben bu kapıdan. Bu işte bir hata var. Temyiz... Temyize başvurmak istiyorum. Söyleyeceklerim dinlenir ve

anlaşırsa... Siz de göreceksiniz sayın kont...”

“Kont mu?”

“Yani... Yakanız... Bir an... Ben... Yanlış oldu tabii...”

“Bak günahkâr ruh! Direnmenin işe yaradığını sanmam.”

“Ama inanın bir hata var. Bu olanlara inanamıyorum. Yani adalet burada da yok öyle mi?”

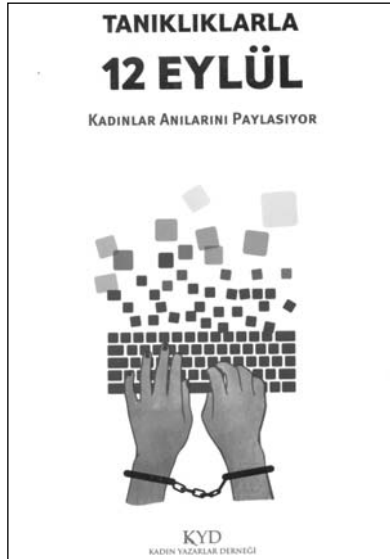
Kafasını eğdi. Mırl mırl soruyordu kendine: Neden? Neden? Birden bir ışık yandı zihninde. Anlamıştı, şimdi nedenini biliyordu. Bu adil bir karar mıydı, bilmiyordu; ama nedenini biliyordu. İcini çocukça bir sevinç kapladı. Burada, tüm öfkesini ona buna saldırarak dindirebileceğini, nihayet gönlünce didişebileceğini, hep sindirdiği, istemediği hâlde çekingen doğası gereği sessizliğine gömdüğü kinini gönül rahatlığıyla kusabileceğini düşünüyordu ki

ensesine yediği bir şaplaqla kendine geldi. Kafasını kaldırıncaya şefini karşısında buldu. Her zaman ki gibi çileden çıkmış haykırıyordu:

“Seni aptal! Yaptığına bak. Karşıdan karşıya geçmeyi de beceremez misin be adam! Şaşallıklarını çektiğimiz yetmedi de bütün gün, bir de burada da karşımdasın ha! Peh! Şuna bak. Şu yaptığına... Sana çarpmayayım diye kırdım direksiyonu, bariyerlere tosladım. O da yetmedi takla atıp karşıdan gelen otobüsün altına girdim. Bir ben olsam iyi; karım, çocuklarım, hepsini öldürdün. Sersem seni. Ama suç bende. Niye kırsarın ki direksiyonu. Bırak. Bırak ne hâli varsa görsün aptal herif. Ama suç bendee...”

Şimdi, kendisine adil davranıldığından gerçekten emindi. Gözleri sevinçle parladı. İlk iş olarak şefinin burnunu ısırdı. ✍

2008, *Mudanya*

Sibel Unur Özdemir

MÜCBİR SEBEPLER

İşte yine bir araya geldiler. Kızdırdılar göğü. Bu sesler. Tanrım! Kulak tırmalayıcı. İçeri girsem, sıkı sıkı kapatsam perdeleri... Görmesem maviliğin gitgide karardığını, kurşuni bir hal aldığını...

İçeri de giremiyorum ki... Kapatamıyorum ki tülü, perdeyi. Böyle iyi. Balkonda. Ya gelirsen ve göremezsen beni balkonda? Kapalı perdelerle bakıp da evde olmadığımı düşünürsen, ne yaparım ben? Bu ayazda bekleyişimin sebebi sensin, bilesin. Hala duyabiliyorum içerdeki saatin tik taklarını.

“Tik tak... Tik tak... Tik tak... Gel bak... Gel bak... Gel bak...”

Zaman akıp gidiyor. Hala balkondayım. Rüzgâr dil çıkarmış yalamış buz gibi yanağımı; umurumda değil. Şimşekler çakıp duruyor; korkmuyorum. Yıldırım düşme ihtimali yüzde... Önemli değil.

Öfke büyük. Kime bu kadar kızmış bulutlar, yıldızlar, güneş ve ay?

Yok, yok kızan ben değilim. Daha vakit var. Nasıl olsa geleceksin. Sen telaş etme buradayım ben, aynı adreste, aynı balkonda. İyi geliyor açık hava. Yeni değil; evvel evvelden. Hiç değilse bir şey oturmuyor tam şurama. Kesik kesik olsa da nefes alıp veriyorum ya, bu da yeter.

Az kaldı sıtma görmemiş sesiyle gürleyecek birazdan kurşuni gökler. İşte, dememiş miydim, başladı senfoni. Hayır, hayır korkmuyorum olacaklardan. İçeri girmeyeceğim. Israr etmeyin boşuna. İyi böyle. Yağmur mu başladı? Var-sın olsun, şeker miyim eriyecek. İnattan değil tutumumun sebebi. Vallahi billahi değil. Sadece o gelecek. Beni, burada kendisini beklerken görsün. Tek derdim bu. Yoksa soğuktan yandı kulaklarım. Elimi değsem çıtır çıtır dağılıverecek gibi. Parmaklarım bile uyuştı; ara sıra hohlayıp ısıtmaya çalışsam da. Ya burnumun ucu, kocaman bir havuç gibi cansız. Yüreğim salkım saçak. Hava çok soğuk. Yine de yalnız onu, onu düşünmekten ala koyamıyorum kendimi.

O da ne?

Yağmur.

Damlalar... Damlalar... Damla...

Ay ne oluyor? Durun biraz.

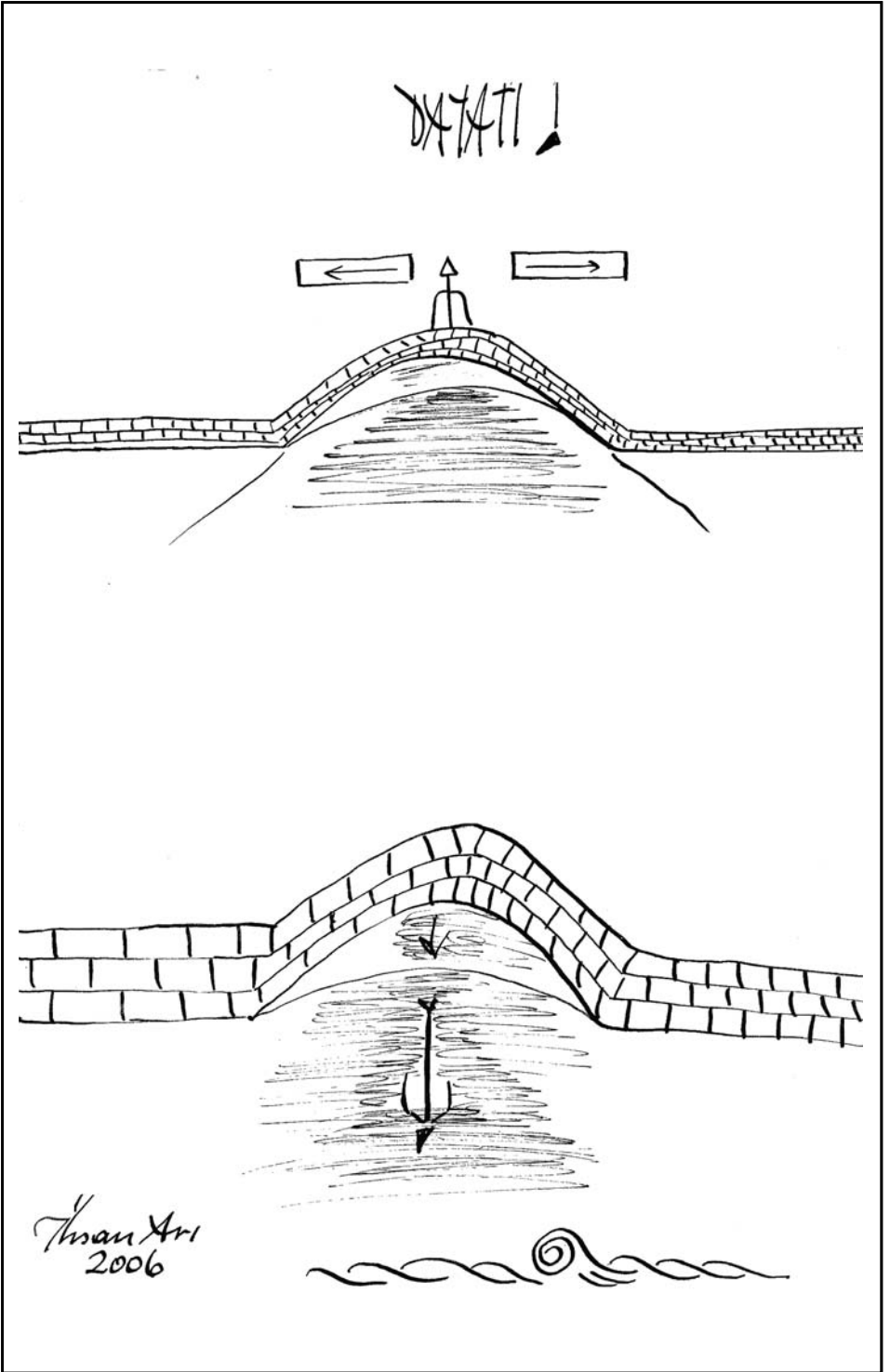
ŞAP.

Nasıl da küstahça tükürdü yüzüme.

Tükürülecek yüzüm mü var benim?

Buna katlanamam işte, girerim içeriye.

“Gel bak... Gel bak... Gel bak... Tik tak... Tik tak... Tik tak...” ✍

ORHAN KEMAL FANATIĞI ÇOK ÜZGÜN

Çok üzgünüm. Yazarımız “Hanımın çiftliği” romanının başına gelecekleri bilse, hiç televizyon dizisine dönüştürülmesine izin verir miydi? Öbür romanlarının da televizyon dizisine –bitmek bilmeyen- dönüşeceğinden endişe duyuyorum. Yazdığı serüven ve karakterleri, senaryoyu uzattıkça uzatarak tanınmaz hale getirmişler. Onca sene hapislerde yatması boşuna mıydı? Eserlerinde ezen ve ezilenlerin dünyasını edebi bir dille yansıtmaktan dolayı ne sıkıntılara katlanmak zorunda kalmıştı. Az mı çile çekmişti yazma serüveni boyunca.

Evet, ben bir Orhan Kemal fanatığıyım. Bir çok eserini bıkmadan, usanmadan defalarca okudum. Her seferinde aynı heyecanı duydum. Üstünden bunca sene geçen eserleri kitapçıların raflarını hâlâ süsleyebiliyor. “Klasiklerdendir” tanımlamasını hak etmesi bundandır diyorum. Kuşaklar boyu okunabilen klasik eserlerin sahipleri, ülkemiz edebiyatını etkilemiş ve iz bırakmışlardır. Tarihi eser kalıntılarının evinin inşaatında kullanmakta sakınca görmeyen insan profili, sanat dünyamıza da hâkim olmak üzere bence. Orhan Kemal’in en güzel romanı diyebileceğim “Hanımın Çiftliği” eserinin yeni kuşak okuyuculara bırakacağı etki, pembe dizi dönüşümü ile yok olup gitti ne yazık ki! Bu dizileri izleyen insanların zihnindeki “Muzaffer Bey, Güllü, Berber Reşit” gibi karakterler, sahip olduğu edebi mirasın özgünlüğünü kaybettiler. Orhan Kemal’in edebiyatımıza bıraktığı bu izler hoyratça kazanmıştır belleklerden. Aynı romanı TRT’de izlemiştik. Senaryo romana sadık kaldığı için böyle bir rahatsızlık duymadığımı anımsıyorum.

Biliyorsunuz Recep İvedik karakteri için görsel dünyamızın egemenleri acımasızca eleştiri getirdiler. Sinemaya zarar verdiğini söyleyenler çoğunlukta idi. Bence eleştiri dozu fazla yüksekti. Eğlenceye yönelik eser –başka bir eserden türetilmeden- üretilmesinin eleştirilmesi anlamsız. Tüketilip eğlence sağlanan her ürün gibi sadece bir ihtiyaç. Pembe dizi ihtiyacı karşılanırken yapılması gereken de bu aslında. Edebiyatımızın kazanımlarının eğlence amaçlı ihtiyaçlar için tüketilmesi ise gerçekten tehlikeli bir yol. “Hanımın çiftliği” romanından hareketle bu yolun açtığı zararları daha iyi görebiliriz. O halde gelin Orhan Kemal’in edebiyatımıza bıraktığı izleri ve bu izlerle oynanmasının zararlarını irdeleyelim hep birlikte.

Orhan Kemal deyince dünya edebiyatından iki yazar geldi aklıma nedense? Jack London ve Ernest Hemingway. İlk olarak Jack London’ı ele alırsak; yazarın hayatının fakirlik, ağır işler, denizcilik, hapis, serüven ve acı ile dolu olduğunu, devrini ustaca yansıtırken yarattığı karakterlerin dünyasını çok iyi bildiğini görürüz. Ernest Hemingway de hem usta kalem sahibidir, hem de serüven dolu hayatı çok renkli

geçmiştir. Yarattığı karakterlerin dünyasını o da çok iyi bilmektedir. Yazarımız Orhan Kemal ile bu yazarların ortak noktası da budur işte. Yarattığı karakterlerin dünyasını çok iyi bilmektedir. Yaşadığı dünya ve devri yansıtan yazarların genelde klasikleşmiş eserlere sahip olmaları da bundan kaynaklanmaktadır. Yazarımız döneminin toplumsal sancılarını çok iyi yansıtabilmiştir. Dönemini yansıtırken ağır işler, fakirlik ve hapis gibi acı dolu yaşamışlıklardan beslenmiştir. Örnekleme gerekirse; çırçır fabrikasında işçilik, dokumacılık, ambar memurluğu, demiryollarında muvakkat hamallık yapmıştır. Askerliği sırasında “Yabancı rejimler lehine propaganda” suçlamasıyla hüküm giymiş ve beş yıl hapis yatmıştır. Hapishanede Nazım Hikmet ile tanışmış ve bu olay sanat hayatının önemli bir dönemeci olmuştur.

Edebiyat, insanlığın var oluş sürecine sanatın tanıklığını belgeleyen bir olgudur bence. Bu tanıklığı da Jack London, Ernest Hemingway, Orhan Kemal gibi klasik eser sahipleri yaratmaktadır. Bir an için bu yazarların insanların hafızasında yarattığı edebi katkının silinme veya farklılaştırılma yoluna gidildiğini düşünelim. İnsanlığın var oluş sürecinin sanatsal tanıklığı tahrip edilmiş olmayacak mıdır? Orhan Kemal ‘in eserlerinde yarattığı karakterler, bu nedenledir ki hoyratça dokunulmaması gereken değerlerdir.

Edebiyata katkı ve etki yapan eserlerin olmazsa olmaz sonucu, insanlığın geçmişinin sanatsal bir perspektif içinde algılanabilmesine yardımcı olmaktır. Toplumumuz hangi sosyolojik evrelerden, nasıl geçti? Bu sorunun cevabı sadece belgesel tadında aktaran yapıtlarla algılanabilir mi sizce? Bence hayır. Eski Adana'nın dünyasını ağasıyla, işçisiyle, köylüsüyle anlatan “Hanımın Çiftliği”, kırklı ellili yılların Türkiye’sindeki toplumsal dönüşüm sancılarını başarılı bir şekilde yansıtmıştır. Orhan Kemal’in bu başarısı, edebiyatımıza bıraktığı en kalıcı izdir. “Hanımın Çiftliği” romanında yansıtılmak istenen algıyı, okuyarak edindiğim için kendimi daha şanslı hissediyorum. Ya benim on üç yaşındaki kızım? Televizyonda izlediği “Farklılaştırılmış Hanımın Çiftliği” sonrası doğru bir algı elde etti mi? Bence etmedi. Çare, romanın okunmasında ve bu tür eserlerin görselleştirilirken aslına sadık kalınmasında.

ORHAN KEMAL’İN ÇİLELİ YAŞAMINDAN BAZI KESİTLER

“Vazifem, kağıt kesme makinesinde kol çevirmektir. Vişne çürüğü fesini daima sol kaşına doğru yıkan ustamsa, zayıf, uzun boylu, dehşetli şakacıydı. Herkese takılır, sık sık kahkahalar atardı. (...) Herkesten evvel işbaşı yapıyor, makinenin bir kenarına ilişiyor, evden getirdiğim esmer somunumu birkaç zeytinle yiyordum. Çok geçmeden öteki işçilerle mürettepler de geliyorlardı ve derhal iş başlıyordu.”

“yabancı rejimler lehine propaganda ve isyana muharrir” suçundan yargılanarak, 27 Ocak 1939’da beş yıla hüküm giydi Kayseri, Adana ve Bursa cezaevlerinde yattı. 1940 yılı kışında Bursa Cezaevi’nde Nazım Hikmet’le tanıştı. O tanışma

anını anılarında şöyle dile getirir, Orhan Kemal: “Müdürün oda kapısında çevik bir gıcırta, kapı açıldı. Nefesimi kesmiş, gözlerimi kısmışım..Bir heykel sükunu içinde, azametli bir mermer heykel bekliyorum... Bir an yüzyüze geliyoruz, sonra gözgöze..Mavi mavi gülüyordu. Bu gülüş muhakkak ki bir çocuğu hatırlatıyor..Temiz, taze, sıhhatli ve dost! Bir lahza şaşkın, bekledi. Galiba ne yapması lazım geldiğini ölçtü, yahut tanış bir yüz arandı..Sonra gözüne Necati ilişti herhalde, ona doğru yürümeğe hazırlanırken, Necati ona koştu ve beni tanıttı.El sıkıştık. Ayaklarının topuklarını, hazır oldaki bir er gibi birleştirerek, kendisini teşrifata zorladığı aşık bir tarzda ciddileşmeye çalışarak: -Ben Nazım Hikmet! Dedi.”

“Benimle inceden inceye uğraşıyordu. O kadar ki, ‘yarı aydın’lığımdan, yahut ‘küçük burjuvalığımdan gelen ‘vıdıvıdı’ tabiatımla birtakım huy ve telakkilerime varana kadar her şeyimle..”

17 Nisan 1950 “...Adeta itiliyordum İstanbul’a...Yazı işlerine baktığım, bu sayede kıt kanaat geçinmeye çalıştığım çeşitli derneklerdeki işlerime de şıp diye son verilmişti, iktidara yeni geçen Demokrat Parti’liler tarafından... Sebep politik miydi: Yoksa benden açılacak yer ya da yerlere kendi partililerini mi kayıracaklardı bilmiyorum... Verem Savaş Derneği, Bağ ve Bahçeler derneği, bir de o zaman ki adıyla Etibba Odası’ndan aldığım paraların toplamı, vergiler çıktıktan sonra ya 160 ya da 180 liraydı... Bu paradan da olmuştum... Bir de beni bir türlü İstanbul’a salıvermek istemeyen babam ölmüştü..”

7 Mart 1966 “Hücre çalışması ve komünizm propagandası’ yaptığı gerekçesiyle tevkif edilerek Sultanahmet Cezaevi’ne gönderildi. 7 Nisan’da Türk Edebiyatçılar Birliği, Gen-Ar Tiyatrosu’nda 30. sanat yılı nedeniyle bir jubile düzenledi. Toplantıda Melih Cevdet Anday, Yaşar Kemal ve James Baldwin birer konuşma yaptı. Birlikçiye verilen; “suç teşkil eden bir cihet bulunmadığı hususunda”ki rapor üzerine serbest bırakıldı. ✍

Orhan Kemal

Marilyn

Beli kocaman fiyonklu, bebe yakalı, karpuz kollu pembe elbisesi içnde dehesetli mağrurdu. Ağır ceza mahkemesinin kapı kenarına sırtıyla dayanmış, alnına dökülen bir tutam saç, arada başının sinirli bir hareketiyle arkaya atıveriyordu.

Göğsü vaktinden önce gelişse bile, boyu, omuzları, ufacak ayaklarıyla, çocuktu. Yalnız gözleri...Yanıbaşında iki gözü iki çeşme annesini kayıtsızlıkla dinlerken, tatlı ela gözleri arada yanındaki arkadaşlarına dönüyor, gururlu gururlu gülümsüyordu. Üç arkadaşının üçü de hemen hemen onun gibi giymişti. Ona gıptayla bakıyorlardı. Oysa kahramanlığını müdrikti hani.

Bir ara annesine sertçe döndü:

-Kafi! Nasihata ihtiyacım yok! O güzel fikirlerini kendine sakla!

Otuzuna ya varmış, ya varmak üzere genç anne, siyah başörtüsünün çerçevelediği boyasız yüzü, yaş yaş gözleriyle suspus, asi kızına bakakaldı. Ne söyleyeceğini şaşırmişti. Genç kızsaa, annesine sırtını çevirip arkadaşıyla kafa kafaya vermişti bile. Kadıncağız başörtüsünü sinirli sinirli çözüp, çenesinin altına bağlarken, yüzüme hazin hazin baktı. Karşısındakinin belki de fena niyetli biri olacağını düşünmedi. Durdini dinleyecek bir insan arıyordu besbelli.

-Bu devirde, dedi, kız evladı mı...

Genç kız şimşek gibi döndü:

-Düşman başına değil mi? Ben de aynı kanaattayım. Bu devirde anlayışsız,

cahil anneler sahiden düşman başına!

Gözleri ateş saçıyordu. Arkadaşlarına dönmüştü bile.

Kadına sordum:

-Kızınız okuyor mu?

Bu sefer bana döndü. Ateş saçan ela gözleri, inceltmiş kumral kaşları, rujlu dudakları...Beni Marlon , yahut ötekilerden birine benzetememiş olacak ki, üzerimde durmağa luzum görmedi. Sadece dudak büktü. Arkadaşlarına döndü.

Annesi kızından çekinerek beni cevapladı:

-Besi bitirdi. -Burada isi ne? Kız gene hırsıyla döndü:

.-Kocaya kaçtım. Öğrenmek istediğiniz başka bir şey var mı?

-Teşekkür ederim. Yaşınız?

Kızlar kakhahalarla güldüler. Beriki kıpkırmızı kesildi.

-Ben sizin oyuncağınız değilim. Anladınız mı?

-Rica ederim...Beni yanlış anladınız galiba. Ben...

Mübasirin sesi.

Genç kız, annesinin önü sıra mahkemeye girdi. Az sonra, bilekleri kelepçeli, on sekiz yaşlarında, tüysüz bir delikanlı, is karası dalga dalga saçlarıyla jandarmaların arasında göründü. Mahkemeye giren genç kızın arkadaşlarında heyecan. Birbirlerine sokularak delikanlıyı gözleriyle takip ettiler. Etiler ya, o da bunun farkında, adamakıllı rol kesti.

Mahkeme gizli görülecek. Kapı kapandı. Kızlar küçücük mendilleriyle ağzılarını kapaya, terlerini sile hararetili hararetili konuşmaya başladılar. Ne konuştuklarını işitebilir miyim diye, az daha sokuldum. Kaabil mi? İstedğim kadar, yanlarındaki duvarda asılı listeyle meşgul görüneyim. Yutmtyorlar. Gözleri üzerimde savuşmamı bekliyorlar. Derken, kafamda şimşek çaktı. Gözleri sahiden güzel biriyle bakışlarımızın karşılaştığı bir an, içeriye giren arkadaşlarını kastederek:

-Fevkalade gözleri vardı.

Dedim, mahsustan. Çünkü, asıl fevkalade yeşil gözler berikindeydi. Nitekim isyan etti.

-Hiç de bile. Asıl göğsü!

-Sahi. Göğsü Jane Russel'e benziyor değil mi?

-Ne münasebet?

-Ya?

-Marylin'e. Mahallede Marilyn Melahat deriz. Marilyn'in hiçbir filmlni kaçırmaz.

-Siz?

-Biz de tabi...Dördümüz sacayağıyız. Sinemaya beraber, her yere beraber gideriz.

-Plaja?

-Plaja da. Annesi öyle içerliyor ki bize.

Patlıcan moru japone elbiselileri:

-Çok anlayışsız kadın sahiden de dedi. Değil mi Neşe?

Neşe'nin beyaz tafta bluzu pek yakışmıştı. Kulaklarında iri, siyah halkalar.

-A...Tabi. Öyle annem olsa...

-Ne yaparsın?

-Boğarım.

Kahkahalar.

Gözleri güzel olan:

-Halbuki, dedi, Doğan gibi sükseli

çocuk...

-Doğan kim?

-Görmediniz mi?

-Demin kelepçeyle giren mi?

-Evet.

-Lise dokuzda. Doğan'ın onunla konuşması, Melahat için büyük şans. Doğan'a bütün kızlar bayılır be...Nasıl tanıştılar biliyor musdunuz? Lisede basketbol maçından dönüyorlarmış Doğan'lar. Yanakları al aldı. Evladım. Melahat dedi ki, Gregori Pek'e benziyor, dedi. Duymuş. Durdu. Güldü. Siz de Marilyn'e dedi. Melahat'a Marilyn'e benzediğini söylesinler, canını verir.

-Sonra?

Göz kırptı:

-Sonra ateş bacayı sardı!

Marlyn'in üç arkadaşı içinde en çirkini, ciddileşerek:

-İşi buraya vardırılmamasını çok söyledim ama, dinletemedim, dedi.

-Nasıl yani?

-Nasıl olacak, on üçünde daha. Çocuğun başını derde soktu.

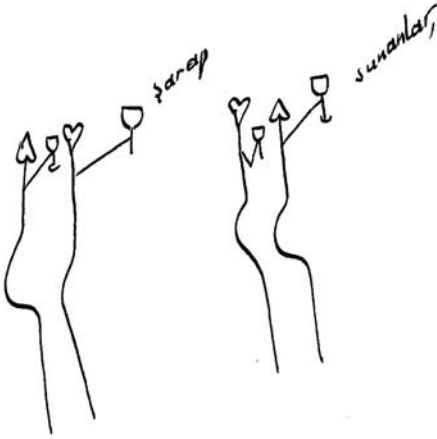
Az sonra Mahkeme kapısı açıldı. Peşinde jandarmalarla bilekleri kelepçeli Doğan, arkasından, annesinin zorla zaptettiği Melahat göründüler.

Melahat zincirinden boşanmış gibiydi. Barbar bağıırıyordu:

-Benim evim bundan sonra kocamın evidir. Babamın evini istemiyorum. İstemiyorum efendim. Vallahi öldürürüm kendimi, billahi öldürürüm!

Koridor lahzada tıklım tıklım oluverdi. Genç kızın feryatları merdivenlere doğru sürüklendi. ✍

Orhan Kemal (1996) "Marilyn", Kırmızı Kupeleler (Hikayeler), İstanbul: Tekin Yayınevi, ss: 292-295

Tıldızları unuttular ↓

7hsan Arı 2006

Ah anneciğim ya da ah mana mu

Romanlar vardır ezber bozarlar, bizi yeniden düşünmeye, empati becerimizi gözden geçirmeye davet ederler. Romanlar vardır sevgili Adnan Gerger'in dediği gibi 'kolaj yapıtlar' olarak kaybolur giderler. Edebiyat hem bir sanat dalı hem de bir bilim dalıdır. Gelişmiş araştırmacı, kuşkucu, zihinler tarafından kaleme alınmış edebi metinler ve özellikle romanlar sorunların ortam hazırlayıcılarını ve tetikleyicilerini okuyucuya haz verecek bir biçimde (edebi bir dille ve merak uyandıran bir kurguyla) genellikle bir aşk hikayesi çerçevesinde zihinlere yerleştirebilirler. Şimdi klasikler adı altında döne döne okuduğumuz, insanı, toplumu en iyi çözümleyen eserler bunlara en iyi örneklerdir.

AH MANA MU, her gün, her an çevremizi saran şiddet, çözümsüzlük mesajları, çaresizlik duygularımız karşısında hep birlikte; AH..Anneciğim..., AH ülkem..AH yeryüzü.. AH insanlık diyerek haykırmanın, yetmediğini anlatan, ezberlerimizi bozan, gittikçe yok olan empati becerimizi canlandıran bir roman. Roman, resmi tarihin gerçeklerin üstünü örttüğü, yakın tarihimizin en çok konuşulan, en az bilinen Mübadele dönemini anlatıyor.

. *1923 ve 1998 yılları arasında yayınlanmış 105 Türk yazarına ait rastgele seçilmiş 290 adet roman ve 60 ciltte toplanmış hikaye temel alınarak yapı-

lan bir incelemenin* sonucunda görülmüştür ki 1923 -1980 arasında özellikle 1960 yılına kadar, edebiyatta mübadeleyi konu alan kitaplar oldukça azdır. Genellikle mübadele bu kitaplarda yan tema olarak ya da dolaylı bir biçimde anlatılmaktadır. Ayrıca mübadele olayı yazarların siyasi ideolojilerine göre de farklı biçimlerde yorumlanmıştır.

Rumların ayrılışından ilk söz eden roman, Aka Gündüz'ün 1928 yılında yayımlanan "Dikmen Yıldızı" dır. Bu romanda verilmek istenen mesaj ise "Şehrin istenmeyen düşmandan kurtarılması yolunda harcanan her çabanın, yapılan her fedakarlığın yerinde olduğu-

Bir başka milliyetçi yazar olan ve romanlarında Rumları genellikle olumsuz karakterler olarak çizen Yakup Kadri Karaosmanoğlu'dur. Yakup Kadri "Panorama" bir Müslüman mübadil karakter olan Fazlı Bey'i Rumlara benzettiği için olumsuz olarak betimlemiştir.

Farklı bir yaklaşım Reşat Nuri Güntekin'in 1942 de yayımlanan romanı "Ateş Gecesi"nde görülür. Hümanist bir yaklaşımla yazmıştır bu romanı.

Bazı Marksist yazarlar biraz daha farklı bir yaklaşımı benimsemişti. Mübadelenin "etnik" özelliğinden çok devletçiliğe karşı sınıfsal bakışı öne çıkaran bir eleştirel tutum belirlemişlerdir. Örneğin Sabahattin Ali'nin 1947 de yayın-

lanan “Sırça Köşk” adlı kısa öykülerinin toplandığı kitabında yer alan ve mübadeleyi konu alan ilk kısa öykü olan “Çirkince” adlı öyküsünde mübadelelin ekonomik sonuçları ele alınmaktadır. 1960’tan sonra solcu Marksist bazı yazarların eserlerindeki edebi metinlerinde birkaç benzer hikayeye rastlanır.

Fakir Baykurt “Efkar Tepesi” adlı anı kitabının Cevizlideki Kilise adlı bölümünde Rumlardan kalan yöreye hakim kilisenin duvar taşlarının, yeni askeri karargahta kullanılmak amacıyla jandarmalar tarafından yıkılışını anlatır. Yazar yörenin eski zenginliğini överken şöyle der: “İnsan elinde olmadan bir ona, bir buna bakıp kıyaslama yapıyor.”

Türkiye sosyalist hareketinin üyelerinden olan Ermeni yazar Zaven Biberyan 1965’te yayımlanan “Yalnızlar” adlı romanında Hıristiyanların göçüne değinir. Romanının baş karakteri azınlıklardan nefret eden okuması ve yazması olmayan milliyetçi bir adamdır.

Hasan İzzettin Dinamo “Ateş Yılları” ve “Savaş ve Açlar” adlı romanlarında savaşa sınıfsal açıdan bakmaktadır. Bir başka solcu yazar Kemal Tahir “Kurt Kanunu”nda Rumların geride bıraktıkları tarla ve evlerin eşitsiz ve hakça olmayan bir biçimde dağıtıldığını anlatır.

Yusuf Atılğan ise “Anayurt Oteli”nde söz konusu oteli gösterişli bir eski Rum evi olarak betimler. Bu romanda Rumların, artık evlerine başkalarının yerleşmiş olduğu ‘kaçıp gidenler’ ya da ‘katledilenler’ olarak söz edilir.

Mübadeleyi izleyen eli beş yıl içinde bu olayı konu alan eserler yaklaşık bu kadardır. 1980 den sonra ise Mübadele olayına ilgi artar özellikle Tarih Ve Toplum dergisinde üst süte çıkan makaleler

mübadeleye ilgiyi arttırır. Mübadele artık romanlarda “Ana Tema” olarak işlenmeye başlar.

1985 yılında Fikret Otyam’ın “Pavli Kardeş” adlı yarı anı yarı roman olan kitabı yayımlanır. Kitaptaki “Pavli” adlı karakter olumlu bir Rum’dur. Bu Rum’un kimliğini belirlerken Türk Devletine sadakat ilkesi büyük önem taşır. Mario Levi “En Güzel Aşk Hikayemiz” adlı kitabında göçü “zorunlu” sıfatıyla anlatır.

1992 de yayınlanan Feride Çiçekçioğlu’nun “Suyun Öte Yanı” adlı romanı Türk edebiyatında bir habercidir ve Türkler ile Yunanlıların göçünü ilk defa ana tema olarak kullanır. Daha sonra Ahmet Yorulmaz “Savaşın Çocukları” adlı romanını yayımlar. Daha sonra Yaşar Kemal “Fırat Suyu Kan Akıyor Baksana” üçlemesinin ilk kitabında anlatır Rumların ayrılışını.

Handan Gökçek ise, AH MANA MU romanında insanları etnik veya dini nedenlerle birbirine düşürmeye devam eden, para kokulu kanla beslenen uluslararası emperyal sermayenin, NEFRET duygusunu nasıl öğrettiğini, koşullar uygun hale getirilince nasıl kitleselleştirilebileceğini, bunların sistemlerle ilişkilerini bizlere aktararak bütün anlatılanları ters yüz ediyor. Okullarımızda tarih-egitimcilerimiz yöneticilerimiz öyle uygun gördüğü için kronolojik olarak, neden-sonuç ilişkileri kopuk olayları ezbere belletilmesine ve tüm olayların getirilip kahramanlar ve hainler ikilemine bağlanmasına alışkın olan okuru şaşırtıyor. Olayları anlamak ve ardından da onları yönlendirebilmek için küçük parçaları, birleştirebilmek, bütünü zamanına ve mekanına göre analiz edebilmek son

derece değerli, ama az rastlanan bir zihinsel gelişmişlik ister. Handan Gökçek uzun araştırmalarla tamamlandığı belli olan romanında bunu başarıyor. Türk ve Yunan toplumunu mübadele kararına götüren süreçleri, tarihsel gerçekleri, objektif bir bakış açısıyla kurgulayarak bir aşk hikayesi içinde okurda merak uyandırarak anlatıyor. Mübadele ortamını hazırlayanları, hazırlanan ortamın kimlerin işine yaradığını, tetiklenen olayların nelere sebep olduğunu akıcı bir biçimde anlatarak, heyecanla okumasını sağlıyor ve yeniden düşündürüyor. Okura; olaylar arasındaki karmaşık örgüyü bir bütün olarak anlayıp, küçük ölçekli olayları büyük resmin perspektifi içinde yorumlamanın, sorun çözmedeki önemini yeniden fark ettiriyor.

Romanın bölüm başlarına konulan metinler eserin bütünlüğünü tamamlayarak şiirsel bir tat veriyor. Dili çok yalın. Yunanca kökenli sözcüklerin anlamları sayfa altlarında sunulmuş. Olaylar üçüncü şahıs ağzından anlatılıyor ama hiç didaktizme kaçmıyor. Mekanların az ama öz anlatımı okuru mübadele yıllarına ve topraklarına götürebiliyor. Yazar birbirinden çok farklı adetlere, geleneklere, göreneklere sahip iki milletin insanlarını, birbirleriyle ilişkilerini, hiç zorlamadan kahramanların yaşamları içine yerleştirerek anlatabiliyor.

AH MANA MU romanındaki Rena ve Sakuş'un aşkı gerçek aşkların ırk, din, dil farkı tanımadığını okura bir kez daha anımsatıyor.

Daha romanı okumadan ön kapaktaki Ayşe Sönmez imzalı fotoğrafa bakarken 'AH ANNECİĞİM' anlamına gelen 'AH MANA MU' sözcükleri dudaklarınızdan dökülüyor.

Romanın sezdirmeden okurda yavaşça yarattığı dönüşümle sık sık AH MANA MU diye mırıldanırken buluyorsunuz kendinizi. 'İşte bu !' diyorsunuz. 'İşte bu, edebiyatın dönüştürücü gücü bu.'

Özetle söylersem, AHMANA MU, ezberimizi bozarken yüreğimizi de titreten, çığlıklarımıza güç veren, artık ele ele tutuşmanın, yürekte konuşmanın, maskelerimizi atarak, ideolojilerimizden bize kalan en hümanist yanımızla oynanan oyunları bozmak için dostluklarımızı, sevdalarımızı tazelemenin vaktinin geldiğini her satırıyla hissettiren bir roman.

Handan Gökçek'e ve Pupa yayınlarına çığlıklarımı çoğalttığı, ezberlerimi bozduğu için çok teşekkürler. ✍

Kaynak: Türk Edebiyatındaki Nüfus Mübadelesi (Metinlerin Arkasındaki Fısıltı) adlı makale...
Egeyi Geçerken (İstanbul Üniversitesi Yayınları)
Derleyen Renée Hirschon

Mürselin Kurt

YORGUN ATLAR TEKKESİ”

“Yorgun Atlar Tekkesi” (1) kapak resminin hemen altında “gezi- deneme” yazan bir kitap. Ama kitabı okuduktan ve sonundaki fotoğraflara teker teker baktıktan sonra aklıma gelen ilk soru, edebi eserlerin anı, roman, öykü, şiir, deneme, gezi gibi türlere ayrılıp keskin sınırlar içine hapsedilmesinin ne derece doğru olduğuydu. Sırf kapaktaki tanımlama yüzünden şiir ya da öykü okumayı tercih edenler, beğenilerine seslenecek bu güzelim kitabı kaçırabilirler çünkü.

Halime Yıldız, hüzünlü bir göç yazgısının gölgesinde, yer yer tarihsel, mitolojik, sosyolojik dokunuşlarla, Balkanlardan Güneydoğu’ya belleğinde yer eden şehirleri anlatmış. Şiirsel bir dille hatta kimi zaman şiirle yolunu açmış olan o dokunuşlar, okurken bizi tam da kalbimizden vuruyor.

Kitabın ilk bölümünde Kavala, Selanik, Atina, Şumnu, Üsküp, Manastır, Ohri, Kalkandelen, Kosova-Prizren tarihleri, coğrafyaları, nüfusları, inanışları, kullanılan dilleri hatta bölge adlarını nasıl aldıkları da dahil olmak üzere yalın ama bir o kadar da edebi bir dille anlatılır. Papatya tarlası, kuş sesi, iğde kokusu, kurabiye tadı... Bu imgeleri okurken Halime Yıldız’ın, şiirleriyle ödüller alan genç şairlerimizden ve aynı zamanda Türk Dili ve Edebiyatı öğretmenlerinden olduğunu hatırlamak gerek.

Yazarın doğduğu, sokaklarında saklambaç oynayıp çeşmelerinden buz gibi sular içerken bir gün ansızın çocuk ru-

huyla neler olup bittiğini anlamadan ayrıldığı; ama sonra, özlemini çoğaltarak geçen uzun yılların ardından yeniden gidip gördüğü Balkanlar..

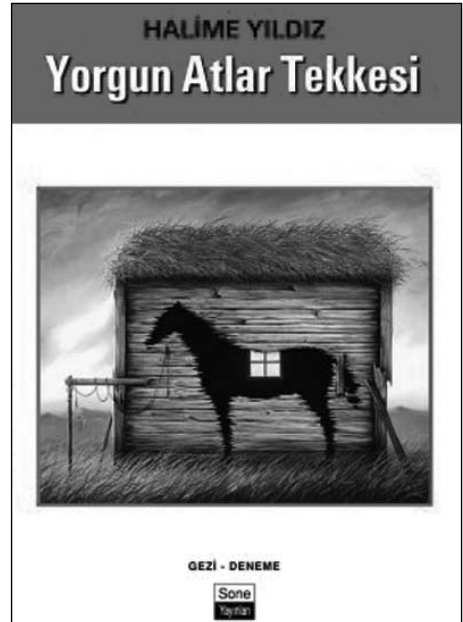
Açıldığında kapılar, ihtimal bir göç için aile fotoğrafları çektirilir. Arka fon, Rumeli desenli bir kilimdir.

birdenbire

*rüyalarımı yırtıp uyandırdılar
guguk kuşlarının seslerini
aceleyle doldurdum cebime
kış gecesi masalları koynumda
artık*

sınıra akan sessiz bir nehirdik (sayfa 22)

Balkanlara bir aydının, bir öğretmenin, bir kadının ve tabii her şeyden

önce bir *insanın* görüş açısından baktığını düşünüyorum. 1923'te başlayan mübadelenin zorladığı bir "göçmen" olmasına rağmen, yazar, Manastır'da önce *Mustafa Kemal'in Manastır Askeri İdadisi'ndeki sınıfını ziyaret eder*, okura mübadele kararının belki de bu toprakları hiç görmemiş Norveçli bir doktorun fikriyle verildiğini hatırlatır, *beşiğinden düşen ulusların ağlama sesini duyar, geride bir şeyleri bırakmanın kolay olmadığını* bilir. Ralph W Emerson'a göre, "Yetenek tek başına yazar yaratmaya yetmeyen bir şeydir, kitabın arkasında bir insan olmalı!" Çünkü ancak gerçek bir *insan*, biliriz ki sebep sonuç ilişkisi kurabilir, dimağını birtakım bağınaz düşüncelerden, safsatalardan uzak tutabilir ve bu yolla kendisinden öteye bakabilir, başkalarının acılarını, sevinçlerini, umutlarını hissedebilir.

İkinci bölümde yazar yine aynı insanca bakışla anlatır Silvan'ı, Diyarbakır'ı, *tanrıların terası* Nemrut Dağı'nı. Tezek kokularının servetin adresi olduğunu da, mutluluğu düşünmekten bile çekinen nüfussuz cüzdansız kumalı bir kadını da anlayabilmesi bundandır. Hasankeyf'i, Urfâ'yı, Harran'ı aynı kadın duyarlığıyla tanıtır bir zamanlar ilk üniversitenin kurulduğu o kültürün yabancısı olanlara.

Üçüncü bölümde kadın olmakla ilgili düşüncelerini açar; bence bu bölümdeki denemelerini, kendi deyimleriyle *Rumeli'nin şekillendirdiği rubunu ve bedenini pişiren Güneydoğu Anadolu'dan döndükten sonra yazmıştır*. Çünkü *soframızdaki yeri öküzümüzden sonra gelen kadının kaderi batıda da çok değişmektedir* aslında. *Ya aşk uğruna, sahiplenilmek uğruna yok sayılmayı kabul etmekte ya da erkekleşerek toplumda yer bulmaya çalışmaktadır*.

Düşünmeden edemiyorum, elimde bir sihirli güç olsa derim ki: "Bu kitap, bugünden tezi yok derhal bütün okullara dağıtıla! Tarih, Coğrafya, Türkçe derslerinde kuru, ezberci yöntemden derhal vazgeçile! Derhal! Hasankeyf'in sanıldığı gibi derbeder bir adam olmadığı, adını 'taşkale' demek olan Hısnkayfa Kalesi'nden aldığı bu memleketin, cahil kalmaya mahkûm edilen çocuklarına bu kitapla sıkmadan, boğmadan, iyice belletile!"

Ama sihirli bir gücüm yok... Gücü olanlarınsa bu taraklarda bezi yok! Ne diline sahip çıkmak uğruna göç yollarında çile çeken Halimelerimizden haberimiz var ne de dilimizi bilmeyen ve dilini bilmediğimiz sessiz Kezbanlarımızdan. Birbirimizi bilmiyoruz, dinlemiyoruz, anlamıyoruz. Meraksız ve gamsız olmuşuz. Bu yüzden *hangi dilde yazıldığına karar veremediğimiz iş yeri, mağaza, lokanta adlarıyla dolu sokaklarımızda yürümeye* aldırmaşımız. Bu yüzden çocuklarımıza daha anaokulunda Türkçeden önce İngilizce öğretilmesiyle böbürlenmemiz. Çocuklarımızın şiddeti, erkeklerimizin savaşı, kadınlarımızın kadınlığını sorgulayamaması bundan...

Yorgun Atlar Tekkesi'nin sonunda Halime Yıldız, "Günaydın Türkiye" başlıklı yazısında dili kullanmadaki başarısı ve yeteneğiyle gezip gördüklerini, düşündüklerini son kez duyurur bizlere: *Dünyada her yıl on dil ölüyor ve her ölen dilin yerine İngilizce kök salıyor. Dünyanın zenginlikleri yok oluyor... Yüz yıl sonra dünya dillerinin yarısı ölecek! ... Dikkat! Biraz kendimizi sorgulayalım Allah aşkına! ... Yoksa bir gün "Ha?" deyip kalacağız*. Gerisi kendi tanımlamasıyla *diyemeyişleri*, bir de fotoğraflardır. ✍

(1) *Yorgun Atlar Tekkesi*, Halime Yıldız, Sone Yayınları, Şubat 2009 İstanbul.

Hande Baba

Paylaşmak İstediklerimiz

2010 Hacı Bektaş Veli Ödülleri Sahiplerini Buldu

47.Ulusal 21.Uluslararası Hacı Bektaş Veli Anma Törenleri ve Kültür Sanat Etkinlikleri çerçevesinde verilen Dostluk ve Barış Ödülü Cemal Şener'in oldu.

Kısa öykü yarışmasında Bekir Özgen'in "Bilge Bacı" adlı öyküsü birinciliğe, Fehmi Salık'ın "Yağmurlu Bir Günün Bir Dilimi" adlı öyküsü ikinciliğe, Savaş Ünlü'nün "Karanlığa Kıvılcım Olacaksın" adlı öyküsü üçüncülüğe değer bulunurken Yılmaz Gürbüz'ün "Âşık" adlı öyküsü mansiyonla ödüllendirildi.

Serbest vezinli şiir yarışmasında Fehmi Salık'ın "Ne Mutlu Sana Hacı Bektaş" adlı şiiri birinciliğe, Dr. Salim Çelebi'nin "Tarih Düşün Zaman" adlı şiiri ikinciliğe, Nihat Malkoç'un "Hür Ufuklara Doğru" adlı şiiri üçüncülüğe değer bulunurken H. Mübeccel Üsküdar'ın "Seher Yıldızı" adlı şiiri mansiyonla ödüllendirildi.

Hece vezinli şiir yarışmasında Hüseyin Çırakman'ın "Merhaba" adlı şiiri birinciliğe, Fehmi Salık'ın "Bilim Irmağı" adlı şiiri ikinciliğe, Hasan İpek'in "Pir'in Der Ki" adlı şiiri üçüncülüğe değer bulunurken Mazlum Cihangir'in "Karanlığı Yırtar Aydın Düşünce" adlı şiiri mansiyonla ödüllendirildi.

8. Abdullah Baştürk İşçi Edebiyatı Ödülü

GENEL-İŞ ve DİSK Genel Eski Başkanı Abdullah Baştürk anısına düzenlenen ödüle, emekçiler hakkında edebiyatın her alanında yazılmış ve 1 Ocak 2009'dan sonra basılmış tüm kitaplar aday olabiliyor.

Son başvuru tarihi 17 Eylül 2010 olan ödülün Seçici Kurulu Remzi İnanç, Özgen Seçkin, Vecihi Timuroğlu, Necati Tosuner ve Tuncer Uçarol'dan oluşmaktadır.

16. Behçet Aysan Şiir Yarışması

Türk Tabipleri Birliği (TTB) tarafından bu yıl on altıncısı gerçekleştirilecek olan yarışmaya başvuru süresi 15 Ekim 2010'da sona eriyor. 2 Temmuz 1993'te Sivas'ta Madımak Otel'i'nde çıkarılan yangın sonucunda yaşamını yitiren Dr. Behçet Aysan ve otuz dört kişinin anısına verilen ödülün Seçici Kurulu Cevat Çapan, Arif Damar, Doğan Hızlan, Emin Özdemir, Ahmet Telli ve Ali Cengizkan'dan oluşuyor. Ödüle Ocak 2009'dan sonra yayımlanmış kitaplar ve yayımlanmaya hazır dosyalar aday olabiliyor.

Cengiz Aytmatov Uluslararası Şiir Ödülü

Genç yaşta aramızdan ayrılan usta kalem Cengiz Aytmatov anısına İstanbul Şiir Akademisi tarafından düzenlenen şiir ödülüne son katılım tarihi 30 Eylül 2010. Şairlerin konu ve tarz sınırlaması olmayan iki şiirle katılabileceği yarışmanın sonucu 10 Ekim 2010'da açıklanacak.

“Bir Kelimeler Denizi” Öykü Yarışması

Barcelona merkezli Avrupa Akdeniz Enstitüsü ve Anna Lindh Vakfı'nın bu yıl üçüncüsünü düzenlediği “Bir Kelimeler Denizi” (A Sea of Words) isimli kısa öykü yarışmasına 43 ülkenin (Türkiye dâhil) 30 yaşına gelmemiş vatandaşları katılabilmektedir.

Toplumlar arası diyalog ve farklı yerel gelenekler arasında bilgi ve tecrübe değişimi sağlamayı amaçlayan yarışmaya son katılım tarihi 15 Eylül 2010.

Behiç Erkin Öykü Yarışması

Bu yıl ikincisi düzenlenen yarışmanın Seçici Kurulu Gökhan Cengizhan, Prof. Dr. Aysu Erden, Cemil Kavukçu, Özcan Karabulut, Yaşar Rota ve Ümit Sezer Mocan'dan oluşuyor. Herhangi bir yerde yayımlanmamış “Demiryolu”, “Tren”, “İstasyon” temalı öykülerin katılabileceği yarışmanın son başvuru tarihi 5 Kasım 2010.

“Bir Barış Manço Serüveni” Senaryo Yarışması

Barış Manço'nun ölümünün 11.yılında Medyavizyon ve Müzikotek işbirliğiyle düzenlenen uzun metrajlı film senaryosu yarışmasıyla anılıyor. Manço ailesinin de destek verdiği projede 120 sayfayı aşmayan “Barış Manço” konulu senaryolar yarışacak. Son katılım tarihi 24 Eylül 2010.

Dinçer Sezgin Adına Düzenlenen Öykü Yarışması Sonuçlandı

Karşıyaka Belediyesinin düzenlediği “Karşıyaka” konulu yarışmaya 83 öykünün katıldığı açıklandı. Tarık Dursun, Hüseyin Yurttaş, Hidayet Karakuş, Veysel Çolak, Solmaz Akdemir, Hüseyin Günlü ve Şebnem Güncü'den oluşan Seçici Kurul; Hatice Emel Dinseven'in “Yıldızlar Yağan İmbatlı Gece” adlı öyküsünü birinciliğe, Özden Kıratlı'nın “Donanmacı Caddesi” adlı öyküsünü ikinciliğe, Bekir Özgen'in “Terzi Bahri ve Takım Giysi” adlı öyküsünü üçüncülüğe değer buldu.

Senin İstanbul'un Yarışması

İstanbul Büyükşehir Belediyesi Gençlik Meclisi “Senin İstanbul'un” başlığı altında yedi kategoride yarışma düzenliyor. Şiir, Düz Yazı, Ses ve Müzik, Video, Fotoğraf, Resim ve karikatür alanlarında yapılacak yarışmaya ürün göndermenin son tarihi 29 Ekim 2010.

Yenice 5. Ulusal Şiir Yarışması Sonuçlandı

Mersin Yenice Belediyesi tarafından düzenlenen 7. Barış ve Kültür Festivali etkinlikleri kapsamında düzenlenen 5. Ulusal Serbest Vezinli Şiir Yarışması sonuçlandı. Ali Ozanemre, Bülent Gökçöl ve Hasan Hüseyin Gündüzalp'ten oluşan Seçici Kurul; Nevzat Konşer'in “Güvercinin Utkusu” adlı şiirini birinciliğe, Mehmet Genç'in “Söz Oldum” adlı şiirini ikinciliğe, Nur İpek Önder'in “Ulussuz Düşlerim” adlı şiirini üçüncülüğe layık gördü.